

Burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling

Een onderzoek naar de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en de rol van de gemeente hierin

Masterscriptie Jalien Oegema

18 januari 2017

Titel	Burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling
Subtitel	Een onderzoek naar de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en de rol van gemeenten hierin
Master	Master Sociale Planologie Rijksuniversiteit Groningen Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen Landleven 1 9747 AD Groningen www.rug.nl/frw
Begeleider	dr. Ir. T. van Dijk t.van.dijk@rug.nl
Afstudeerbedrijf	Witteveen+Bos K.R. Poststraat 100-3 8441 ER Heerenveen
Scriptiebegeleiding	drs. M.J. Schilt MSc.

VOORWOORD

Beste lezer,

Voor u ligt de scriptie 'Burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling'. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Sociale Planologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en is bovendien de afsluiting van mijn afstudeerperiode bij Witteveen+Bos. Van september 2016 tot en met januari 2017 ben ik bezig geweest met het onderzoek en het schrijven van deze scriptie.

Ik heb deze periode van afstuderen ervaren als een uitdagende periode waarin ik veel geleerd heb. Ik kan ook zeggen dat ik trots ben op het eindresultaat. Ik wil via deze weg drie personen in het bijzonder bedanken. Als eerste wil ik mijn enthousiaste stagebegeleider Maurits Schilt bedanken voor zijn kritische blik en advies. Ook wil ik Terry van Dijk, mijn begeleider vanuit de RUG, bedanken voor zijn advies en begeleiding. Ze hebben steeds mijn vragen beantwoord waardoor ik verder kon met mijn onderzoek. Tot slot wil ik Aniek Wichers bedanken voor het feit dat ze altijd klaar stond om mee te denken en te sparren over mijn scriptie. Zonder hun medewerking had ik dit onderzoek niet met dit eindresultaat kunnen voltooien. Ik heb de gesprekken met de participanten als erg plezierig ervaren. Ze inspireerden en motiveerden me om deze scriptie te schrijven.

Tot slot wil ik familie en vrienden bedanken voor hun betrokkenheid deze tijd. Ik wil ze bedanken voor hun motiverende woorden en hun wijze raad.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Jalien Oegema

Groningen/Heerenveen, 18 januari 2017

ABSTRACT

In 2019 gaat de Omgevingswet van kracht. Dit betekent onder andere dat gemeenten na moeten gaan denken hoe ze ruimte gaan geven aan burgers en ondernemers met betrekking tot burgerinitiatieven in de fysieke leefomgeving van Nederland. In deze studie is onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Ook is er gekeken naar de rol van de gemeente in burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van verkennend kwalitatief onderzoek. Hierbij is de gefundeerde theoriebenadering aangehouden. Aan de hand van een casestudie naar de ontwikkeling van het A-kwartier, een burgerinitiatief in binnenstad van Groningen, is er primair data verzameld. Er is bovendien onderzoek gedaan naar drie andere burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling in de gemeenten Sittard-Geleen, Dongeradeel en Wijdmeren. De data is verzameld aan de hand van semi-gestructureerde interviews, observaties en deskresearch. De voornaamste conclusie die uit dit onderzoek naar voren komt, is dat bestuurlijke prioriteit, commitment van actoren en gelijkwaardigheid van actoren randvoorwaarden zijn voor een bevorderlijke ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. Bovendien blijkt dat de manier waarop gemeenten een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling ondersteunen, in sterke mate verschilt per burgerinitiatief. Ook kan worden gesteld dat de ontwikkeling van een burgerinitiatief onderhevig is aan een scala van facetten die worden bepaald door initiatiefnemers, gemeente, bestuurders en overige actoren.

KEYWORDS: burgerinitiatieven, participatie, gebiedsontwikkeling, faciliterende overheid, Omgevingswet

LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN

Figuur/tabel	Pagina
Figuur 1 De participatieladder van Arnstein	6
Figuur 2 De overheidsparticipatietrap	7
Figuur 3 Behoeftepiramide bij burgerinitiatieven	9
Figuur 4 De vijf fasen van de levenscyclus van een onderneming	12
Figuur 5 Vier vormen van gedrag	13
Figuur 6 Conceptueel model	14
Figuur 7 Opzet methodologie	16
Figuur 8 Het BOSS park	21
Figuur 9 Plan De Nieuwe Vecht	21
Figuur 10 Plan Holwerd aan Zee	22
Figuur 11 Voormalige situatie A-kwartier	24
Figuur 12 De initiatiefnemers van het burgerinitiatief in het A-kwartier aan het werk	26
Figuur 13 Organisatorische facetten	31
Figuur 14 Communicatieve facetten	33
Figuur 15 Financieel-economische middelen	34
Figuur 16 Juridisch-planologische middelen	36
Figuur 17 Gelijkwaardigheid	37
Figuur 18 Bestuurlijke prioriteit	37
Figuur 19 Commitment van actoren	38
Figuur 20 Een aangepast conceptueel model	43
Tabel 1 Overzicht drie generaties burgerparticipatie	4
Tabel 2 Vier ondersteunde rollen voor professionals	8
Tabel 3 Twaalf typen gedrag voor burgerinitiatieven	13
Tabel 4 Uitleg beoordeling aanwezigheid facetten	19
Tabel 5 De burgerinitiatieven in het schema van de twaalf typen gedrag van Boonstra (2016)	22
Tabel 6 Uitleg beoordeling aanwezigheid facetten (herhaling)	31
Tabel 7 Gemeente faciliteert via organisatorische middelen	32
Tabel 8 Initiatiefnemers nemen organisatie zelf op zich	33
Tabel 9 Gemeente faciliteert via communicatieve middelen	34
Tabel 10 Initiatiefnemers nemen de externe communicatie zelf op zich	34
Tabel 11 Gemeente faciliteert via financieel-economische middelen	35
Tabel 12 Initiatiefnemers voorzien zelf in financieel-economische middelen	35
Tabel 13 Initiatiefnemers nemen juridisch-planologische zaken zelf op zich	36
Tabel 14 Gemeente faciliteert via juridisch-planologische middelen	36
Tabel 15 Aanwezigheid gelijkwaardigheid van actoren	37
Tabel 16 Aanwezigheid bestuurlijke prioriteit	38
Tabel 17 Aanwezigheid inspanning partijen	38
Tabel 18 Analyse bepalende facetten	39

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN

1	INLEIDING	1
1.1	Inleiding	1
1.2	Doelstelling	2
1.3	Onderzoeksvragen	2
1.4	Leeswijzer	2
2	THEORETISCH KADER	3
2.1	De opkomst van de participatiesamenleving	3
2.1.1	Het ontstaan van burgerparticipatie	3
2.2	Drie generaties burgerparticipatie	4
2.2.1	Eerste generatie burgerparticipatie	4
2.2.2	Tweede generatie burgerparticipatie	4
2.2.3	Derde generatie burgerparticipatie	5
2.2.4	De faciliterende overheid	7
2.2.5	Twee verschillende werelden	8
2.3	Burgerparticipatie altijd gewenst?	10
2.4	Participatie in gebiedsontwikkeling	11
2.4.1	Een nieuwe vorm van gebiedsontwikkeling	11
2.4.2	Burgerparticipatie in gebiedsontwikkeling	11
2.5	De dynamische ontwikkeling van burgerinitiatieven	11
2.6	Conceptueel model	14
3	METHODOLOGIE	15
3.1	Introductie	15
3.2	Casestudie	16
3.3	(Semi-gestructureerde) interviews	17
3.3.1	Selectie van de participanten	18
3.4	Deskresearch	18
3.5	Observatie	18
3.6	Analyse	19
3.7	Selectie overige casussen	19
3.7.1	Het BOSS park	20

3.7.2	De Nieuwe Vecht	21
3.7.3	Holwerd aan Zee	22
3.7.4	De burgerinitiatieven in het schema van Boonstra (2016)	22
4	RESULTATEN	24
4.1	Het A-kwartier	24
4.1.1	Geschiedenis van het A-kwartier, Groningen	24
4.1.2	Het initiatief en de initiatiefnemers	25
4.1.3	De interactie tussen de initiatiefnemers, het bestuurlijk apparaat, het ambtelijk apparaat en overige partijen	26
4.1.4	De ontwikkeling van het initiatief over de tijd	28
4.1.5	Faciliterende gemeente in gebiedsontwikkeling	29
4.1.6	Belangrijke factoren burgerinitiatief gebiedsontwikkeling	30
4.1.7	Observaties vergaderingen	30
4.2	Deelanalyse: het A-kwartier	30
4.3	Bepalende facetten: een vergelijking	31
4.3.1	Organisatie	31
4.3.2	Communicatie	33
4.3.2	Financieel-economische middelen	34
4.3.3	Juridisch-planologische middelen	36
4.3.4	Gelijkwaardigheid	37
4.3.5	Bestuurlijke prioriteit	37
4.3.6	Commitment van partijen	38
4.4	Analyse van de resultaten	39
4.4.2	Organisatie	39
4.4.3	Communicatie	40
4.4.4	Financieel-economische middelen	40
4.4.5	Juridisch-planologische middelen	41
4.4.6	Gelijkwaardigheid	41
4.4.7	Commitment van actoren	41
4.4.8	Bestuurlijke prioriteit	41
4.4.9	Gevonden verbanden	41
4.5	Een aangepast conceptueel model	42
5	CONCLUSIE	43
5.1	De faciliterende gemeente	43
5.2	De interactie tussen actoren	44
5.3	Het verloop van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling	44
5.4	Een handvat voor gemeenten	45
6	AANBEVELINGEN, DISCUSSIE EN REFLECTIE	46
6.1	Discussie	46
6.2	Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	47

6.3	Reflectie op het onderzoek	48
7	EPILOOG	49
8	LITERATUUR	50
	Laatste pagina	55
	Bijlage(n)	Aantal pagina's
I	Toestemmingsverklaring	1
II	Vragenlijst semi-gestructureerde interviews A-kwartier	1
III	Vragenlijst semi-gestructureerde interviews boss park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee	1
IV	Voorbeeld tekstcodering	2
V	Lijst met participanten	1

1

INLEIDING

1.1 Inleiding

In 2019 gaat de nieuwe Omgevingswet van kracht. De Omgevingswet zal alle wet- en regelgeving op het gebied van infrastructuur, milieu, natuur, ruimte, water en wonen vervangen en bundelen. Verwacht wordt dat de nieuwe wet de regels voor ruimtelijke plannen zal vereenvoudigen, waardoor het makkelijker wordt om ruimtelijke projecten te starten. Een van de uitgangspunten van de Omgevingswet is om burgers meer te betrekken bij de ruimtelijke inrichting van het land (Kruiter en Lammers, 2016; Rli, 2015; Walstra, 2016). De overheid, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers dragen daarmee een gezamenlijke verantwoordelijkheid over het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving van Nederland (Van der Broek, Steenbekkers, van Houwelingen en Putters, 2016; VNG, 2016). De Omgevingswet verplicht het Rijk, provincies en gemeenten om een omgevingsvisie op te stellen. De omgevingsvisie is een van de zes nieuwe instrumenten die de Omgevingswet introduceert (Buitelaar, 2015; Ministerie van IenM, 2016). Het doel van de omgevingsvisie is het creëren van meer ruimte voor initiatief van burgers en ondernemers en het geven en vragen van vertrouwen (Ministerie van IenM, 2016).

Sinds de opkomst van burgerparticipatie in de jaren '60 is er veel geschreven over deze ontwikkeling. Mede als gevolg van een terugtrekkende overheid hebben burgers meer mogelijkheden gekregen om zich te positioneren als een actor met directe invloed op de inrichting van diens omgeving (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2014). Ook wijzen verschillende adviesrapporten op een veranderende verhouding tussen de overheid, markt en samenleving. Burgers worden steeds mondiger (Buitelaar, Feenstra, Galle, Lekkerkerker, Sorel en Tennekes, 2012; Raad voor openbare ruimte, 2012; Raad voor leefomgeving en infrastructuur, 2015; Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid, 2008). Koning Willem-Alexander belicht bovendien het belang van de burgerparticipatie. In zijn eerste troonrede introduceert hij de term 'participatiesamenleving'. Hij zegt hierover het volgende: 'Van iedereen die dat kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen over zijn of haar eigen leven en omgeving' (NOS, 2013).

Tegelijk met de steeds groter wordende invloed van de burger, bestaat er sinds een aantal jaar een nieuwe vorm van stedelijk ontwikkelen dat gekenmerkt wordt door veranderende posities en verhoudingen van partijen binnen stedelijke herontwikkeling (Ministerie van IenM, 2014; Taylor, 2000; Wagenaar, 2007). Voorheen waren het Rijk, de corporaties, de ontwikkelaars en de gemeenten grote spelers in gebiedsontwikkeling. De economische crisis heeft er toe geleid dat 'traditionele' investeerders zoals woningbouwcorporaties en ontwikkelaars over minder financiële middelen beschikken. Als gevolg hiervan zijn sinds de economische crisis kleinschalige, meer organische vormen van ontwikkeling ontstaan die minder afhankelijk zijn van 'traditionele' investeerders (Buitelaar et al., 2012; Jonker-Verkaart, 2015).

Kortom, het samenspel van de groeiende invloed van burgers en nieuwe vorm van ontwikkelen heeft ertoe geleid dat de handelingsvrijheid en de legitimiteit voor het eenzijdig opereren van de overheid in ruimtelijke ontwikkelingsprocessen is afgenomen (Boonstra, 2010). Tegenwoordig worden burgerinitiatieven steeds vaker gezien als waardevolle strategie voor gebiedsontwikkeling. Ondanks deze grote belangstelling voor burgerinitiatieven is het voor planologen geen routine om hiermee om te gaan. Er is weinig bekend over de manier waarop initiatieven zich ontwikkelen door de tijd heen. Waarom zijn sommige burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling succesvol? En waarom verloopt de ontwikkeling van andere burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling moeizamer? En wat is de rol van de gemeente en andere betrokkenen hierin?

1.2 Doelstelling

In 2019 gaat de Omgevingswet in. Dit betekent dat lokale overheden na moeten denken over hoe ze vorm gaan geven aan burgerparticipatie. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2014) stelt dat het een uitdaging is voor bestuurders, ambtenaren en andere professionals om burgers in staat te stellen om verantwoordelijkheid en initiatief te nemen. Afgelopen jaren is participatie in gebiedsontwikkeling steeds meer in opkomst. Maar op welke manier faciliteren lokale overheden burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling? En wat zijn belangrijke facetten in de ontwikkeling voor een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling?

Aan de hand van een casestudie over de ontwikkeling van het A-kwartier in de stad Groningen wordt inzicht verkregen in de facetten waar rekening mee kan worden gehouden bij burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Dit onderzoek verkent de interactie tussen initiatiefnemers, het ambtelijk apparaat, het bestuurlijk apparaat en overige actoren. Bovendien zal er worden onderzocht wat de rol van de gemeente is in burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Op basis van de bestaande literatuur en gevonden resultaten in de case van het A-kwartier zullen bepalende facetten voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling worden opgesteld. Vervolgens zal worden vergeleken of deze facetten ook in drie andere geselecteerde burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling voorkomen.

1.3 Onderzoeksvragen

Uit het doel van dit onderzoek komt de volgende hoofdvraag naar voren:

Op welke manier ontwikkelen burgerinitiatieven zich door de tijd heen en wat is de rol van de gemeente hierin?

Deze hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen:

- 1 Op welke manier faciliteren gemeenten de burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling?
- 2 Hoe verloopt de interactie tussen de initiatiefnemers, het ambtelijk apparaat, het bestuurlijk apparaat en de overige betrokken actoren?
- 3 Hoe verloopt de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling zich over de tijd?

1.4 Leeswijzer

In dit hoofdstuk zijn de inleiding, doelstelling en vraagstelling van het onderzoek geïntroduceerd. In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader gepresenteerd. In dit hoofdstuk zal dieper worden ingegaan op de rol van de burger in de ruimtelijke planning en hoe deze vorm krijgt in gebiedsontwikkeling. Dit hoofdstuk zal worden afgesloten met een conceptueel model dat inzicht geeft in de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. In hoofdstuk 3 wordt de manier van dataverzameling en -analyse, een introductie op de casestudie en de ethiek besproken. Hoofdstuk 4 behandelt de resultaten van het onderzoek. De antwoorden op de hoofd- en deelvragen zijn te vinden in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 wordt het onderzoek bediscussieerd, wordt een reflectie op het onderzoeksproces gegeven en worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan. Tot slot wordt er in hoofdstuk 7 een epiloog gepresenteerd waarin de toekomst van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling wordt besproken.

2

THEORETISCH KADER

In dit hoofdstuk worden theorieën besproken die als basis dienen voor dit onderzoek. Er wordt ingegaan op het ontstaan en de ontwikkeling van burgerparticipatie, de veranderende rol van de lokale overheid en op de wenselijkheid van burgerparticipatie. Ook worden de veranderingen in gebiedsontwikkeling en de rol van burgers in gebiedsontwikkeling besproken. Vervolgens zal de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling door de tijd heen uiteen worden gezet. Dit hoofdstuk sluit af met een conceptueel model.

2.1 De opkomst van de participatiesamenleving

2.1.1 Het ontstaan van burgerparticipatie

In de jaren '60 van de vorige eeuw werd zichtbaar dat niet alle bevolkingsgroepen goed vertegenwoordigd waren in de politieke besluitvorming. In de jaren '60 en '70 leidden de ontzuiling en de modernisering van de samenleving tot veel veranderingen in de Nederlandse politiek en samenleving (Duyvendak en Krouwel, 2001). In deze periode kwam bovendien de verzorgingsstaat op, waardoor de welvaart in Nederland steeg. Tevens was er sprake van een verhoogd opleidingsniveau en van secularisatie van de samenleving (Duyvendak en Krouwel, 2001). Dit resulteerde in een lossere band tussen de overheid en haar burgers. Bovendien was het voor de burgers steeds lastiger om in contact te komen met de overheid via particuliere organisaties in de samenleving die verschillende belangen, meningen en groepen vertegenwoordigden (Hoogenboom, 2011). Burger (2001) stelt dat de overheid zich hierdoor meer direct op de burgers ging richten. Politieke partijen gingen vervolgens nadenken over mogelijkheden waarop de overheid het gedrag van haar burgers op een meer directe wijze zou kunnen sturen. Duyvendak en Krouwel (2001) benoemen dat de politieke elite in Nederland verschillende vormen van participatie ging ontwikkelen zoals inspraak en referenda.

Sinds de opkomst van de eerste vorm van burgerparticipatie wordt burgerparticipatie door overheden jarenlang gebruikt als een instrument voor beleidsontwikkeling en heeft het zich in de loop der jaren ontwikkeld (Innes en Booher, 2001; Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2014). Burgerparticipatie is terug te vinden in bijna alle beleidsdomeinen van de overheid. Burgers hebben in de loop der jaren steeds meer mogelijkheden gekregen om invloed uit te oefenen op de besluitvorming en uitvoering van beleid (Roberts, 2004).

Nederland is niet het enige land waar deze ontwikkeling zich voordeed (Boonstra en Boelens, 2011). In de Verenigde Staten deed burgerparticipatie haar intrede in de jaren '50 (Day, 1997; Irvin en Stansbury, 2004; Roberts, 2004). Ook in landen als Italië (Balducci, 2004), België (Albrechts, 2004), het Verenigd Koninkrijk (Healey, 2006) en Zweden (Khan, 2003) worden burgers betrokken in het planningproces.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2012, p. 18) definieert burgerparticipatie als volgt:

'Een manier van beleidsvoering waarbij burgers (al dan niet georganiseerd in maatschappelijke organisaties) direct of indirect in de gelegenheid gesteld worden om invloed uit te oefenen op de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid.'

2.2 Drie generaties burgerparticipatie

Lenos, Sturm en Vis (2006) hebben onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van burgerparticipatie. Lenos et al. (2006) spreken over drie generaties burgerparticipatie. Deze drie generaties kunnen naast elkaar bestaan (Lenos et al., 2006; Ministerie van BZK, 2014) en in sommige gevallen in elkaar over gaan (Van der Heijden, van der Mark, Meiresonne en van Zuylen., 2007). Van der Heijden et al. (2007) stellen bovendien dat de grens tussen verschillende generaties burgerparticipatie niet altijd duidelijk is. Tabel 1 geeft een schematisch overzicht van de drie generaties burgerparticipatie.

Tabel 1: Overzicht van de drie generaties burgerparticipatie (Van der Heijden et al., 2007)

Generatie	Eerste generatie	Tweede generatie	Derde generatie
Ontstaan	In de jaren '70	In de jaren '90	In de jaren '00
Initiatief	Overheid	Overheid en burger	Burger
Kenmerkend door	Burger betrokken als belanghebbende	Invloed burgers op interactieve besluitvorming	Ideeën en voorstellen van burgers
Beleid	Burgers hebben inspraak	Coproductie van beleid: burger denkt en praat mee	Overheid biedt ruimte, denkt mee of faciliteert
Vormen	Ter inzake legging Inspraak conceptbesluiten	Burgerinitiatief Referenda Dorps-, wijk- en cliëntraden	Informeel en met gedeelde verantwoordelijkheid

2.2.1 Eerste generatie burgerparticipatie

Duyvendak en Krouwel (2001) benoemen dat burgerparticipatie voortkomt uit democratische veranderingen in de samenleving. Tot de jaren '60 was er in Nederland sprake van een verzulde samenleving. Bovendien was er sprake van een formele representatieve democratie en een paternalistische overheid. Vanaf de jaren '60 veranderde deze verhouding mede dankzij de opkomst van radio en tv, de toegenomen welvaart en een beter geschoolde samenleving (Duyvendak en Krouwel, 2001). Burgers werden in deze periode steeds mondiger (Kilic, 2008) en werden door de overheid gezien als mensen met wie in het vormen van beleid rekening mee moest worden gehouden. In de jaren '70 kwam daarom de eerste generatie burgerparticipatie op. De overheid nam aan dat de legitimiteit en representativiteit via burgerparticipatie zou kunnen worden vergroot (Pröpfer en Steenbeek, 1999; Veldheer, Jonker, van Noije en Vrooman, 2012). Veldheer et al. (2012) geven bovendien aan dat er werd aangenomen dat door burgerparticipatie draagvlak zou kunnen groeien en dat de kloof tussen de burger en de overheid zou kunnen afnemen. De eerste generatie burgerparticipatie wordt ook wel inspraak genoemd. In deze generatie van burgerparticipatie mogen burgers en belanghebbenden na een besluit hun mening uiten (Innes en Booher, 2004; Veldheer et al., 2012).

2.2.2 Tweede generatie burgerparticipatie

De tweede generatie burgerparticipatie kwam op in het begin van de jaren '90 (Duyvendak en Krouwel, 2001; Ministerie van BZK, 2014; Pröpfer en Steenbeek, 1999, Van der Heijden et al., 2007). Deze vorm wordt aangeduid met interactieve beleidsvorming. Duyvendak en Krouwel (2001) stellen dat de overheid in de jaren '90 op zoek is gegaan naar nieuwe manieren van participatie om de kloof tussen burgers en bestuur te overbruggen. Pröpfer en Steenbeek (1999) geven aan dat de overheid sinds de jaren '90 steeds meer midden in de samenleving is gaan staan en op zoek is gegaan naar partners voor het vormen van beleid. Pröpfer en Steenbeek (1999, p.16) definiëren interactief beleid als volgt:

'Een overheid betreft in een zo vroeg mogelijk stadium burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en/of andere overheden bij het beleid om in een open wisselwerking en/of samenwerking met hen tot de voorbereiding, bepaling, de uitvoering en/of de evaluatie van beleid te komen.'

Burgers, ondernemers en/of maatschappelijke organisaties worden bij de tweede generatie burgerparticipatie niet alleen gezien als belanghebbenden, maar ook als deskundigen. Het uitgangspunt van de overheid bij deze manier van participatie is dat alle betrokkenen gelijkwaardig aan elkaar zijn (Innes en Booher, 2004; Ministerie van BZK, 2014). Duyvendak en Krouwel (2001) benoemen dat er in deze generatie

burgerparticipatie sprake is van veelvuldige of zelfs permanente aanwezigheid van burgers in het besluitvormingsproces. Dit betekent dat de overheid bereid is om een deel van haar invloed af te staan aan burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven (Healey, 2007; Pröpper en Steenbeek, 1999). Pröpper en Steenbeek (1999) stellen dat interactief beleid een nieuwe ontwikkeling kan genereren mits burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven daadwerkelijk betrokken willen zijn en bovendien willen meewerken aan het beleid en de aanpak van maatschappelijke problemen. De overheid zou volgens Pröpper en Steenbeek (1999) in dergelijke situaties een stimulerende rol op zich moeten nemen. Het oprichten van dorps- en wijkraden zijn kenmerkend voor de tweede generatie burgerparticipatie (Ministerie van BZK, 2014).

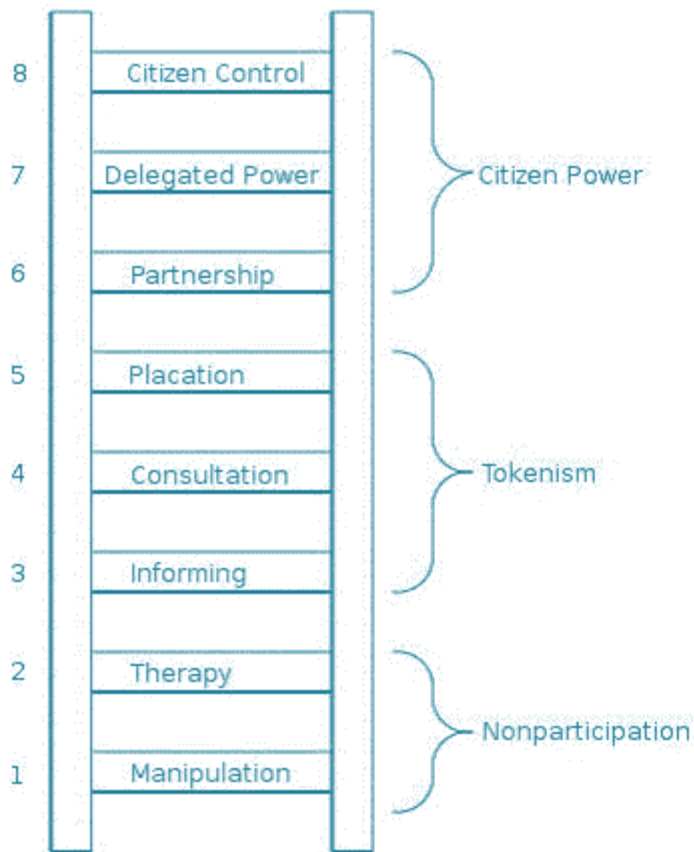
Bij zowel de eerste als de tweede generatie burgerparticipatie ligt het initiatief bij het bestuur. De eerste en tweede generatie worden ook wel formele burgerinitiatieven of beleidsbeïnvloedende participatie genoemd (Ministerie van BZK, 2014; VNG, 2014). De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) (2014) stelt dat formele burgerinitiatieven tijd kosten. Gemeenten moeten een beleidsproces doorlopen voordat er tot uitvoering kan worden over gegaan. Bovendien kost het tijd om een burgerinitiatief op te stellen volgens de richtlijnen en om voldoende handtekeningen te verzamelen. Tot slot bestaat er de mogelijkheid dat de gemeenteraad het burgerinitiatief afwijst (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2014).

2.2.3 Derde generatie burgerparticipatie

De derde generatie burgerparticipatie is opgekomen in de jaren '00 (Kilic, 2008). Bij deze generatie ligt het initiatief, in tegenstelling tot de eerste en tweede generatie, niet bij de overheid. In de derde generatie burgerparticipatie nemen burgers zelf het initiatief voor een actie en betrekken de overheid vervolgens bij het initiatief (Oude Vrielink en Van de Wijdeven, 2007). Gesteld kan worden dat de overheid als het ware participeert in een initiatief van de burgers en een faciliterende rol op zich neemt. De rollen tussen de overheid en de burgers zijn daarmee omgedraaid (Kilic, 2008; Ministerie van BZK, 2014; Van der Heijden et al., 2007). De faciliterende rol van de overheid kan per initiatief verschillen. De derde generatie burgerparticipatie wordt ook wel aangeduid als informele burgerinitiatieven en zelfredzame participatie (Ministerie van BZK, 2014). Oude Vrielink, Verhoeven en van de Wijdeven (2013) stellen dat er van ambtenaren wordt verwacht dat ze zich 'burgergericht' opstellen. Dit betekent dat ambtenaren doelen van burgers centraal moeten gaan stellen en dat ze moeten proberen om burgers met elkaar in contact te brengen. Bovendien wordt er van ambtenaren gevraagd om verschillende prioriteiten van burgers op elkaar af te stemmen en andere burgers de ondersteuning te bieden die zij nodig hebben. De Raad voor openbaar bestuur (Rob) (2012) stelt dat de derde generatie burgerparticipatie ook wel overheidsparticipatie wordt genoemd. Kilic (2008, p.3) is van mening dat de derde generatie burgerparticipatie draait om *'burgerinitiatieven die ontstaan als de burger kansen ziet in zijn omgeving en zelf of samen met andere burgers werkt aan de ontwikkeling van iets moois op straat, in de wijk en op stadniveau'*. Blom et al. (2011, p.20) definiëren een burgerinitiatief als volgt: *'Een initiatief van één of meer burgers dat onverplicht wordt opgestart ten behoeve van anderen of de samenleving.'*

2.2.3.1 De overheidsparticipatieladder

De diverse vormen van burgerparticipatie worden door verschillende auteurs uitgewerkt in 'participatieladders'. Veen en Mul (2011) zijn van mening dat een participatieladder overzichtelijk weergeeft op welke wijze burgers bij politiek en besluitvorming worden betrokken. Veen en Mul (2011) geven te kennen dat hoe hoger burgers op de ladder 'komen', hoe meer betrokken ze worden in de besluitvorming. De participatieladder (figuur 1) is oorspronkelijk ontworpen door Arnstein (1969). Zij ontwierp een ladder bestaande uit acht treden. Elke trede hoger op de ladder laat een intensievere vorm van betrokkenheid zien. Arnstein (1969) beschouwde participatie als het deelnemen van het individu aan het vormgeven van de samenleving. Arnstein (1969) noemde de onderste twee treden manipulatie en therapie. Deze twee treden omschreef Arnstein (1969) als non-participatie. De middelste treden betroffen, van laag naar hoog, informeren, consulteren en verzoening en werden omschreven als schijnbewegingen. De hoogste drie treden, partnerschap, gedelegeerde macht en burgerbestuur, omschreef Arnstein (1969) als echte participatie.

Figuur 1: De participatieladder van Arnstein (1969)

De participatieladder van Arnstein (1969) is door verschillende auteurs aangepast of gewijzigd. Edelenbos en Monnikhof (2001) hebben een participatieladder voor interactief beleid ontworpen. Deze ladder bestaat uit de volgende vijf treden: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en meebeslissen. Elke trede hoger staat voor een meer interactieve wijze van beleidsvorming. Pröpper en Steenbeek (1999) hebben verschillende bestuursstijlen aan de participatieladder gekoppeld.

In situaties waar de rol van de burger als coproducent of meebeslisser verandert naar initiatiefnemer, volstaan volgens de Raad voor Openbaar bestuur (2012) de participatieladders, die uitgaan van burgerparticipatie, niet meer. In deze situaties is het particuliere initiatief leidend en wordt er vervolgens gekeken op welke manier de overheid dit initiatief dient te ondersteunen. De Raad voor openbaar bestuur (Rob) (2012) heeft de 'overheidsparticipatietrapp' ontwikkeld en veronderstelt dat er niet een beste of ideale rol van de overheid bestaat. Het hangt van de situatie af welke vorm van participeren de overheid moet toepassen. De overheidsparticipatietrapp bestaat uit de volgende vijf treden (figuur 2): reguleren, regisseren, stimuleren, faciliteren en loslaten. Reguleren staat op de onderste trede van de overheidsparticipatietrapp. Dit is het zwaarste instrument. De overheid kan doormiddel van wet- en regelgeving tegemoet komen aan haar burgers. De overheid heeft bovendien de volledige controle in handen. Regisseren is een minder zware rol voor de overheid. De overheid houdt in deze situatie wel de regie in handen, maar ook andere partijen hebben een rol. De overheid bepaalt echter hoofdzakelijk over de beleidsvorming en de uitvoering. Stimuleren staat op de middelste trede van de trap. De overheid heeft in deze situatie een wens dat een interventie of een bepaald beleid wordt gerealiseerd, maar laat de realisatie over aan andere partijen. Faciliteren staat op de één na onderste trap van de ladder. In deze situatie komt er een initiatief vanuit de samenleving en zorgt de overheid ervoor dat dit initiatief mogelijk kan worden gemaakt. De regie blijft bij de initiatiefnemers en de overheid kan besluiten om dit initiatief te ondersteunen. Loslaten betreft de laatste trede van de trap. Deze vorm van participeren is het minst intensief voor de overheid. De overheid laat in deze situatie een burgerinitiatief in zijn geheel over aan de initiatiefnemers. De overheid heeft vervolgens geen invloed op het proces of over de inhoud van het initiatief (Rob, 2012).

Figuur 2: De overheidsparticipatiestap (Rob, 2012)

2.2.4 De faciliterende overheid

In dit onderzoek wordt er gekeken naar de rol van de gemeente in burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Er wordt hierbij gekeken naar burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling van onderop waarbij de gemeente een bijdrage levert om dit initiatief mogelijk te maken. In dit onderzoek is er daarom gekeken naar de faciliterende rol van de gemeente. De gemeente of de lokale overheid. Duyvendak en Krouwel (2001, p.23) omschrijven faciliteren als volgt:

'Bij facilitatie kunnen we denken aan het geven van subsidies, aan de ondersteuning door beroepskrachten, de beschikbaarheid van accommodaties en de morele support van 'belangrijke derden'. Kortom, allemaal zaken die het in beweging komen vergemakkelijken, die de drempel verlagen om tot handelen over te gaan.'

Buitelaar et al. (2012) stellen dat faciliteren in zijn meest vergaande vorm betekent dat gemeenten volledige medewerking en/of mogelijkheden moeten creëren als burgerinitiatieven zich aandienen. Bovendien geven Buitelaar et al. (2012) aan dat gemeenten zich meer afhankelijk moeten durven opstellen ten opzichte van de initiatiefnemers. Bovendien geven Buitelaar et al. (2012) te kennen dat overheden die faciliteren een actieve houding moeten aannemen ten opzichte van de initiatieven. In de literatuur wordt er door verschillende auteurs onderscheid gemaakt tussen manieren waarop gemeenten lokale initiatieven kunnen faciliteren (Adams en Tiesdell, 2012; Buitelaar et al., 2012; Heurkens, de Hoog en Daamen, 2014). Grofweg kan er onderscheid worden gemaakt tussen vier manieren waarop gemeenten lokale initiatieven in gebiedsontwikkeling kunnen faciliteren.

2.2.4.1 Faciliteren van communicatie

De eerste manier hoe gemeenten burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling kunnen faciliteren is via communicatie. Gemeenten kunnen door middel van verschillende communicatieve uitingen lokale initiatieven faciliteren, bijvoorbeeld via visies, plannen en gemeentelijk beleid (Adams en Tiesdell, 2012; Buitelaar et al., 2012). Buitelaar et al., (2012) geven te kennen dat gemeenten initiatieven in gebiedsontwikkeling kunnen ondersteunen door partijen te 'verleiden' en verbinden om zo tot initiatieven te komen.

2.2.4.2 Faciliteren van organisatie

De tweede manier waarop de gemeente kan faciliteren is via organisatie (Buitelaar et al., 2012). Zo kunnen gemeenten het proces van de ontwikkeling van het initiatief begeleiden, kan er een gebiedsmanager worden aangesteld en kan er worden samen gewerkt tussen initiatiefnemers en de gemeente op een formele of informele manier (Heurkens et al., 2014). Oude Vrielink en van de Wijdeven (2011) hebben onderscheid gemaakt tussen vier rollen voor ondersteunde professionals: het aanvullen van burgerkracht, het empoweren van initiatiefnemers, het institutioneel verbinden en het vitaliseren van de wijkgemeenschap (tabel 2). Oude Vrielink en van de Wijdeven (2011) geven te kennen dat in de praktijk de ondersteunende professionals een combinatie van de vier ondersteunde rollen gebruiken. Met 'aanvullen van burgerkracht' verwijzen Oude Vrielink en Van de Wijdeven (2011) naar een type ondersteuning waarbij de ondersteunende professional de

plannen van de initiatiefnemer(s) op verschillende punten aanvult of bijstuurt. De ondersteunende professional neemt in deze gevallen niet het initiatief over, maar probeert te interveniëren om een project van de grond te krijgen. Een tweede manier van ondersteunen door professionals betreft het 'empoweren van initiatiefnemers'. Oude Vrielink en Van de Wijdeven (2011, p. 446) stellen dat 'empowerment begint bij de overtuiging dat ieder mens over competenties beschikt en over het vermogen om deze te verbeteren'. Professionals spannen zich in deze ondersteunde rol in om vaardigheden, kwaliteiten en potenties van bewoners tot hun recht te laten komen. Persoonlijk contact en ontmoeting met burgers zijn in deze situatie essentieel. Het derde type ondersteuning die Oude Vrielink en Van de Wijdeven (2011) onderscheiden betreft het 'institutioneel verbinden'. Dit type ondersteuning heeft als doel om betrokken burgers bij lopende initiatieven een ingang te kunnen bieden bij relevante instanties doormiddel van het werken aan een informele institutionele infrastructuur. Professionele ondersteuners kunnen burgers helpen om naamsbekendheid te genereren en om contact te leggen met instanties die baat kunnen hebben bij burgerinitiatieven. Het laatste type ondersteuning dat door Oude Vrielink en van de Wijdeven (2011) wordt genoemd betreft het 'vitaliseren van de wijkgemeenschap'. Dit type ondersteuning speelt zich af in de 'omgeving' van concrete projecten. Oude Vrielink en van de Wijdeven (2011) geven te kennen dat deze manier van ondersteunen een persoonlijke benadering vereist van de professionals met als doel om burgerinitiatieven van de grond te krijgen. Professionele ondersteuners moeten een situatie creëren waarbij initiatiefnemers in de schijnwerpers worden gezet en bewoners persoonlijk benaderen die toenadering zoeken.

Tabel 2: Vier ondersteunde rollen voor professionals (Oude Vrielink en van de Wijdeven (2011))

	Instrumentele benadering	Persoonlijke benadering
Rol in contact met initiatiefnemer	Burgerkracht aanvullen	Empoweren van initiatiefnemer(s)
Rol in contact met de omgeving (instituties/wijk)	Institutioneel verbinden	Vitaliseren van de wijkgemeenschap

2.2.4.3 Faciliteren met financieel-economische middelen

Ook kunnen gemeenten met financieel-economische middelen een initiatief ondersteunen. Voorbeelden van manieren hoe een gemeente een burgerinitiatief kan faciliteren zijn subsidies en indien de gemeente de grond in bezit heeft via aantrekkelijke grond-, huur- of verkoopprijs (Buitelaar et al., 2012; Heurkens et al., 2014).

2.2.4.4 Faciliteren met juridisch-planologische middelen

Tot slot benoemen Adams en Tiesdell (2012), Buitelaar et al. (2012) en Heurkens et al., (2014) de juridisch-planologische middelen die gemeenten kunnen inzetten. Dit kan via binnenplanse flexibiliteitsbepalingen, zoals de uitwerkingsplicht of de wijzigingsbevoegdheid. De initiatieven niet binnen deze bepalingen mogelijk kunnen worden gemaakt, kan dit door een omgevingsvergunning in afwijking van het bestemmingsplan of het opstellen van een geheel nieuw bestemmingsplan. Buitelaar et al. (2012) benoemen bovendien dat gemeenten tijdelijk kunnen bestemmen. Een laatste manier waarop gemeenten lokale initiatieven in gebiedsontwikkeling via juridisch-planologische middelen kunnen faciliteren is door een gebied aan te merken als een ontwikkelingsgebied onder de Crisis- en Herstelwet. Dan heeft de gemeente de mogelijkheid om een gebiedsontwikkelingsplan vast te stellen en krijgen ze hiermee maximaal tien jaar de tijd om af te wijken van de geldende milieuregels. Bovendien krijgt de gemeente de mogelijkheid om de beschikbare milieugebruiksruimte opnieuw te verdelen en daarvoor maatregelen en projecten vast te leggen.

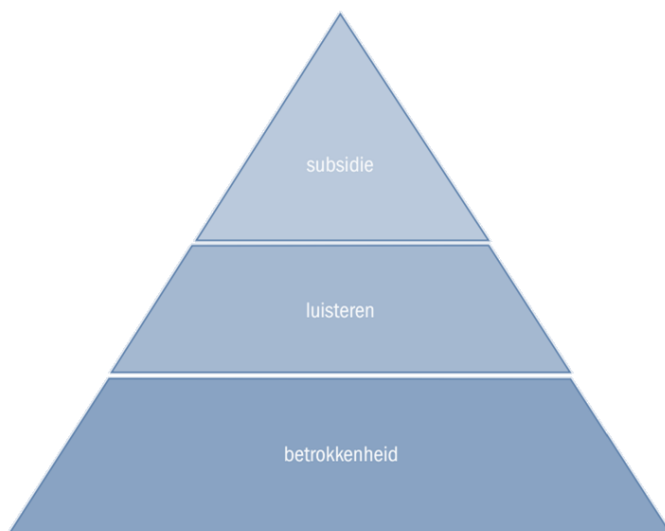
2.2.5 Twee verschillende werelden

2.2.5.1 De systeemwereld en de leefwereld van de initiatiefnemers

De Duitse filosoof en socioloog Habermas (1985) introduceerde de begrippen systeemwereld en leefwereld om het verschil aan te geven tussen de wereld die wordt bepaald door bureaucratie en strategische belangen en de leefwereld die gekenmerkt wordt door betrokkenheid, communicatie en overeenstemming. Burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling hebben betrekking op beide werelden. Dit kan er toe kan leiden dat ambtenaren en burgers een andere taal spreken. Burgers spreken een taal vanuit hun dagelijks leven, en

ambtenaren vanuit de systeemwereld van de gemeente. Deze twee verschillende werelden en talen kunnen leiden tot irritaties, misverstanden en verwarringen (Hospers, 2012). Een verschil in verwachtingen tussen burgers en de gemeente kan gevonden worden in wie wordt uitgenodigd om te participeren en wie niet. De gemeente bepaalt bovendien in welke mate burgers invloed hebben en in welke mate ze zelf een stap terug doen. Boonstra en Boelens (2011) geven te kennen dat burgers in sommige processen wel worden betrokken en in andere processen niet. Dit kan onduidelijkheid en irritaties met zich meebrengen. Bovendien neemt de gemeente het definitieve besluit over het beleid. Het kan voorkomen dat de gemeente te hoge verwachtingen heeft gewekt bij de burgers zodat deze denken dat hun ideeën en eigen beslissingen ook worden uitgevoerd, terwijl dit niet het geval is. Wanneer het blijkt dat de ideeën van de burgers slechts in beraad worden genomen of worden genegeerd, kan dit onenigheid met zich meebrengen (Irvin en Stansbury, 2004).

Hurenkamp en Rooduijn (2009) stellen dat initiatiefnemers van een burgerinitiatief verschillende verwachtingen hebben van de overheid. Ze geven te kennen dat de verwachtingen veranderen naarmate het burgerinitiatief zich verder ontwikkelt. Hurenkamp en Rooduijn (2009) hebben op basis van de behoeftepiramide van Abraham Maslow een behoeftepiramide onder burgerinitiatieven opgesteld (figuur 3). Ze stellen overheden burgerinitiatieven moeten ondersteunen om op deze manier de haalbaarheid en de stabiliteit van een initiatief te vergroten. Als er sprake is van weinig contact onder initiatiefnemers van een initiatief, dan stellen Hurenkamp en Rooduijn (2009) dat een zekere mate van betrokkenheid vanuit de overheid aan te raden is. In zulke gevallen hebben initiatieven niet meteen geld of politieke bekendheid nodig, maar een vast aanspreekpunt vanuit de overheid. Initiatiefnemers zien graag de betrokkenheid van de overheid terug in de aanwezigheid van een wethouder of ambtenaar bij een bijeenkomst (Hurenkamp en Rooduijn, 2009). Hurenkamp en Rooduijn (2009) zijn van mening dat er meer sociaal kapitaal ontstaat binnen een organisatie als het onderling contact bij een burgerinitiatief toeneemt. De behoefte om als initiatiefnemers of organisatie serieus genomen te worden is dan ook groter. Alleen betrokkenheid vanuit de overheid volstaat niet meer in deze situatie. De initiatiefnemers willen graag hun initiatief op de politieke agenda zien. Bovendien willen de initiatiefnemers dat ze door de overheid gehoord worden. In gevallen waarbij initiatiefnemers of organisatoren van een initiatief goed onderling en extern georganiseerd zijn, speelt er een behoefte naar (meer) subsidie (Hurenkamp en Rooduijn, 2009).

Figuur 3: Behoeftepiramide bij burgerinitiatieven (Hurenkamp en Rooduijn, 2009)

2.2.5.2 Het verbinden van twee werelden

Burgerinitiatieven hebben betrekking op twee verschillende werelden. Enerzijds de wereld van de initiatiefnemers, en anderzijds de systeemwereld van ambtenaren. De systeemwereld is anders dan wat er onder de burgers speelt (Habermas, 1985). De contacttheorie, afkomstig uit de sociale psychologie, kan helpen om deze twee werelden te verenigen en om te begrijpen hoe burgers en ambtenaren een omgangsmodus kunnen vinden. Allport (1954) is de grondlegger van de contacttheorie. In zijn boek 'The Nature of Prejudice' beschrijft Allport (1954) dat vooroordelen en stereotypen nodig zijn voor mensen om de

wereld overzichtelijk en begrijpelijk te houden. De contacttheorie veronderstelt dat persoonlijke interactie tussen verschillende groepen kan leiden tot het verminderen van vooroordelen en meer onderling vertrouwen. Er moet dan wel worden voldaan aan vier voorwaarden. De eerste voorwaarde waaraan voldaan moet worden is een gelijke statuspositie van de groepen. Ten tweede moet er voldoende kans zijn om elkaar te leren kennen. De derde voorwaarde die Allport (1954) stelt is dat de situatie coöperatief en niet competitief van aard moet zijn. Tot slot moet het contact ondersteund worden door instituties en autoriteiten. Pettigrew (1998) voegt hier nog een vijfde voorwaarde aan toe: de situatie moet de participanten de mogelijkheid bieden om vrienden te worden.

2.3 Burgerparticipatie altijd gewenst?

Burgerparticipatie kent veel voordelen (Van de Peppel, 2001). Zo wordt er verondersteld dat burgerparticipatie een bijdrage levert aan de kwaliteit van beleid (Burby, 2003; Edelenbos en Klijn, 2006; Innes en Booher, 2007; Irvin en Stansbury, 2004; Pröpper en Steenbeek, 1999; Van de Peppel, 2001). Burgers worden dikwijls gezien als ervaringsdeskundigen die beschikken over lokale en actuele kennis. Edelenbos en Klijn (2006) en Pröpper en Steenbeek (1999) stellen dat het betrekken van burgers in beleid niet alleen er toe leidt dat verschillende ideeën en perspectieven worden meegenomen in beleid, maar ook dat vaardigheden, ervaringen, kennis en informatie van deze burgers worden gebruikt om de kwaliteit van het beleid te verhogen. Pröpper en Steenbeek (1999) voegen hier aan toe dat het uitwisselen van informatie ook de denkkaders van burgers kan vergroten. Ze stellen dat het verbreden van denkkaders van zowel de beleidsmakers als de burgers kan bijdragen aan consensusmogelijkheden en wederzijds begrip. Een tweede voordeel van burgerparticipatie dat onder andere wordt genoemd door Irvin en Stansbury (2004), Pröpper en Steenbeek (1999) en Van de Peppel (2001) betreft het vergroten van draagvlak en legitimiteit. Het Rob (2012) stelt dat de legitimiteit vergroot kan worden door instrumenten te ontwikkelen waardoor burgers hun belangen gehoor kunnen laten geven. Edelenbos en Klijn (2006) beargumenteren dat burgers zich tegen de overheid kunnen gaan keren, wanneer ze zich niet kunnen identificeren met beleid. Dit kan volgens Edelenbos en Klijn (2006) leiden tot politieke passiviteit, het misbruik maken van collectieve diensten en het overschrijden van normen. Uit onderzoek van Pröpper en Steenbeek (1999) komt naar voren dat interactief beleid positieve effecten heeft op het draagvlak. Dit betekent dat de afstand tussen het bestuur en de burgers verkleind wordt, er commitment ontstaat over probleemaanpak, er tevredenheid heerst over de kwaliteit van de informatie en over de zorgvuldigheid van de wijze waarop met de inbreng van participanten aan het proces te werk wordt gegaan en er instemming met het uiteindelijke resultaat wordt behaald. Tot slot wordt het versnellen van processen vaak genoemd als voordeel van burgerparticipatie (Pröpper en Steenbeek, 1999). Pröpper en Steenbeek (1999) geven aan dat burgers en belangenorganisaties minder snel het beleid juridisch gaan aanvechten. Dit komt de snelheid van processen ten goede.

Naast het feit dat uit de literatuur duidelijk wordt dat het betrekken van burgers in ruimtelijke planningsprocessen veel potentie heeft, wordt er ook kritiek geuit op burgerparticipatie. Het eerste punt dat critici tegen burgerparticipatie noemen heeft betrekking op representativiteit. Er wordt namelijk gesteld dat burgers, ondernemers en andere participanten in ruimtelijke planning over het algemeen uit een groep 'elite' personen bestaat (Gerrits en Edelenbos, 2004; Innes en Booher, 2004; Irvin en Stansbury, 2004). Wille (2001) stelt dat er een sterke ondervertegenwoordiging in burgerparticipatie is van lager opgeleiden, jongeren, vrouwen en etnische minderheden. Gerrits en Edelenbos (2004) geven te kennen dat deze manier van het betrekken van participanten in ruimtelijke planning geen weerspiegeling is van de wil van het volk. Nienhuis et al. (2011) voegen hier aan toe dat er specifieke groepen burgers zijn die er bewust voor kiezen om niet te participeren in hun leefomgeving. Dit betekent dat alleen een selectieve groep actieve burgers participeert in ruimtelijke planningsprocessen. Irvin en Stansbury (2004) benoemen een tweede punt van kritiek. Ze stellen dat participatie van burgers in beleidsvormingsprocessen veel tijd kost. Bovendien geven ze te kennen dat burgerparticipatie ook veel geld kost. Irvin en Stansbury (2004) stellen dat ambtenaren veel meer tijd kwijt zijn met het maken van beleid in samenspraak met betrokken burgers, dan dat ze dat zonder burgers zouden doen. Oude Vrielink, Verhoeven en van de Wijdeven (2013) komen met een derde nadeel van burgerparticipatie. Dit nadeel heeft met name betrekking op de derde generatie burgerparticipatie. Oude Vrielink et al. (2013) stellen dat burgerinitiatieven in de zogenoemde doe-democratie worden gezien als bottom-up initiatieven waarin de overheid ondersteuning biedt als dit nodig is. In de praktijk, zo stellen Oude Vrielink et al. (2013), stuurt de overheid deze initiatieven stiekem in de richting van de beleidsambities van de overheid.

2.4 Participatie in gebiedsontwikkeling

2.4.1 Een nieuwe vorm van gebiedsontwikkeling

Sinds het begin van deze eeuw is de nadruk binnen de ruimtelijke ontwikkeling steeds meer komen te liggen op gebiedsontwikkeling. Voogd, van Dijk en Woltjer (2010) stellen dat het begrip gebiedsontwikkeling afkomstig is van ontwikkelingsplanologie, een term die in 1988 werd geïntroduceerd door de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR). De term gebiedsontwikkeling werd in 2004 geïntroduceerd in de Nota Ruimte. Gebiedsontwikkeling is een breed begrip voor grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen in stedelijk en landelijk gebied. Voorbeelden van gebiedsontwikkeling zijn: herontwikkeling van centrum- en winkelgebieden, herstructurering van woonwijken, aanleg van woonwijken en bedrijventerreinen in uitleggegebieden, aanpassing en uitbreiding van infrastructuur en aanleg van groen, water en recreatie (Wolting, 2008).

Van de Baardewijk, de Haan en Hijmans (2013) noemen dat bij traditionele gebiedsontwikkeling de overheid een gebiedsontwikkelingsproject start, regie voert en plannen maakt. Ook wordt er in traditionele gebiedsontwikkeling in eindbeelden gedacht en is er sprake van aanbodsturing. Tegenwoordig wordt er gesproken over veranderende rollen in gebiedsontwikkeling. Er wordt gesproken over uitnodigingsplanologie (Van Rooy, 2011), privaatgestuurde gebiedsontwikkeling (Heurkens, 2012), organische gebiedsontwikkeling (Buitelaar et al., 2012) en coalitieplanologie (De Zeeuw, Franzen en van Rheenen, 2011). Deze begrippen vloeien voort uit een verandering van de verhoudingen en posities van verschillende partijen in het speelveld. In traditionele gebiedsontwikkeling waren het Rijk, de gemeente, corporaties en ontwikkelaars invloedrijke spelers (Jonker-Verkaart, 2015; Teisman, 2012). Tegenwoordig zijn stedelijke ontwikkelingsprocessen ingebed in een netwerk van verschillende overheden, commerciële actoren, bewoners en maatschappelijke organisaties (Wagenaar, 2007; Taylor, 2007).

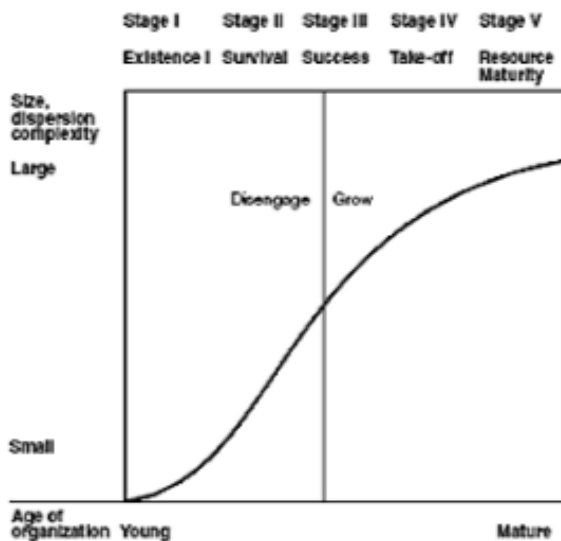
2.4.2 Burgerparticipatie in gebiedsontwikkeling

Boonstra en Boelens (2011) stellen dat er wereldwijd nieuwe coöperatieve methoden voor burgerparticipatie in ruimtelijke planning ontstaan. Sinds de jaren '60 zijn er verschillende pogingen gedaan om burgers te betrekken in ruimtelijke ontwikkelingsprocessen. Ook is er gepleit voor samenwerking tussen overheidsinstanties, ondernemers en maatschappelijke organisaties of tussen publieke, private en ondernemende stakeholders in een zogeheten 'multi-actor approach' (WRR, 2008). Tegenwoordig zijn er meer spelers betrokken bij gebiedsontwikkeling zoals burgers, maatschappelijke organisaties, lokale ondernemers en bedrijven (Taylor, 2000; Wagenaar, 2007). De overheid is niet meer automatisch regisseur van gebiedsontwikkelingsprojecten, maar heeft een wisselende rol in het ontwikkelingsproces (Jonker-Verkaart, 2015). Het idee van 'actief burgerschap' is de afgelopen jaren ook betrokken in de ruimtelijke planning. Allereerst wordt aangenomen dat burgerparticipatie zal leiden tot een stijging van de sociale samenhang in een groeiende gesecculariseerde en gefragmenteerde samenleving. Boonstra en Boelens (2011) zijn van mening dat burgerparticipatie in deze context wordt gebruikt om de sociale gesteldheid in een gebied te verbeteren. Bovendien heerst de gedachte dat burgerinitiatieven waardevol zijn vanwege het feit dat ze tot ontwikkeling komen in het gebied zelf. Dit vergroot de kans dat de ontwikkeling aansluit op de lokale behoeften en omstandigheden. Tevens kunnen burgerinitiatieven het commitment van lokale betrokken personen versterken, wat ten goede kan komen aan de implementatie van visies en plannen (Sullivan en Skelcher, 2002; Wagenaar, 2007). Boonstra (2015) geeft te kennen dat samenwerking tussen faciliterende ambtenaren en initiatiefnemers kan ontstaan wanneer actoren het vermogen hebben om relaties en kansen te zien, zo transparant mogelijk te werk gaan, empathisch kunnen zijn en kunnen voortbouwen op ideeën van anderen. Bovendien benoemt Boonstra (2015) het belang van het uitgaan van gelijkwaardigheid tussen initiatiefnemende burgers en faciliterende ambtenaren. Heurkens et al. (2014) stellen dat lokale bestuurders en ambtenaren spreken over een verschuiving naar een meer ondersteunende rol voor de gemeente. Gemeenten ondersteunen gebiedsinitiatieven van private partijen en particulieren en helpen indien nodig bij de uitvoer van deze initiatieven.

2.5 De dynamische ontwikkeling van burgerinitiatieven

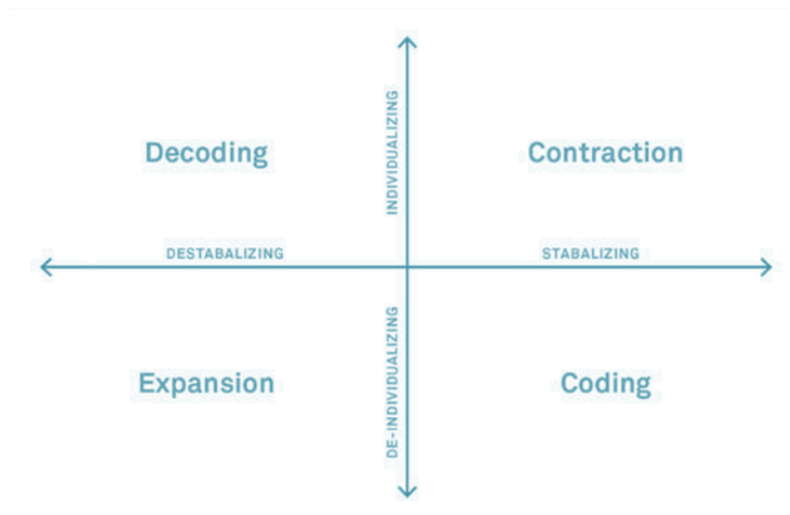
De factor tijd is een essentieel aspect om rekening mee te houden wanneer er onderzoek gedaan wordt naar burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Het dynamische wordingsproces van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling kan inzichtelijk worden gemaakt aan de hand het groeimodel van Churchill en Lewis

(1983). Churchill en Lewis geven in hun artikel in Harvard Business review (1983) te kennen dat er vijf fasen te onderscheiden zijn in de levenscyclus van middelgrote en kleine ondernemingen. De vijf fasen lopende van een startende tot een volgroeide onderneming zijn: opbouw van een onderneming, overleven en groei, succes, expansie en optimale verhoudingen (figuur 4). Een onderneming zal groeien als ze een fase in de levenscyclus ondergaat en daarmee geconfronteerd wordt met bijbehorende problemen. Churchill en Lewis (1983) veronderstellen dat hoe verder een onderneming in de cyclus wil komen, hoe meer er in omvang en gedrag van een onderneming gaat veranderen. Ook zal de onderneming inhoudelijk veranderen en veranderd de rol van de ondernemers. Churchill en Lewis (1983) stellen dat de start van een onderneming net zo belangrijk is voor zijn groei als de verschillende fasen die een onderneming doorloopt. Wanneer we een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling zien als een startende onderneming, dan komt naar voren dat het wordingsproces erg dynamisch is en veranderd door de tijd heen. Net als ondernemingen moeten lokale initiatieven zich ook opbouwen, moeten ze zien te overleven en groeien, kennen ze succes, breiden ze uit en kunnen ze in een fase terechtkomen waarin de verhoudingen optimaal moeten worden gehouden.

Figuur 4: De vijf fasen van de levenscyclus van een onderneming (Churchill en Lewis, 1983)

Boonstra (2015; 2016) heeft een theorie ontwikkeld die inzicht geeft in het 'wordingsproces' van initiatieven door de tijd heen. Boonstra (2015; 2016) maakt in deze theorie onderscheid tussen vier vormen van gedrag en drie verschillende intentionaliteiten. De combinatie van de intentionaliteiten met de vormen van gedrag geven inzicht in de manieren waardoor een initiatief betekenis en identiteit kan verwerven in een steeds veranderende omgeving. De intentionaliteiten hebben betrekking op wat het burgerinitiatief wil bereiken in zijn omgeving. De drie intentionaliteiten waar Boonstra onderscheid tussen maakt zijn korte, kleinschalige acties met als doel om de omgeving te verbeteren, het zoeken van een optimale aansluiting tussen het burgerinitiatief en de fysieke omgeving en tot slot het in stand houden, het handhaven en het versterken van het burgerinitiatief. De vier vormen van gedrag zijn gericht op de interactie tussen het burgerinitiatief en zijn omgeving en de manieren waarop het burgerinitiatief probeert aan betekenis en kracht te winnen (figuur 5). De eerste vorm die invloed heeft op burgerinitiatieven wordt decoding genoemd. Boonstra stelt dat deze vorm gezien kan worden als een beweging weg van de bestaande situatie, van het afwijzen van het gebruikelijke en het bestaande en een stap in een nieuwe richting zetten (Boonstra, 2015; 2016). De tweede vorm die invloed heeft op de ontwikkeling van een burgerinitiatief betreft expansie. Expansie staat voor een naar buiten gerichte oriëntatie waarin nieuwe mogelijkheden worden verkend (Boonstra, 2015; 2016). De derde vorm is contractie en heeft betrekking op het burgerinitiatief zelf, dat gericht is op stabilisatie, voortzetting en afsluiting. Ook worden er grenzen gesteld en wordt interne hiërarchie, orde en identiteit bepaald (Boonstra, 2015; 2016). De laatste vorm betreft codering. Met deze vorm van gedrag wordt omschreven dat het burgerinitiatief als normaal, bekend en bestaand wordt beschouwd en gebruik maakt van bestaande regelingen die door de buitenwereld als bekend en normaal worden gezien. Boonstra (2016) stelt dat bovengenoemde vier vormen van gedrag en de drie intentionaliteiten tegelijkertijd kunnen bestaan in het ontwikkelingsproces van een burgerinitiatief. Tabel 3 geeft een diagram weer van de twaalf typen gedrag die voortkomen uit een combinatie van de drie intentionaliteiten en de vier vormen van gedrag.

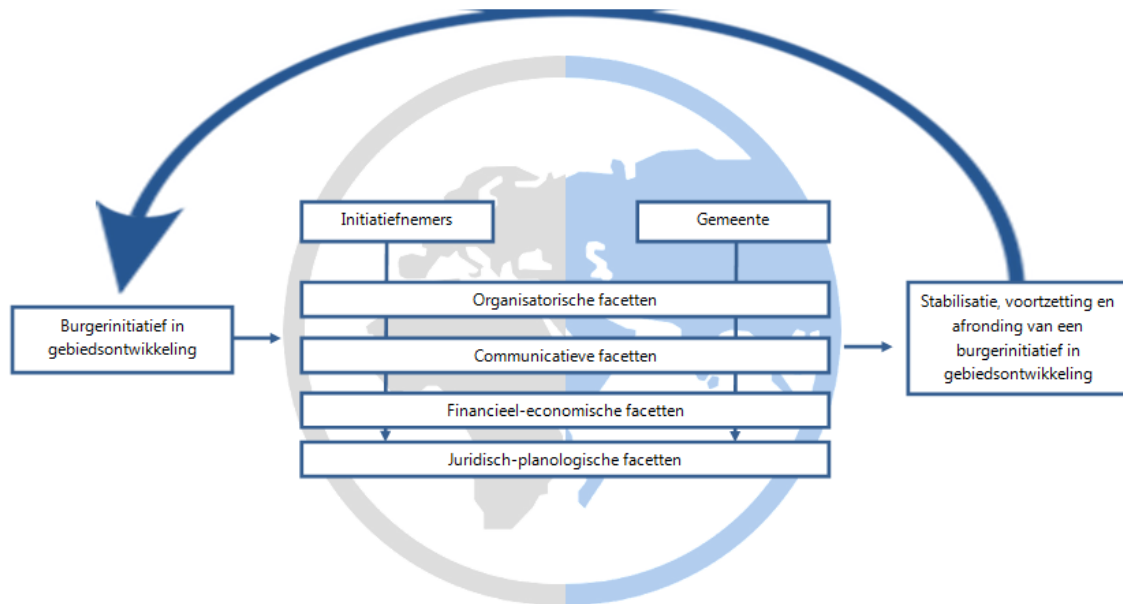

Figuur 5: Vier vormen van gedrag (Boonstra, 2016)

Tabel 3: Twaalf typen gedrag voor burgerinitiatieven (Boonstra, 2016)

	Decodering	Expansie	Contractie	Codering
Interventies gericht op verandering	Aantonen wat er anders zou kunnen, met als doel mogelijke nieuwe richting zichtbaar te maken.	Verkennen welke mogelijkheden er zijn voor het ingaan van een nieuwe richting.	Benadrukken van een gedeelde ambitie om een nieuwe richting in te slaan.	Het opzetten van regels en richtlijnen om het ingaan van een mogelijke nieuwe richting mogelijk te maken.
Zoeken van aansluiting tussen initiatief en omgeving	Bestaande gewoontes achterlaten om een aansluiting tussen initiatief en omgeving te bewerkstelligen.	Verkennen welke mogelijkheden er zijn voor het vinden van aansluiting tussen initiatief en omgeving.	Benadrukken van gedeeld belang tussen initiatief en omgeving.	Gebruik maken van regels en richtlijnen om de aansluiting tussen initiatief en omgeving mogelijk te maken.
Behouden en versterken van een bestaande configuratie	Benadrukken wat er zou moeten veranderen om een bestaande configuratie te versterken	Verkennen van mogelijkheden om een bestaande configuratie te versterken.	Benadrukken van het gedeelde belang en gezamenlijkheid om een configuratie te versterken.	Vaststellen en vasthouden van regels en richtlijnen die een bestaande configuratie versterken.

2.6 Conceptueel model

Figuur 6: Conceptueel model

Bovenstaand conceptueel model (figuur 6) geeft het wordingsproces van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling weer. Burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling hebben betrekking op twee werelden: de wereld van de initiatiefnemers (weergegeven in het grijs) en de systeemwereld van de gemeente (weergegeven in het blauw). Deze twee werelden komen samen in het wordingsproces van een burgerinitiatief. Burgerinitiatieven ontstaan meestal naar aanleiding van een concreet probleem (Van Ankeren, Tonkens en Verhoeven, 2010). Het model laat vervolgens zien dat een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling een dynamisch en continu veranderend proces is. Burgerinitiatieven veranderen door de tijd heen, als gevolg van veranderende rollen en verwachtingen van initiatiefnemers en gemeenten. Het model geeft bovendien de causale invloed van de organisatorische, communicatieve, financieel-economische en juridisch-planologische facetten op de stabilisatie, voortzetting en afronding van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling weer. Tevens laat het model zien dat de vier facetten zowel door de initiatiefnemers op zich kunnen worden genomen, als door de gemeente kunnen worden gefaciliteerd of aanwezig kunnen zijn als een combinatie hiervan. De faciliterende rol van de gemeente kan per facet verschillen van reguleren tot loslaten (Rob, 2012). Voor initiatiefnemers geldt hetzelfde. Het is mogelijk dat de initiatiefnemers op een bepaald facet geen invloed hebben, maar op andere facetten meer burgercontrole (Arnstein, 1969).

3

METHODOLOGIE

3.1 Introductie

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe het onderzoek is vormgegeven en welke stappen er zijn genomen om tot de uiteindelijke conclusie te komen. Bovendien worden de gebruikte dataverzamelmethode en analysetechnieken beschreven, wat bijdraagt aan de validiteit en transparantie van het onderzoek. De onderzoeksmethode die in dit onderzoek wordt gebruikt is afhankelijk van het onderzoeksdoel (Flyvbjerg, 2001). Het doel van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in het ontwikkelingsproces van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en in de rol van gemeenten. Dit onderzoek is hiermee verkennend en verklarend van aard. Om antwoord te krijgen op de hoofd- en deelvragen is er gekozen voor de gefundeerde theoriebenadering, een kwalitatieve onderzoeksmethode. Kwalitatief onderzoek omvat alle vormen van onderzoek waarbij uitkomsten niet worden verkregen door statistische procedures of andere vormen van kwantificatie (Strauss en Corbin, 1998). Kwalitatief onderzoek is geschikt voor dit onderzoek omdat dit type onderzoek het mogelijk maakt het om burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en de context ervan als één geheel te beschouwen (Baarda, de Goede en Teunissen, 2005). Bovendien maakt het verzamelen van kwalitatieve data het mogelijk om in dit onderzoek verschillende standpunten, ervaringen, percepties, dimensies van betrokkenen bij burgerinitiatieven te verkennen (Flyvbjerg, 2001).

Kwalitatief onderzoek is een proces waarin de onderzoeker data verzameld en interpreteert die afkomstig is van participanten. De interpretatie van de onderzoeker is van groot belang in het onderzoeksproces. Strauss en Corbin (1998) geven aan dat de onderzoeker bij kwalitatief onderzoek onderdeel wordt van het onderzoeksproces. Flyvbjerg (2001, p. 32) zegt hierover het volgende: 'Social sciences study self-reflecting humans and must therefore take into account of changes in the interpretation of the objects of study. Stated in another way, in social science, the object is a subject'. Dit is een belangrijk gegeven om rekening mee te houden wanneer er onderzoek wordt gedaan naar situaties of fenomenen in de samenleving. Flyvbjerg (2001) geeft te kennen dat de onderzoeker rekening moet houden met twee typen van zelfinterpretatie. De onderzoeker moet rekening houden met twee typen van zelfinterpretatie volgens Flyvbjerg (2001). Het eerste type van zelfinterpretatie gaat over de zelfinterpretatie van de mensen die in het onderzoek worden bestudeerd. De onderzoeker moet deze zelfinterpretaties en de relatie van de personen tot de context begrijpen om vervolgens te begrijpen waarom deze mensen handelen zoals ze doen. Het tweede type van zelfinterpretatie heeft betrekking op de zelfinterpretatie van de onderzoeker zelf. Flyvbjerg (2001, p. 33) geeft hierover de volgende uitleg: 'Just as the people studied are part of a context, research itself also constitutes a context, and the researchers are a part of it. The researchers' self-understanding and concepts do not exist in a vacuum, but must be understood in relation to this context. Context both determines and is determined by the researchers' self-interest'. Het is dus belangrijk om te realiseren bij het doen van onderzoek binnen een sociaalwetenschappelijke discipline, zoals planologie, dat hetgeen dat wordt aangemerkt als relevante informatie wordt bepaald door de eigen interpretatie van de onderzoeker en de zelfinterpretatie van de onderzochte mensen. Beiden moeten worden erkend en worden aangegeven tijdens het onderzoek (Flyvbjerg, 2001).

Charmaz (2014) stelt dat de gefundeerde theoriebenadering bestaat uit systematische maar flexibele richtlijnen om kwalitatieve data te verzamelen en analyseren en vervolgens theorieën over de data te construeren. De gefundeerde theoriebenadering is geschikt voor onderzoeken die verkennend en verklarend van aard zijn (Charmaz, 2014) en is hiermee een geschikte onderzoeksmethode om inzichten te krijgen in de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en in de rol van gemeenten hierin. Verschuren en Doorewaard (2000) stellen dat onderzoek, dat wordt uitgevoerd volgens de gefundeerde theoriebenadering, omschreven kan worden als een manier om, met een geringe voorkennis en door het voortdurend op elkaar

betrekken van fenomenen, te komen tot theoretische inzichten. Een 'zoekende houding' van de onderzoeker en het voortdurend vergelijken van theoretische en empirische concepten zijn belangrijke kenmerken van de gefundeerde theoriebenadering. Een ander belangrijk kenmerk van deze methode is dat het onderzoek niet begint met een uitgewerkte theorie, op basis waarvan de toetsing plaatsvindt (Verschuren en Doorewaard, 2000). Gedurende de dataverzameling over de ontwikkeling van het A-kwartier zal het theoretisch concept kunnen worden gewijzigd en aangescherpt. De gefundeerde theorie strategie is daarom uitgekozen om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en de rol die de gemeente hier in speelt.

Op basis van de casestudie naar de ontwikkeling het burgerinitiatief in het A-kwartier en de bestaande literatuur zullen er belangrijke facetten voor een burgerinitiatief gebiedsontwikkeling worden opgesteld. Dit zal worden gedaan aan de hand van semi-gestructureerde interviews, observaties en deskresearch. Het conceptueel model dat gepresenteerd is in paragraaf 2.6 en dat is op basis van de literatuur is opgesteld, kan naar aanleiding van de casestudie worden aangepast. Dit aangepaste conceptuele model kan dan vervolgens als leidraad dienen voor de rest van het onderzoek. Het conceptueel kader zal vervolgens doormiddel van semi-gestructureerde interviews en deskresearch worden getoetst aan drie vergelijkbare burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Op deze manier kan er worden gekeken of er overeenkomsten tussen de verschillende facetten van burgerinitiatieven bestaan. De drie burgerinitiatieven worden in paragraaf 3.7 geïntroduceerd. Tot slot zullen de vier burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling met elkaar vergeleken en geanalyseerd worden om op deze manier antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen. Het burgerinitiatief in het A-kwartier zal hierbij dienen als hoofdcasus.

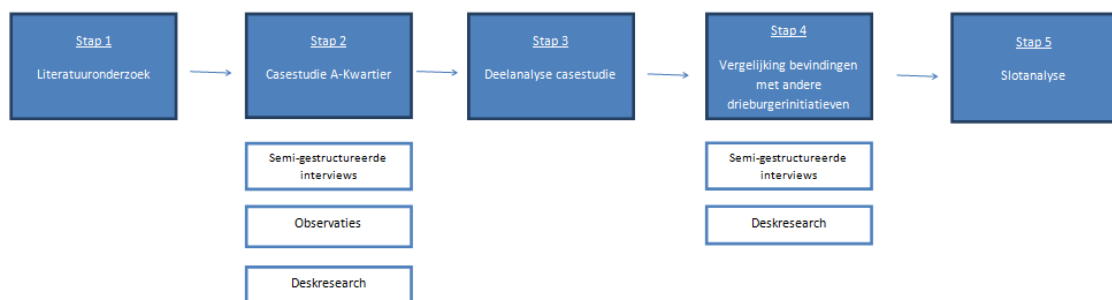
Figuur 7 geeft stapsgewijs weer hoe dit onderzoek is vormgegeven. In de volgende paragrafen worden de verschillende onderzoeksmethoden en analysetechnieken toegelicht. Onderstaand worden de hoofd- en deelvragen nog een keer herhaald.

Hoofdvraag:

Op welke manier ontwikkelen burgerinitiatieven zich door de tijd heen en wat is de rol van de gemeente hierin?

Deelvragen:

- 1 Op welke manier faciliteren gemeenten burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling?
- 2 Hoe verloopt de interactie tussen de initiatiefnemers, het ambtelijk apparaat, het bestuurlijk apparaat en de overige betrokken actoren?
- 3 Hoe verloopt de ontwikkeling van het burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling zich over de tijd?

Figuur 7: Opzet methodologie

3.2 Casestudie

Dit onderzoek probeert doormiddel van een primaire case en drie vergelijkingscasussen zicht te krijgen op de manier waarop burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling zich ontwikkelen en wat de rol van de gemeente in deze ontwikkeling is. Hoewel een casestudie als onderzoeksmethode door sommige wetenschappers wordt gezien als een onderzoeksmethode die geen betrouwbare informatie kan opleveren die breed geldend is (Abercrombie, Hill en Turner, 1984; Campbell en Stanley, 1966), wordt er door andere

wetenschappers beweerd dat deze aanpak geschikt is voor verkennend en verklarend onderzoek gericht op de ontwikkeling van stellingen en theorieën door middel van het leren van concrete situaties en fenomenen (Campbell, 1975; Flyvbjerg, 2001; Flyvbjerg, 2006; Ragin en Becker, 1992). Het gebruiken van casestudies is in dit onderzoek bruikbaar omdat het bijdraagt aan het begrijpen van de context van de burgerinitiatieven en de processen die deze initiatieven doormaken (Morris en Wood, 1991; O'Leary, 2004; Saunders, Lewis en Thornhill, 2008). Schramm (1971, in Yin, 2014) stelt dat de essentie van een casestudie is dat het probeert om een beslissing, of reeks van beslissingen, te belichten: waarom zijn ze genomen, hoe zijn ze geïmplementeerd en met welk resultaat. O'Leary (2004) omschrijft een case als een begrensde eenheid of een begrensd systeem, dat kan worden gedefinieerd door herkenbare grenzen.

De ontwikkeling van het A-kwartier is in dit onderzoek gekozen als primaire casus. Voor deze casus is gekozen omdat de onderzoeker contacten had met een betrokken persoon bij het burgerinitiatief in het A-kwartier. Het was daarom voor de onderzoeker eenvoudig om contact te leggen met betrokkenen. Deze casus is geschikt voor dit onderzoek omdat het een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling betreft, waarin de gemeente een faciliterende rol speelt op het gebied van communicatie, organisatie, financiën en juridisch-planologische zaken. Bovendien is deze ontwikkeling geïnitieerd door een bewonersgroep. De casestudie dient bovendien tot het toetsen van het conceptueel model die is gepresenteerd in paragraaf 2.6 van het theoretisch kader.

3.3 (Semi-gestructureerde) interviews

De eerste methode die in dit onderzoek wordt gebruikt om data te verzamelen betreft semi-gestructureerde interviews. In dit onderzoek is voor semi-gestructureerde interviews gekozen, omdat deze een aanzienlijke bijdrage kunnen leveren aan dit onderzoek, wat niet door middel van deskresearch of een andere dataverzamelmethode kan worden verkregen. De semi-gestructureerde interviews kunnen in dit onderzoek onder andere inzichten geven in de beweegredenen van de verschillende betrokkenen bij het initiatief, de manier waarop verschillende partijen tegen elkaar aankijken en zicht geven op de tevredenheid van betrokkenen met bepaalde besluiten en ontwikkelingen (Barribal en While, 1994; Longhurst, 2010). Tevens bieden semi-gestructureerde interviews naast de standaardvragen, ruimte om door te vragen op onverwachte wendingen in het gesprek (Barribal en While, 1994; Flowerdew en Martin, 2005). Longhurst (2010) voegt hier aan toe dat deze manier van ondervragen participanten de mogelijkheid geeft om zaken die zij belangrijk vinden te benoemen. In dit onderzoek zijn de semi-gestructureerde interviews face-to-face, telefonisch en per email afgenomen. Het merendeel van deze semi-gestructureerde interviews vond face-to-face met de respondenten plaats. Het voordeel van face-to-face interviewen is dat de gezichtsuitdrukkingen toonbaar worden, waar de onderzoeker op in kan gaan. Bovendien kan een persoonlijke sfeer ervoor zorgen dat de respondent zich sneller openstelt en daarom meer kan vertellen (Khan, 2014; Sturgers en Hanrahan, 2004). Ook zijn er drie semi-gestructureerde interviews uit tijds- en geldoverwegingen telefonisch afgenomen. Een nadeel van telefonisch interviewen is dat er over het algemeen minder vragen gesteld kunnen worden dan in een face-to-face interview omdat telefonische interviews vaak korter duren (Khan, 2014). Tot slot zijn er enkele korte vragenlijsten per e-mail verspreid omdat respondenten in zijn of haar eigen tijd de vragen wilden beantwoorden. Bovendien kunnen respondenten dan vaak op korte termijn reageren. Een nadeel van het verspreiden van vragenlijsten per e-mail is dat het doorvragen lastiger is dan een face-to-face of telefonisch interview (Khan, 2014).

In bijlage II is een overzicht te vinden van de vragen die gesteld zijn aan de betrokkenen bij het burgerinitiatief van het A-kwartier. Deze vragen zijn naar aanleiding van de literatuur, het eerste interview en de eerste observatie opgesteld. In bijlage III is een overzicht te vinden van de vragen die gesteld zijn aan de betrokkenen bij de drie andere burgerinitiatieven. Deze vragenlijst is opgesteld naar aanleiding van de analyse van de bevindingen over het A-kwartier. De semi-gestructureerde interviews zijn voor dit onderzoek met toestemming (bijlage I) opgenomen. Op deze manier wordt gewaarborgd dat de aandacht volledig naar het gesprek kan gaan en er geen belemmeringen zich voortdoen door de noodzaak om notities te maken (Longhurst, 2010). Tevens is er door de onderzoeker een toestemmingsverklaring opgesteld, waarin aan de participant werd gevraagd om in te stemmen met vrijwillige deelname aan het onderzoek. In de toestemmingsverklaring kon de participant ook aangeven of hij of zij anoniem wilde blijven. De toestemmingsverklaring is te vinden in bijlage I. De volledige uitwerking van de 24 interviewgesprekken kunnen opgevraagd worden bij de onderzoeker.

3.3.1 Selectie van de participanten

De personen die zijn geïnterviewd om zicht te krijgen op de ontwikkeling van het A-kwartier zijn gevonden doormiddel van 'snowballing', omdat de onderzoeker een persoon kent die betrokken is bij de ontwikkeling. Snowballing betekent het gebruiken van een contact om je te helpen bij het verwerven van een ander contact, die op zijn beurt de onderzoeker weer in contact kan brengen met iemand anders (O'Leary, 2004; Valentine, 2005). Snowballing wordt vaak gebruikt wanneer er voor een onderzoek populaties niet eenvoudig te identificeren zijn (O'Leary, 2004). Op deze manier is de onderzoeker eenvoudig in contact gekomen met de participanten van het A-kwartier. De contactgegevens van personen die zijn benaderd van de andere drie burgerinitiatieven: het BOSS Park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee, zijn via internet gevonden. In bijlage V is een overzicht te vinden van de geïnterviewde participanten.

3.4 Deskresearch

De tweede dataverzamelmethode die in dit onderzoek is gebruikt is deskresearch. Om de deelvragen te kunnen beantwoorden, is er deels gebruik gemaakt van bestaande gegevens. Er is gebruik gemaakt van bestaand materiaal om objectieve gegevens te verzamelen over de volgende burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling: het A-kwartier, het BOSS park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee. De bestaande gegevens worden complementair gebruikt met de data verzameld uit semi-gestructureerde interviews. Er is gekozen om een deel van de data te verzamelen uit bestaande gegevens, omdat dit minder onderzoekstijd kost (Clark, 2005) en het kristallisatiepunten kan bieden voor nader onderzoek in de vorm van semi-gestructureerde interviews. Bovendien kan deskresearch bijdragen aan een holistische benadering van het onderzoek (Baarda et al., 2005). De bestaande gegevens zijn gebruikt om de casussen op een objectieve manier te omschrijven. Zo zijn de ambities en plannen van initiatieven via deskresearch opgezocht en is er gekeken naar het procesverloop van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling.

Tijdens het onderzoek is er aandacht besteed aan de bronnen van de bestaande gegevens en de kwaliteit van de gegevens. De reden hiervoor is dat de onderzoeker geen controle heeft over de manier waarop deze data precies zijn verzameld (Clarck, 2005; White, 2010). Gedurende het proces van data verzamelen is de onderzoeker zich bewust geweest van het feit dat de onderzoeker de data anders zou kunnen interpreteren dan de producent van de data (Baarda et al., 2005).

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van onderstaande bronnen.

Gemeentelijke documenten:

- Gemeente Groningen: Bestemmingsplan 'Vishoek, Hoekstraat en Muurstraat' (gemeente Groningen, 2016b).
- Gemeente Groningen: Toekomstvisie A+Kwartier: samen op weg naar een triple A (Baartmans en Veenstra, 2016).
- Gemeente Groningen: Berichten uit het A+kwartier: stand van zaken augustus 2016 (Klompmaker en Veenstra, 2016).
- Gemeente Groningen: verslag Raadsvergadering 05-10-2016 (gemeente Groningen 2016d).
- Gemeente Sittard-Geleen: Bestemmingsplan Sittard-Oost (gemeente Sittard-Geleen, 2013).

Nieuwsartikelen:

- Algemeen Dagblad (Koop, 2016).
- Dagblad van het Noorden (Brandsma, 2016).
- Groninger Gezinsbode (Groninger Gezinsbode, 2016).
- RTV Noord (RTV Noord, 2015).

3.5 Observatie

In dit onderzoek is er tot slot gebruikt gemaakt van observatie. Deze dataverzamelmethode is gebruikt om deelvraag 2 te beantwoorden. Er is hiervoor gekozen omdat observatie vaak aanvullende informatie kan verschaffen over het te onderzoeken onderwerp (Yin, 2014). Er is deelgenomen aan twee vergaderingen van de werkgroep van het A-kwartier. Er is gekozen voor een vrije observatie omdat er in de eerste fase van het onderzoek weinig voorkennis beschikbaar was (Baarda et al., 2005). De observatie had met name een

beschrijvend karakter. De observaties dragen bij aan een meer holistisch beeld van de casus van het A-kwartier. Bovendien levert de observatie van de eerste vergadering input op voor het opstellen van de vragenlijst van de semi-gestructureerde interviews. Tevens heeft de onderzoeker door de eerste vergadering bij te wonen contacten kunnen leggen met personen die vervolgens zijn geïnterviewd over de ontwikkelingen van het A-kwartier. Bij beide vergaderingen waren de projectleider, projectsecretaris, een vastgoedeigenaar en verschillende initiatiefnemers aanwezig. De onderzoeker heeft gekozen voor een open rol in de participatieve observatie. Dit betekent dat de onderzoeker toestemming heeft gevraagd om te participeren, zichzelf heeft voorgesteld aan de aanwezigen op de vergadering en eventuele vragen heeft beantwoord. De onderzoeker heeft de observaties van de vergaderingen vastgelegd in een verslag. De verslagen van de vergaderingen zijn op te vragen bij de onderzoeker.

3.6 Analyse

De interviews die met de verschillende participanten zijn gehouden, zijn opgenomen met audiomateriaal. Vervolgens zijn deze opnames woordelijk getranscribeerd en zo zorgvuldig mogelijk gecodeerd met behulp van het programma ATLAS.ti. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van zowel deductieve als inductieve codering. Inductief onderzoek betekent het genereren van theorieën of begripelijkheden die voortkomen uit de verzamelde data (Clifford, French en Valentine, 2012). De inductieve codes die zijn opgesteld voor dit onderzoek zijn daarom uit de verzamelde data afkomstig van de interviews met betrokkenen over de ontwikkeling van het A-kwartier. De deductieve codes zijn opgesteld op basis van het theoretisch kader. De combinatie van het gebruik maken van deductieve en inductieve codes heeft geresulteerd in totaal twintig codes. Een voorbeeld van de codering is te vinden in bijlage IV. Aan de hand van de analyse van de coderingen zijn de resultaten van over de ontwikkeling van het A-kwartier tot stand gekomen. Na het schrijven van de resultaten zijn deze resultaten geanalyseerd. Naar aanleiding van de analyse van de resultaten van het A-kwartier zijn er zeven facetten opgesteld die bepalend lijken voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Doormiddel van deskresearch en semi-gestructureerde interviews zijn de bevindingen over de aanwezigheid van deze facetten in de drie andere casussen (zie paragraaf 3.7) uitgewerkt in resultaten en deze zijn vervolgens geanalyseerd. De aanwezigheid van de zeven verschillende facetten in de burgerinitiatieven zijn doormiddel van een beoordelingstabel (tabel 4) overzichtelijk gemaakt. Tot slot is de aanwezigheid van de zeven facetten vergeleken tussen de vier burgerinitiatieven. Als de vergelijkingen laten zien dat de opgestelde facetten in dezelfde mate bepalend zijn voor de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling, of als er verbanden tussen de facetten worden gevonden, kan hieruit een gefundeerde theorie ontstaan. Tabel 4 geeft een uitleg over de beoordelingen van de aanwezigheid van de verschillende facetten in een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling.

Tabel 4: Uitleg beoordeling aanwezigheid facet

Beoordeling	Uitleg
-	Facet niet aanwezig maar wel bepalend voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief
0	Facet is niet aanwezig in het burgerinitiatief
+	Facet is in lichte mate bepalend voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief
++	Facet is bepalend voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief
+++	Facet is in sterke mate bepalend voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief

3.7 Selectie overige casussen

Er zijn drie casussen geselecteerd om de aanwezigheid van de facetten te toetsen die op basis van de literatuur en analyse van de bevindingen over de casus van het A-kwartier zijn opgesteld. De casussen zijn geselecteerd op basis van verschillende criteria. De criteria zijn opgesteld om te zorgen dat de casussen zo goed mogelijk vergelijkbaar zijn met de casestudie naar het burgerinitiatief met betrekking tot de ontwikkeling van het A-kwartier. Het bleek een illusie om verschillende criteria voorafgaand aan het onderzoek op te stellen en vervolgens burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling te vinden die aan al deze criteria voldeden. Gedurende het onderzoek ondervond de onderzoeker moeilijkheden in het toegang krijgen tot informatie over burgerinitiatieven. Bovendien waren initiatiefnemers van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling in geringe mate bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Om deze redenen zijn de criteria die voorafgaand aan het onderzoek zijn opgesteld aangepast. Het gevolg hiervan is dat de vier

burgerinitiatieven die in dit onderzoek worden onderzocht erg verschillend van aard zijn. De vergelijkbaarheid van de casussen valt hierdoor te bekritisieren. Er zijn uiteindelijk drie criteria opgesteld waar alle vier de burgerinitiatieven die worden onderzocht aan voldoen.

Het eerste criterium, op basis waarvan de casussen zijn geselecteerd, betreft dat het een burgerinitiatief moet zijn met als doel gebiedsontwikkeling. Ten tweede moet het een initiatief zijn waar lokale bewoners en/of ondernemers in betrokken zijn. Tot slot moet het burgerinitiatief al een tijd in ontwikkeling zijn. De kans is groter dat er via deskresearch meer informatie beschikbaar is over de initiatieven en respondenten ook meer informatie kunnen geven over het initiatief. De drie burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling die voor dit onderzoek geselecteerd zijn, betreffen het BOSS park in Sittard, de Nieuwe Vecht in Nederhorst den Berg en Holwerd aan Zee. Deze initiatieven zullen in de volgende paragraaf kort worden geïntroduceerd.

3.7.1 Het BOSS park

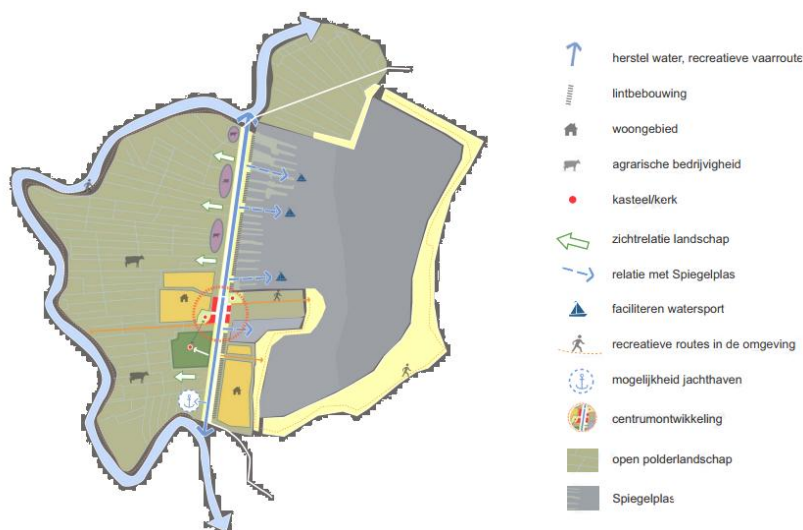
Het BOSS park (Bewegen, Ontmoeten, Sport en Spel) is een burgerinitiatief van de bewoners van de wijken Vrangendael, Broeksittard en Kemperkoul in de gemeente Sittard-Geleen. In 2011 hebben de initiatiefnemers een plan bedacht om een oud voetbalveld om te vormen tot een uitgebreid park met sportvoorzieningen (Oomkes, 2013). Het doel van het park is om de leefbaarheid in de wijken te vergroten door middel van sporten, spel en bewegen en hierdoor de ontmoeting tussen bewoners te stimuleren (Gemeenten van de Toekomst, 2016). Namens de werkgroep van het BOSS park heeft de gemeente Sittard-Geleen de Sportstichting Sittard-Geleen de opdracht gegeven om het BOSS park aan te besteden. Vervolgens is de opdracht aanbesteed aan een advies- en ingenieursbureau (Oomkes, 2013). Het park werd in 2013 officieel geopend (persoonlijke communicatie, 6 december 2016). In 2013 is er een stichting, genaamd BewonersBedrijf het BOSS park, opgericht met zeven bestuursleden die zich bezig hebben gehouden met het exploiteren, onderhouden en beheren (Oomkes, 2013). Halverwege 2016 maakte de voorzitter van het Bewonersbedrijf bekend dat het bestuur en de vrijwilligers van het BOSS park zich terug gaan trekken. De gemeente Sittard-Geleen is momenteel bezig met het zoeken naar nieuwe vrijwilligers en nieuwe bestuursleden (persoonlijke communicatie, 09 december 2016). De huidige ontwikkelingen omtrent het BOSS park vallen rechtsonder te plaatsen in het diagram dat Boonstra ontwikkeld heeft voor het wordingsproces van burgerinitiatieven (tabel 5). Het burgerinitiatief laat een vorm van contractie zien en wil zijn huidige situatie behouden en versterken.

Figuur 8: Het BOSS park

3.7.2 De Nieuwe Vecht

In 2008 hebben inwoners van Nederhorst den Berg een burgerinitiatief opgezet dat de oude trekvaart door het dorp weer in ere moet herstellen. De initiatiefnemers hebben zich verenigd in de 'Stichting Vecht terug in het dorp Nederhorst den Berg'. Het bestuur van de stichting bestaat uit mensen woonachtig in Nederhorst den Berg. Enkel van hen zijn ondernemer of vertegenwoordiger van een andere stichting of club. De stichting heeft als doel om de Reevaart terug te brengen naar de dorpskern, wil het dorp bereikbaar maken voor waterrecreatie en wil de cultuurhistorische waarde herstellen. De stichting heeft samen met een stedenbouwkundig- en een ingenieursbureau een verkenningnota opgesteld om te bekijken of het plan stedenbouwkundig inpasbaar is en financieel en technisch haalbaar is (Nieuwe Vecht, 2016; Stuijver, 2013). Het plan overstijgt de belangen van de lokale overheid en bovendien de bestuurlijke en financiële mogelijkheden (Nieuwe Vecht, 2016). Momenteel wordt het plan onder de aandacht gebracht van de gemeente Wijdereen, provincie Noord-Holland en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, maar bevindt zich nu in een lange periode van stilstand (persoonlijke communicatie, 23 november 2016; Stuijver, 2013). Wanneer het burgerinitiatief van de Nieuwe Vecht in het diagram van Boonstra (2016) over de twaalf typen gedrag van burgerinitiatieven plaatsen zien we dat het initiatief zich momenteel bevindt in rij van 'zoeken van aansluiting tussen initiatief en omgeving' en de kolom 'expansie' (tabel 5). Er worden momenteel namelijk mogelijkheden verkend voor het vinden van een aansluiting tussen het initiatief en omgeving.

Figuur 9: Plan De Nieuwe Vecht (Vollmer en Partners, 2016)

3.7.3 Holwerd aan Zee

In 2011 kwamen vier bewoners, van wie twee leden van het Dorpsbelang, een gemeentebestuurder en een eigenaar van een plaatselijke supermarkt en conceptontwikkelaar voor retail en horeca, van het dorp Holwerd met het idee om de oorspronkelijke open verbinding tussen het dorp en de Waddenzee te herstellen (Koenders, 2015; Oomen, 2014; Programma naar een Rijke Waddenzee, 2015; Sitalsing, 2015; Stichting Holwerd aan Zee, 2016). De doelstelling van het project Holwerd aan Zee is het creëren van banen, verbeteren van de leefbaarheid en verhogen van de omzet in het gebied (DLG, 2015; Stichting Holwerd aan Zee, 2016). Het project biedt naast economische kansen voor het dorp Holwerd en de regio Noordoost Friesland ook ecologische kansen voor wadvogels, kwelders, migrerende vissen, brakke zones en een natuurlijke zoet-zout overgang (Stichting Holwerd aan Zee, 2016).

Naarmate de ideeën concreter werden, staken de vier initiatiefnemers steeds meer tijd in de Stichting Holwerd aan Zee. Ze pasten hun ideeën continu aan, lichtten maatschappelijke organisaties in, leidden statendelegaties rond, maakten presentaties, zochten financiering, stuurden het haalbaarheidsonderzoek aan en informeerden dorpelingen (Oomen, 2014). Het oorspronkelijke idee werd vertaald in een conceptplan met brede maatschappelijke steun. De Stichting brengt een deel van de door hun gemaakte uren in rekening bij de provincie Friesland en de gemeente Dongeradeel. Momenteel hopen de initiatiefnemers dat er geld vrij gemaakt kan worden voor aanvullend onderzoek voor de doorontwikkeling van Holwerd aan Zee als gebiedsontwikkeling voor de Waddenkust. De initiatiefnemers zijn daarmee aan het verkennen welke mogelijkheden er zijn voor het initiatief om aansluiting te zoeken tussen het initiatief en omgeving (tabel 5).

Figuur 10: Plan Holwerd aan Zee (Programma naar een Rijke Waddenzee, 2015)

3.7.4 De burgerinitiatieven in het schema van Boonstra (2016)

Onderstaande tabel geeft nogmaals de twaalf typen gedrag van Boonstra (2016) weer die zijn toegelicht in paragraaf 2.5 van het theoretisch kader. De vier burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling die in dit onderzoek zijn onderzocht worden elk in onderstaande tabel geplaatst. Op deze manier wordt duidelijk in welk type gedrag het burgerinitiatief momenteel vertoond.

Tabel 5: De burgerinitiatieven in het schema van de twaalf typen gedrag van Boonstra (2016)

	Decodering	Expansie	Contractie	Codering
Interventies gericht op verandering	Aantonen wat er anders zou kunnen, met als doel mogelijke nieuwe richting zichtbaar te maken.	Verkennen welke mogelijkheden er zijn voor het ingaan van een nieuwe richting.	Benadrukken van een gedeelde ambitie om een nieuwe richting in te slaan.	Het opzetten van regels en richtlijnen om het ingaan van een mogelijke nieuwe richting mogelijk te maken.
Zoeken van aansluiting tussen	Bestaande gewoontes achterlaten om een	Verkennen welke mogelijkheden er zijn	Benadrukken van gedeeld belang tussen	Gebruik maken van regels en richtlijnen

	Decodering	Expansie	Contractie	Codering
initiatief en omgeving	aansluiting tussen initiatief en omgeving te bewerkstelligen.	voor het vinden van aansluiting tussen initiatief en omgeving. <u>De Nieuwe Vecht</u> <u>Holwerd aan Zee</u>	initiatief en omgeving. <u>A-Kwartier</u>	om de aansluiting tussen initiatief en omgeving mogelijk te maken.
Behouden en versterken van een bestaande configuratie	Benadrukken wat er zou moeten veranderen om een bestaande configuratie te versterken	Verkennen van mogelijkheden om een bestaande configuratie te versterken.	Benadrukken van het gedeelde belang en gezamenlijkheid om een configuratie te versterken.	Vaststellen en vasthouden van regels en richtlijnen die een bestaande configuratie versterken. <u>BOSS Park</u>

4

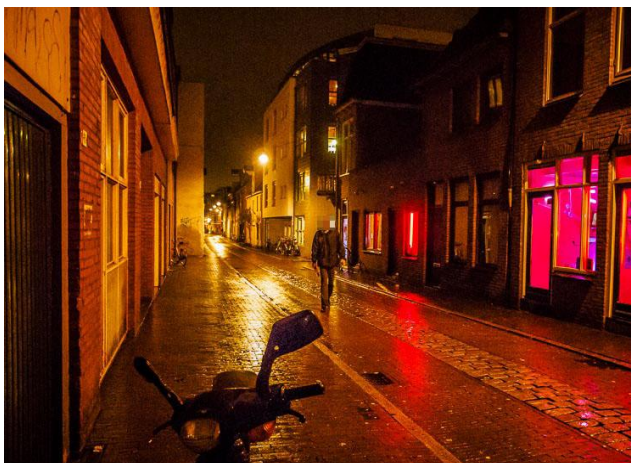
RESULTATEN

In dit hoofdstuk zullen de resultaten worden besproken die verkregen zijn uit de verschillende interviews, observaties en deskresearch. Allereerst zullen de bevindingen over het burgerinitiatief A-kwartier worden besproken. Vervolgens wordt er een deelanalyse gepresenteerd over de verkregen data van het A-kwartier. Daarna worden vier burgerinitiatieven het A-kwartier, het BOSS park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee met elkaar vergeleken en geanalyseerd. Tot slot wordt dit hoofdstuk afgesloten met een aangepast conceptueel model.

4.1 Het A-kwartier

4.1.1 Geschiedenis van het A-kwartier, Groningen

Het A-kwartier bestaat uit het westelijk deel van de binnenstad van Groningen. In het A-kwartier wonen ongeveer 1500 inwoners en er bevinden zich ruim 600 woningen (Centraal Bureau voor Statistiek, 2010). Het A-kwartier heeft een hoge bebouwingsdichtheid en kent een groot aandeel alleen wonenden. De buurt kent weinig groen en heeft smalle straten en stegen. In het A-kwartier bevinden zich kleine boetiekjes, speciaalzaken, een paar horecagelegenheden en bevindt zich een vestiging van de Rijksuniversiteit Groningen. Het A-kwartier grenst aan de Noorderhaven, waar meerdere woonboten liggen. Aan de Noorderhaven zijn grote woonhuizen en verbouwde pakhuizen gelokaliseerd. Tot 1 januari 2016 was raamprostitutie legaal in de Muurstraat, Hoekstraat en Visstraat (Baartmans en Veenstra, 2016; gemeente Groningen, 2016a; Groninger Gezinsbode, 2016; RTV Noord, 2015). Het A-kwartier stond tot kort geleden nog bekend als een buurt die gekenmerkt werd door geweldsincidenten, drugsoverlast en prostitutie (Brandsma, 2016; gemeente Groningen, 2016a). Het sluiten van de prostitutiepanden in het A-kwartier betekende een einde van de jarenlange strijd van bewoners van de Muurstraat, Hoekstraat en Vishoek tegen de overlast die met de prostitutie gepaard ging (Koop, 2016). Het Dagblad van het Noorden meldt dat de bewoners van het A-kwartier de sluiting van de prostitutiepanden ervaren als een grote vooruitgang voor hun buurt (Brandsma, 2016).

Figuur 11: Voormalige situatie A-kwartier (FocusGroningen, 2015)

4.1.2 Het initiatief en de initiatiefnemers

4.1.2.1 Start van het initiatief

De bewoners van het A-kwartier hebben 25 jaar gestreden tegen de overlast van prostitutie en de drugsoverlast die daarmee gepaard ging. Toen bekend werd dat de prostituees zouden verdwijnen per 1 januari 2016, heeft één buurtbewoner begin 2015 een groepje buurtbewoners bijeengeroepen. Deze buurtbewoner wilde, voordat de gemeente plannen ging maken voor het A-kwartier, samen met andere bewoners nadenken over de volgende vragen: Gaan de prostituees permanent weg? Hoe zorgen wij ervoor dat de straten niet verloederen? Wat voor maatregelen moeten er worden genomen? De stadsdeelcoördinator van de binnenstad was ook uitgenodigd bij deze vergadering. Een stadsdeelcoördinator heeft de taak om, samen met verschillende gemeentelijke diensten, bewoners en corporaties, het stadsdeel en wijkprogramma's te maken en de uitvoering daarvan te coördineren. Uit de eerste bijeenkomst bleek dat de bewoners bereid waren om actie te ondernemen. De stadsdeelcoördinator had de uitkomsten van de eerste bijeenkomst teruggekoppeld aan de wethouder Stadsdeel Centrum. De wethouder gaf vervolgens aan dat hij het project samen met de burgers wilde gaan oppakken. De stadsdeelcoördinator gaf vervolgens aan dat hij de ontwikkeling van het A-kwartier als voorbeeldproject wilde laten zijn voor burgerparticipatie. In maart 2015 zijn er een projectleider en een projectsecretaris aan het initiatief gekoppeld.

Begin september 2015 is er een excursie naar Deventer georganiseerd, waar bewoners, ondernemers, de externe projectleider, wethouders, raadsleden en ambtenaren aanwezig waren. Na de excursie is de vaste werkgroep gevormd en heeft de externe projectleider ook een projectsecretaris aangesteld. Het project ging vliegend van start, aldus de voormalig projectleider. De bewoners, projectsecretaris en projectleider begonnen vol enthousiasme aan het initiatief. Het doel van de ontwikkeling van het A-kwartier is om het imago van het gebied te verbeteren en daarmee een gunstiger investeringsklimaat in de drie straten te genereren. Inmiddels is er een toekomstvisie met bijbehorend uitwerkingsprogramma gepubliceerd (Baartmans en Veenstra, 2016). De ontwikkeling van het A-kwartier vindt gefaseerd plaats doormiddel van een procesmatige meerjarige organische aanpak. Er is bovendien een agenda voor 2016-2019 opgesteld. De agenda geeft inzicht in de concrete projecten in de eerste uitvoeringsjaren. De toekomstvisie zal eind 2017 opnieuw bepaald worden. Tegelijkertijd zal de uitvoeringsagenda voor de jaren 2018 en verder worden bepaald (Baartmans en Veenstra, 2016).

4.1.2.2 De initiatiefnemers

De initiatiefnemers zijn allen bewoners uit het A-kwartier. De initiatiefnemers bevinden zich in verschillende levensfasen, hebben verschillende gezinssamenstellingen en zijn divers qua persoonlijkheid. Dit zorgt voor een diverse groep met verschillende belangen en uiteenlopende ideeën. Het overkoepelende belang dat de leden van het A-kwartier hebben is dat de buurt weer leefbaar wordt met een aangename sfeer op straat. De voormalig projectleider omschrijft de werkgroep als: *'mensen die niet zeuren, maar de schouders eronder zetten'*. De huidige projectleider stelt dat de minset en het niveau van de werkgroep uniek is. De stadsdeelcoördinator geeft te kennen dat het organisatievermogen, het realisme en de transparantie van de actieve bewoners een belangrijke factor is voor de ontwikkeling van het initiatief. De initiatiefnemers zijn naast enthousiast ook kritisch op elkaar. Zo houden ze elkaar scherp. Één van de initiatiefnemers is architect van beroep. Hij vormt hiermee een interessante gesprekspartner voor de projectsecretaris. De rest van de bewoners die in de werkgroep zitten hebben geen inhoudelijke expertise.

Volgens een wethouder heeft één bewoner een speciale rol in de werkgroep, namelijk de voorzitter van de bewonersorganisatie. De wethouder stelt dat ze een hele belangrijke rol speelt in de werkgroep. Ze is als voorzitter van het bestuur van de wijkvereniging ook het eerste aanspreekpunt voor de gemeente. Ook bij bijvoorbeeld raadvergaderingen doet zij het woord.

Figuur 12: De initiatiefnemers van het burgerinitiatief in het A-kwartier aan het werk (Klompmaker en Veenstra, 2016)

4.1.2.3 Het initiatief

De ontwikkeling van het A-kwartier wordt als volgt omschreven door de participanten:

- 'Bewoners eisten echt een podium op, een stap verder dan uitnodigingsplanologie.'
- 'Het is een prototype voorbeeld van de Omgevingswet.'
- 'Een gemeenschappelijk en open proces.'
- 'Een vorm van ontwikkeling die heel goed past in de geest van de Omgevingswet.'
- 'Het is een andere manier van stad maken, een vorm van verleiden, faciliteren en ervoor zorgen dat er iets ontstaat wat je niet op papier kunt regelen en wat je ook niet met geld kunt afdwingen.'
- 'Het is een coproductie, een samenspel'.

4.1.3 De interactie tussen de initiatiefnemers, het bestuurlijk apparaat, het ambtelijk apparaat en overige partijen

4.1.3.1 De werkgroep

In de werkgroep A-kwartier zijn vier verschillende partijen betrokken: de gemeente Groningen, de bewoners van het A-kwartier, een vastgoedeigenaar en de Vrienden van de Stad Groningen. De gemeente Groningen wordt vertegenwoordigd door een externe projectleider en een externe projectsecretaris. De werkgroep is ontstaan na de bijeenkomst van een aantal bewoners van het A-kwartier. Vervolgens heeft de gemeente Groningen een externe projectleider en projectsecretaris aan het project initiatief gekoppeld. Ook is de stadsdeelcoördinator betrokken bij de ontwikkeling. De vastgoedeigenaar en een lid van Vrienden van de Stad Groningen zijn later aangesloten bij de werkgroep. De participanten geven aan er sprake is van gelijkwaardigheid binnen de werkgroep. Gelijkwaardigheid wordt ook door Boonstra (2015) gezien als een belangrijk element in de samenwerking tussen ambtenaren en burgers bij burgerinitiatieven. Een participant omschrijft de werkgroep als *'een voortdurend spel van samen optrekken, dingen uitwisselen en ordenen'*. Bovendien is er sprake van een goed samenspel tussen wethouders en bewoners. Een goed voorbeeld hiervan is de persconferentie die op een gegeven moment gehouden werd. De persconferentie werd gehouden bij één van de leden van de werkgroep thuis. Iemand van de bewoners deed een verhaal, de projectleider deed een verhaal en vervolgens beantwoordden de wethouders de vragen voor de camera. Op deze manier maakten ze duidelijk dat ze één gezicht hadden en één verhaal. Het is voor de ontwikkeling van het A-kwartier belangrijk om samen met alle partijen als één gezicht naar buiten te treden met één verhaal, aldus de participanten.

Tijdens de vergaderingen heerst er volgens de participanten een ontspannen sfeer, maar er ontstaan ook af en toe irritaties. De participanten geven aan dat iedereen verantwoordelijk is voor het proces. Binnen de

werkgroep spreken mensen elkaar ook aan op zaken, bijvoorbeeld wanneer iemand zijn taak niet is nagekomen.

4.1.3.2 Het ambtelijk apparaat

De bewoners uit de werkgroep kijken erg positief aan naar de voormalige en huidige projectleiders en overige betrokken ambtenaren. Benoemd wordt dat de gemeente oog heeft voor het creëren van een prettige werksfeer. De participanten gaven aan dat de zowel de voormalige als de huidige projectleider een goede klik heeft met de leden van de werkgroep en met het onderwerp. Een bestuurder en de stadsdeelcoördinator stellen dat de projectleiders en de projectsecretaris die aan dit initiatief gekoppeld zijn, heel bedreven zijn (geweest). Door verschillende participanten wordt genoemd dat de gemeente Groningen bewust voor het A-kwartier heeft gekozen om iets meer terughoudend te zijn dan dat normaal gebruikelijk is. Normaliter zou de gemeente een conceptplan maken en vervolgens burgers en ondernemers vragen wat ze er van vinden.

Er wordt te kennen gegeven dat een projectleider niet inhoudelijk deskundig hoeft te zijn. De projectsecretaris van de werkgroep zorgt, samen met enkele bewoners, voor deskundigheid. Wanneer er binnen de werkgroep expertise mist, krijgt de werkgroep ondersteuning van verschillende ambtenaren met specifieke kennis. De leden van de werkgroep waarderen dat ambtenaren 's avonds bereid zijn om mee te werken en enthousiasme op te brengen. Één participant omschrijft het als volgt: *'De combinatie dat je kunt terugvallen op expertise naast gedegen projectleiderschap is super belangrijk'*. Een participant geeft aan dat de werkgroep niet zonder de projectleider en projectsecretaris hadden gekund.

Zowel de voormalige als huidige projectleider zijn en waren niet werkzaam bij de gemeente Groningen. De projectleider en projectsecretaris hebben hierdoor weinig intern contact met de gemeentelijke organisatie en werden in het begin gezien als *'twee vreemde eenden in de bijt die een kunstje aan het doen waren'*. Een voordeel van het extern aantrekken volgens de projectsecretaris was dat het maximale vrijheid van handelen gaf. De projectsecretaris omschrijft zijn rol in de werkgroep als vorm van vertaler, tolk en soms als een spiegel. Hij stelt dat het de rol van de projectleider en projectsecretaris is om werelden te verenigen. Vanuit de gemeente is ook een stadsdeelcoördinator betrokken bij het initiatief.

De stadsdeelcoördinator stelt dat hij gedurende de ontwikkeling een vertaalstation is. Hij zegt dat iedereen dezelfde woorden gebruikt, maar niet iedereen dezelfde taal spreekt. Sinds de uitvoeringsfase van de ontwikkeling van het A-kwartier heeft de stadsdeelcoördinator een stapje terug gedaan in de ontwikkeling en heeft de rol bewaker van een goed proces aangenomen.

4.1.3.3 Het bestuurlijk apparaat

De wethouders worden door de participanten omschreven als betrokken, slagvaardig, benaderbaar en actief. Bovendien wordt genoemd dat ze open staan voor ideeën, bereid zijn hun nek uit te steken, dicht bij de ontwikkeling staan, veel waardering hebben voor de bewoners uit de werkgroep, zich verantwoordelijk voelen voor het project en kwetsbaarheid durven tonen. De bewoners die deelnemen aan de werkgroep benadrukken dat ze normale gesprekken met de wethouders kunnen voeren. Tevens komt uit de interviews naar voren dat de wethouders voor het project opkomen, de raad betrekken in ideeën en aanwezig zijn om momenten wanneer bewoners samen komen. De huidige projectleider noemt dat de wethouders een grote rol hebben in de ontwikkeling van het A-kwartier. Zij moeten het college en de raad bereid zien te vinden om geld vrij te maken voor het plan. De voormalig projectleider stelt dat het commitment van de twee wethouders zodanig was dat de wethouders van mening waren dat ze mede het gezicht van het project moesten bepalen. De projectsecretaris spreekt van kwalitatief hoogwaardige bestuurders en vindt dat ze gezegend zijn met de twee wethouders. De wethouders zelf geven aan dat er een hoge mate van overeenstemming is over de toekomst van het A-kwartier tussen het college, de politiek en de bewoners.

De betrokkenheid van de burgemeester wordt ook benoemd. Een van de participanten noemt dat de burgemeester bij haar thuis op bezoek is geweest om een goed beeld te krijgen van het proces.

Één wethouder geeft aan zelf veel prioriteit aan het initiatief te hebben gegeven. Samen met de andere wethouder heeft hij stevig op de ontwikkeling van het A-kwartier ingezet. De wethouder is ook van mening dat de houding die hij en zijn collega hebben uitgestraald richting de bewoners echt heeft geholpen. Ze

hebben veel tijd gestoken in het praten met burgers en zijn met ze op excursie geweest, wat volgens een wethouder heeft geresulteerd in vertrouwen vanuit de bewoners richting de gemeente. Ook heeft een wethouder aan dat ze als wethouders niet boven de partijen zijn gaan staan, maar echt hebben meegedaan met de bewoners.

4.1.3.4 Vastgoedeigenaar

In de loop van de ontwikkeling van het A-kwartier heeft een vastgoedeigenaar zich aangesloten bij de werkgroep A-kwartier. Deze vastgoedeigenaar is in het bezit van twee voormalig prostitutiepanden. De vastgoedeigenaar is vanwege twee belangen aangesloten bij de werkgroep. Allereerst streeft hij naar een goede ontwikkeling van het A-kwartier die goed is voor de stad Groningen. Zijn tweede belang is de waardestijging van zijn panden. Hij geeft aan dat vastgoedeigenaren een achterstand hebben in de ontwikkeling van het A-kwartier. Hij stelt dat er vanaf het begin af aan al gesproken werd over 'huisjesmelkers', waardoor de meeste vastgoedeigenaren vanaf het begin al tegenover de bewoners en gemeente kwamen te staan. Hier komt bij dat deze geen inbreng hebben gehad op het besluit dat panden die verbouwd worden tot woning, minimaal een oppervlakte van 50m² moeten hebben. Hij geeft aan dat het gevoel heeft dat hij onmogelijk iets kan doen omdat zijn panden beide kleiner zijn dan 50m². De overige leden van de werkgroep geven aan het erg op prijs te stellen dat de vastgoedeigenaar betrokken is bij de ontwikkeling. Zij stellen dat de vastgoedeigenaren van hun gebruikelijke investeringsmodellen af moeten stappen voor de panden in het A-kwartier en moeten kijken naar andere mogelijkheden. Ze zien graag dat meer vastgoedeigenaren aansluiting zoeken bij de ontwikkeling van het A-kwartier.

4.1.3.5 Overige bewoners uit het A-kwartier

Voor dit onderzoek zijn vijf bewoners geïnterviewd die niet nauw bij het initiatief betrokken zijn, maar wel in het A-kwartier woonachtig zijn. Deze bewoners geven allen aan dat ze niet de behoefte hebben om deel te nemen aan de werkgroep. Vier van deze vijf participanten geeft aan vertrouwen te hebben in de werkgroep. Ook wordt aangegeven dat ze door in de buurt met mensen te praten en door de informatievoorziening die wordt verspreid, voldoende op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen. Een andere ondervraagde bewoner geeft aan dat de werkgroep een vaste groep mensen is, die ook voor de start van het initiatief al veel samen deden. Ze voelen zich daarom niet echt uitgenodigd op te participeren in de werkgroep.

4.1.4 De ontwikkeling van het initiatief over de tijd

Sinds de eerste bijeenkomst van buurtbewoners is de ontwikkeling van het initiatief beïnvloedt door externe en interne kansen en bedreigingen. De participanten geven aan dat combinatie van de vaste groep actieve bewoners, samen met de deskundigheid van de projectsecretaris, de projectleider en de betrokken wethouders een belangrijke factor is voor de ontwikkeling van het A-kwartier. De groep wordt door de participanten gekenmerkt door transparantie en gelijkwaardigheid. Ook Boonstra (2015) stelt dat de aanwezigheid van zowel transparantie als gelijkwaardigheid tijdens het samenwerken van ambtenaren en burgers erg belangrijk is. De huidige projectleider geeft aan dat de locatie van het A-kwartier een kans is. Het is volgens hem gunstig voor een dergelijk initiatief dat het in de binnenstad van Groningen plaatsvindt omdat mensen er willen wonen en bedrijven zich er willen vestigen. Hij noemt dit investeringskracht. Het draagvlak vanuit de buurt wordt bovendien genoemd als een externe kans voor de ontwikkeling. Tot slot zien enkele participanten een kans in het betrekken van de Klassieke Academie voor Beeldende Kunst Groningen en Academie Minerva bij het proces. Zij zouden een toegevoegde waarde kunnen leveren bij het ontwerp.

Alle participanten geven aan dat de geringe samenwerking met vastgoedeigenaren een bedreiging vormt voor de ontwikkeling van het A-kwartier. Momenteel zit er één vastgoedeigenaar in de werkgroep. Een bijkomend negatief element is dat de toekomstvisie tot stand is gekomen zonder commitment van vastgoedeigenaren. Een bedreiging die hier op aansluit is het feit dat de ontwikkeling afhankelijk is van marktpartijen die panden opkopen. Momenteel is er geen enkele partij die het goede voorbeeld geeft, aldus de projectleider. Een overige interne bedreiging volgens de voormalig projectleider was en is de motivatie van de bewoners. Momenteel speelt er bij sommige leden van de werkgroep een gevoel van machteloosheid. Veel leden willen wel activiteiten ondernemen en handelingen verrichten maar kunnen dat momenteel niet. Een aansluitende interne bedreiging die hier onder andere uit voortvloeit, is het feit dat

sommige ontwikkelingen veel tijd kosten. Dit is voor sommige leden van de werkgroep lastig om te accepteren. Participanten geven tot slot aan dat ze het jammer vinden dat er geen studenten betrokken zijn bij de ontwikkeling van het A-kwartier. Er wonen immers veel studenten in het A-kwartier.

Veruit de grootste bedreiging die door de participanten genoemd wordt is de leegstand van de voormalig prostitutiepanden. De oorzaak hiervoor is dat vastgoedeigenaren niet betrokken zijn bij het uitzetten van gezamenlijk beleid. In het bestemmingsplan is vastgelegd dat nieuwe woningen in het A-kwartier een minimale oppervlakte van 50m² moet zijn. Ook wordt aangegeven dat het investeringsmodel van vastgoedeigenaren heel anders is dan de situatie van het A-kwartier. Een andere externe bedreiging waarvoor ze waken is het feit dat de aandacht voor de ontwikkeling bij de raad heel snel kan verslappen. Een participant noemt het voormalige imago van het A-kwartier ook een bedreiging. Er wordt ook genoemd dat de krant negatief schrijft over het A-kwartier. Bijna alle bewoners van het A-kwartier benoemen de overlast van studenten een bedreiging voor het A-kwartier. Tot slot wordt de veiligheid van het A-kwartier benoemd als mogelijke bedreiging. De bewoners van het A-kwartier zijn bang voor de mogelijke terugkomst van de drugshandel en de criminaliteit die hiermee gepaard gaat. Momenteel is het relatief veilig in de wijk, maar als er niet gehandhaafd wordt, kan dit zo weer anders zijn.

4.1.5 Faciliterende gemeente in gebiedsontwikkeling

Zoals in de literatuur wordt benoemd kunnen gemeenten een burgerinitiatief faciliteren doormiddel van verschillende facetten (Adams en Tiesdell, 2012; Buitelaar et al., 2012; Heurkens et al., 2014). De gemeente Groningen faciliteert de ontwikkeling van het A-kwartier op verschillende manieren. Allereerst faciliteert de gemeente via communicatie. De projectleider geeft aan dat hij veel individuele contacten heeft met leden van de werkgroep en andere betrokken partijen. Participanten noemen bovendien de toekomstvisie en 'voortgangsboekjes' als communicatief middel waarin de gemeente de initiatiefnemers ondersteuning biedt. De toekomstvisie, die de projectleiders samen met de bewoners hebben opgesteld, en de voortgangsboekjes zijn primair gemaakt om geld van de raad te vragen. Ook worden overige bewoners van het A-kwartier en andere belangstellenden op een eenvoudige wijze op de hoogte gebracht van ontwikkelingen. Een participant geeft aan dat deze vormen van informatievoorziening ook laten zien aan de raad en bewoners van het A-kwartier dat de werkgroep daadkrachtig is.

Een tweede vorm waarin de gemeente faciliteert is organisatorisch. De gemeente Groningen heeft een externe projectleider en een externe projectsecretaris aan het initiatief gekoppeld. Bovendien worden er af en toe ambtenaren ingeschakeld om met bepaalde zaken te helpen, zoals het ontwerp voor de inrichting van de straten. Er zijn door de externe projectleiders diverse activiteiten georganiseerd, zoals de excursie naar Deventer en een afscheidsfeestje van de prostituees. De huidige projectleider geeft aan dat het zijn taak is om activiteiten en bijeenkomsten te organiseren en te regelen.

De gemeente faciliteert bovendien via financieel-economische middelen. Allereerst betaalt de gemeente Groningen de projectleider, projectsecretaris en de ambtenaren die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling. De stadsdeelcoördinator stelt dat het niet gebruikelijk is in gemeenten om ambities te vertalen in geld. De wethouder geeft bovendien het belang van de aanwezigheid van financiële middelen aan. Hij stelt dat er alleen aan het project begonnen kon worden toen duidelijk was dat er financiële middelen beschikbaar waren. Bovendien geeft hij aan dat de politiek bereidt moet zijn om een financiële bijdrage te leveren.

Tot slot faciliteert de gemeente ook via juridisch-planologische middelen. De toekomstvisie is vertaald naar het bestemmingsplan. Op 19 januari 2016 is het bestemmingsplan 'Vishoek, Hoekstraat en Muurstraat' vastgesteld. De stadsdeelcoördinator stelt het volgende: '*Het bestemmingsplan is eigenlijk naadloos ingericht van wat de bewoners willen.*' De participanten geven dit ook allen aan. De aanleiding van het nieuwe bestemmingsplan was de beëindiging van de prostitutie in het A-kwartier. Het bestemmingsplan regelt juridisch-planologisch de beëindiging van de prostitutie in het A-kwartier. Bovendien heeft het bestemmingsplan als doel om functies en bouwmogelijkheden te faciliteren die gewenst zijn (gemeente Groningen, 2016). De functies en bouwmogelijkheden zijn in overeenstemming met de ambities die in de toekomstvisie zijn geformuleerd (Klompmaker en Veenstra, 2016). Het bestemmingsplan moet bijdragen aan een verbeterd woon- en leefklimaat in de Vishoek, Hoekstraat en Muurstraat (gemeente Groningen, 2016b).

4.1.6 Belangrijke factoren burgerinitiatief gebiedsontwikkeling

De participanten zijn ondervraagd naar factoren die nodig zijn om een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. Volgens participanten is er allereerst een enthousiaste en positieve partij nodig die iets wil. Een aantal participanten geven te kennen dat de groep initiatiefnemers veelzijdig moet zijn met verschillende kwaliteiten. Ook wordt er aangegeven dat er personen in de groep van initiatiefnemers moeten zijn die het politieke spel snapt. Vervolgens wordt er door allen gesteld dat de gemeente de initiatiefnemers moet ondersteunen. Er moet een samenspel zijn van initiatiefnemers en een gemeente die beide iets willen. De gemeente moet structuur bieden, faciliteren via communicatieve, organisatorische, financieel-economische en juridisch-planologische middelen. Bovendien wordt de relatie met het bestuur belangrijk geacht. Het bestuur moet dicht bij de initiatiefnemers staan en prioriteit aan het initiatief geven. Er moeten korte lijntjes zijn met het bestuur en bestuursleden, ambtenaren en bewoners moeten een gezamenlijke opvatting, ambities en doelen hebben. Tot slot moet er sprake zijn van openheid, gelijkwaardigheid en transparantie.

4.1.7 Observaties vergaderingen

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van het functioneren van de werkgroep is er deelgenomen aan een tweetal vergaderingen. De eerste vergadering vond plaats op 26 september 2016 van 19:30 tot 21:30 uur. Voorafgaand aan de vergadering is er een inloopbijeenkomst gehouden in café de Sleutel over de ontwikkelingen. Bewoners van het A-kwartier en andere belangstellenden werden op deze manier op de hoogte gehouden van de huidige stand van zaken en de toekomstige plannen voor het A-kwartier. De inloopbijeenkomst is door ongeveer veertig mensen bezocht. Bij de vergadering van de werkgroep A-kwartier waren dertien personen aanwezig. De aanwezigen vormden een vaste groep, hoewel een aantal van de vaste werkgroepleden afwezig waren. Aanwezig waren de projectleider, de projectsecretaris, één pandeigenaar en bewoners van het A-kwartier. Tijdens de vergadering zijn agendapunten omtrent de ontwikkeling van het A-kwartier behandeld, actielijsten besproken en nieuwe actiepunten opgesteld. Deze actiepunten zijn vervolgens verdeeld over de verschillende leden van de werkgroep. Na afloop van de vergadering heeft de onderzoeker contacten gelegd met leden van de werkgroep.

De tweede vergadering waaraan deelgenomen is, vond plaats op het gemeentehuis op 26 oktober 2016 van 19:30 tot 21:30. Bij de vergadering waren acht personen aanwezig. Aanwezig waren de projectleider, de projectsecretaris, één pandeigenaar en vijf bewoners van het A-kwartier. De bewoners gaven tijdens de vergadering aan dat de belangstelling en opkomst van de vergadering minder wordt. Tijdens de vergadering zijn agendapunten behandeld, actielijsten besproken en nieuwe actiepunten opgesteld.

4.2 Deelanalyse: het A-kwartier

De bevindingen van het A-kwartier laten zien dat dit initiatief in gebiedsontwikkeling een dynamisch wordingsproces is. Het initiatief is onderhevig aan verschillende interne en externe kansen en beperkingen. Op basis van de literatuur werd verwacht dat de gemeente via verschillende facetten het burgerinitiatief in het A-kwartier kon faciliteren (Adams en Tiesdell, 2010; Buitelaar et al., 2012; Heurkens et al., 2014; Rob, 2012). De bevindingen over het A-kwartier bevestigen deze verwachtingen. Uit de bevindingen komt naar voren dat de gemeente een sterke faciliterende rol heeft die bepalend is voor het ontwikkelingsproces van het initiatief. De gemeente faciliteert het initiatief door middel van communicatieve, organisatorische, financieel-economische en juridisch-planologische middelen. De initiatiefnemers nemen een deel van de organisatorische en communicatieve aspecten op zich, zoals het organiseren van vergaderingen van de werkgroep en het uitbrengen van voortgangsboekjes over het A-kwartier. Wat betreft de financieel-economische en juridisch-planologische zaken rondom het initiatief heeft de gemeente een sterk faciliterende rol. Het lijkt zo te zijn dat de ontwikkeling van het A-kwartier afhankelijk is van drie randvoorwaarden. Deze randvoorwaarden lijken de werelden die Habermas in 1985 onderscheidde, de systeemwereld van de gemeente en de wereld van de initiatiefnemers, samen te brengen. Deze randvoorwaarden zorgen in het A-kwartier voor een stabiele basis voor de ontwikkeling van het initiatief. De eerste randvoorwaarde betreft gelijkwaardigheid van actoren. Ook Boonstra (2015) benadrukte in haar artikel 'Planning Strategies in an Age of Active Citizenship: A Post-structuralist Agenda for Self-Organisation in Spatial Planning' het belang van gelijkwaardigheid tussen burgers en ambtenaren bij burgerinitiatieven. Verder is commitment van actoren, zoals Sullivan en Sketcher (2002) en Wagenaar (2007) ook al te kennen gaven, van groot belang (geweest) voor de start en verdere ontwikkeling van het A-kwartier. De bevindingen

van het A-kwartier geven bovendien inzicht in een situatie waarin er geen sprake is van commitment en gelijkwaardigheid van alle actoren. Momenteel ondervindt het initiatief belemmeringen als gevolg van het niet (tijdig) betrekken van vastgoedeigenaren bij de ontwikkeling. Ook worden de vastgoedeigenaren niet behandeld als gelijkwaardige actoren.

In het theoretisch kader wordt beschreven dat een zekere mate van betrokkenheid van de overheid aan te raden is om de haalbaarheid en stabiliteit van een initiatief te vergroten (Hurenkamp en Rooduijn, 2009). Hurenkamp en Rooduijn (2009) zijn van mening dat op het moment dat het sociaal kapitaal van een burgerinitiatief toeneemt, dat alleen betrokkenheid van bestuurders niet meer genoeg is. De bevindingen van het A-kwartier bevestigen dit. Het lijkt zelfs zo te zijn dat een zekere mate van betrokkenheid van de overheid niet genoeg is voor een ontwikkeling van een initiatief in gebiedsontwikkeling. De bevindingen van het A-kwartier laten zien dat vanaf de start van een burgerinitiatief prioriteit van betrokken bestuurders essentieel is voor het wordingsproces van het initiatief. Bestuurlijke prioriteit is daarom een derde randvoorwaarde die uit de bevindingen van het A-kwartier naar voren komt. Dit facet wordt door zowel initiatiefnemers, wethouders als ambtenaren als belangrijk facet in de ontwikkeling van het A-kwartier gezien.

4.3 Bepalende facetten: een vergelijking

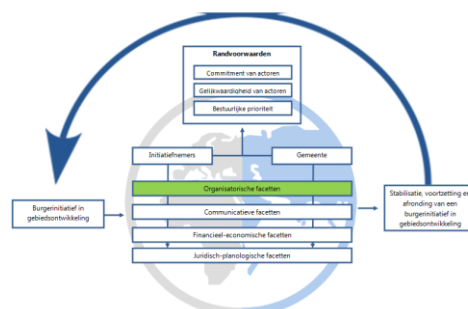
Op basis van de literatuur en de analyse van de bevindingen over het A-kwartier zijn er zeven facetten opgesteld die van belang worden geacht voor de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. Op basis van de literatuur en de bevindingen over het A-kwartier wordt er verwacht dat gemeenten een belangrijke rol hebben in het faciliteren van een initiatief (Adams en Tiesdell, 2010; Buitelaar et al., 2012; Heurkens et al., 2014; Rob, 2012). In dit onderzoek zijn, op basis van de literatuur, de verschillende faciliterende middelen uitgesplitst in organisatorische, communicatieve, financieel-economische en juridisch-planologische facetten. Echter kunnen initiatiefnemers ook zelf deze facetten op zich nemen. Er is daarom gekeken naar de complementariteit van gemeenten en initiatiefnemers. Naar aanleiding van de bevindingen over het A-kwartier zijn er nog drie facetten opgesteld die van groot belang lijken voor de ontwikkeling van een initiatief in gebiedsontwikkeling: bestuurlijke prioriteit, commitment van actoren en gelijkwaardigheid van actoren. Het lijkt zo te zijn dat deze drie facetten als randvoorwaarde dienen voor de ontwikkeling van een initiatief. Voor elk van de zeven facetten is gekeken op welke manier ze vorm krijgen in de vier initiatieven: het A-kwartier, het BOSS park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee. Bovendien is er gekeken naar de invloed van deze facetten op de ontwikkeling van de lokale initiatieven in gebiedsontwikkeling. Het A-kwartier dient in dit onderzoek als primaire casus en de andere drie casussen zijn onderzocht ter vergelijking. Onderstaand wordt nogmaals de tabel uit paragraaf 3.6 herhaald, waarin uitleg wordt gegeven over de manier waarop de aanwezigheid en de invloed van de facetten in de initiatieven is beoordeeld.

Tabel 6: Uitleg beoordeling aanwezigheid facetten

Beoordeling	Uitleg
-	Facet niet aanwezig maar wel bepalend voor de ontwikkeling van het initiatief
0	Facet is niet aanwezig in het initiatief
+	Facet is in lichte mate bepalend voor de ontwikkeling van het initiatief
++	Facet is bepalend voor de ontwikkeling van het initiatief
+++	Facet is in sterke mate bepalend voor de ontwikkeling van het initiatief

4.3.1 Organisatie

Het eerste facet dat belangrijk geacht wordt voor lokale initiatieven in gebiedsontwikkeling, betreft de organisatorische middelen waarin gemeenten faciliteren. Dit facet is gekozen omdat zowel uit de literatuur (Buitelaar et al., 2012; Heurkens et al., 2014; Oude Vrielink en van de Wijdeven, 2011) als uit de bevindingen over de ontwikkeling van het A-kwartier, blijkt dat dit een belangrijk facet is voor

Figuur 13: Organisatorische facetten

burgerinitiatieven. Onderstaande tabellen (tabel 7 en 8) maken zichtbaar dat er in het A-kwartier sprake is van complementariteit van de inzet van organisatorische middelen van de initiatiefnemers en de gemeente. Gemeente en initiatiefnemers vullen elkaar goed aan, waarbij de gemeente een groter deel van de organisatorische middelen op zich neemt. De initiatiefnemers beschouwen deze rolverdeling als gepast. De initiatiefnemers van het BOSS Park nemen de grootste organisatorische activiteiten op zich. De gemeente Sittard-Geleen vult dit aan waar nodig. De gemeente Wijdmeren faciliteert niet via organisatorische middelen. Het bestuur van de Nieuwe Vecht neemt alle organisatorische aspecten als geheel op zich. De initiatiefnemers ziet afwezigheid van ambtelijke inzet op het gebied van organisatorische middelen als een belemmering voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief. De gemeente Dongeradeel faciliteert in lichte mate de organisatie van het project Holwerd aan Zee omdat één van de initiatiefnemers deels betaald wordt. De rest van de organisatie nemen de initiatiefnemers zelf op zich.

Tabel 7: Gemeente faciliteert via organisatorische middelen

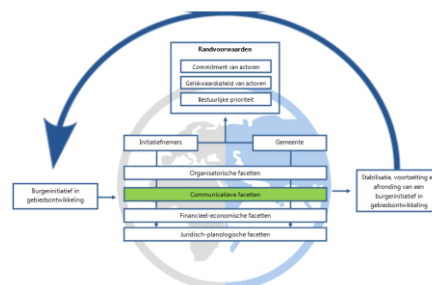
	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	+++	De organisatorische middelen waarmee de gemeente Groningen de ontwikkeling van het A-kwartier heeft gefaciliteerd zijn in sterke mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief. Allereerst hebben de projectleiders activiteiten georganiseerd voor stakeholders en andere geïnteresseerden, zoals een excursie naar Deventer, een afscheidsfeest voor de prostituees en inloopavonden voor de wijk. Bovendien organiseren de projectleiders bijeenkomsten en vergaderingen met de werkgroep en hebben ze de ervoor gezorgd dat de vaardigheden, kwaliteiten en potenties van de bewoners tot hun recht laten komen (persoonlijke communicatie 27 september 2016; persoonlijke communicatie, 29 september 2016; persoonlijke communicatie, 7 oktober 2016).
BOSS park	+	De organisatorische middelen waarmee de gemeente Sittard-Geleen de ontwikkeling van het BOSS park heeft gefaciliteerd zijn in lichte mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief. De gemeente heeft het initiatief op bepaalde punten wel aangevuld waar de initiatiefnemers expertise misten, zoals onderhoud van het park en het kiezen van de juiste speeltoestellen (persoonlijke communicatie, 9 december 2016).
De Nieuwe Vecht	-	De gemeente Wijdmeren faciliteert niet via organisatorische middelen en dit heeft een negatieve uitwerking op de ontwikkeling van het initiatief. Eén van de initiatiefnemers geeft aan dat er geen ambtelijke inzet voor het project vanuit de gemeente is, wat er toe leidt dat het proces langzamer verloopt dat zou kunnen (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	+	De organisatorische middelen waarmee de gemeente Dongeradeel de ontwikkeling van Holwerd aan zee faciliteert zijn in lichte mate bepalend voor de ontwikkeling van het initiatief. Een gemeenteambtenaar die tot één van de vier initiatiefnemers behoort, krijgt een aantal dagen per week de gelegenheid om aan het project Holwerd aan Zee te werken. De initiatiefnemers ervaren dit als prettig omdat ze hierdoor niet alle activiteiten in hun eigen vrij tijd hoeven uit te voeren (persoonlijke communicatie, 9 december 2016).

Tabel 8: Initiatiefnemers nemen organisatie zelf op zich

	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	+	De organisatorische activiteiten die de initiatiefnemers van het A-kwartier op zich hebben genomen zijn in lichte mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief. De initiatiefnemers plannen af en toe onderling afspraken in kleine groepjes om bepaalde ideeën te overleggen (observatie vergadering 26, september 2016; observatie vergadering, 26 oktober 2016; persoonlijke communicatie, 29 september 2016).
BOSS park Sittard	+++	De organisatorische activiteiten die de initiatiefnemers van het BOSS Park op zich hebben genomen zijn in sterke mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het BOSS Park. De gemeente Sittard-Geleen stond achter de activiteiten die de vrijwilligers organiseerden. Ook hebben de initiatiefnemers een projectleider aangesteld, die vervolgens door de gemeente werd gefinancierd (persoonlijke communicatie, 6 december 2016; persoonlijke communicatie, 9 december 2016).
De Nieuwe Vecht	++	De organisatorische activiteiten die de initiatiefnemers van de Nieuwe Vecht op zich hebben genomen zijn bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief. De initiatiefnemers van de gemeente Wijdmeren nemen alle organisatorische activiteiten, zoals bijeenkomsten op zich (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	+++	De organisatorische activiteiten die de initiatiefnemers van Holwerd aan Zee op zich hebben genomen zijn in sterke mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief. De initiatiefnemers van het project Holwerd aan Zee nemen bijna de gehele organisatie zelf op zich. Ze organiseren onder andere informatiebijeenkomsten en symposia (persoonlijke communicatie, 9 december 2016; Stichting Holwerd aan Zee, 2016).

4.3.2. Communicatie

Het tweede facet dat belangrijk geacht wordt voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling betreft (externe) communicatie in de vorm onder andere van gemeentelijk beleid, visies en plannen. Uit zowel de literatuur (Buitelaar et al., 2012; Adams en Tiesdell, 2014) als uit de bevindingen over de ontwikkeling van het A-kwartier, blijkt dat gemeenten wat betreft communicatie een belangrijke rol kunnen spelen in de ontwikkeling van een initiatief op gebieden waar initiatiefnemers dit niet zelf kunnen. Onderstaande tabellen (tabel 9 en 10) laten

Figuur 14: Communicatieve facetten

zien dat uit het vergelijken van de vier burgerinitiatieven geen overeenkomsten gevonden worden wat betreft de inzet van communicatieve middelen door gemeenten en de communicatie die de initiatiefnemers zelf op zich nemen. Het initiatief in het A-kwartier wordt wat betreft externe communicatie volledig gefaciliteerd door de gemeente. Hier zijn de initiatiefnemers ook erg tevreden over. Ze zien de externe communicatie als een middel dat aan de raad hun voortgang laat zien en de buurtbewoners op de hoogte brengt van ontwikkelingen. Wat betreft het BOSS park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee nemen de initiatiefnemers alle (externe) communicatie op zich (tabel 10).

Tabel 9: Gemeente faciliteert via communicatieve middelen

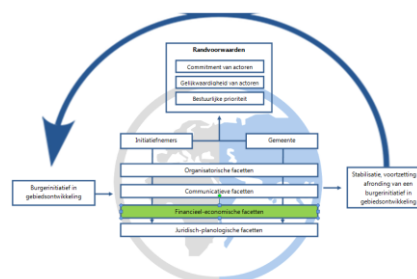
	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	+++	De communicatieve middelen waarmee de gemeente Groningen de ontwikkeling van het A-kwartier heeft gefaciliteerd zijn in sterke mate bepalend geweest, omdat hiermee draagkracht vanuit de buurt en geld vanuit de raad mee gevraagd kan worden. De gemeente heeft op basis van de imput van de initiatiefnemers een toekomstvisie geschreven voor het A-kwartier (Baartmans en Veenstra, 2016). Bovendien publiceert de gemeente Groningen voortgangsboekjes over de ontwikkeling van het A-kwartier (Klompmaker en Veenstra, 2016).
BOSS park Sittard	0	De gemeente Sittard-Geleen heeft niet via communicatieve middelen gefaciliteerd. Dit is niet bepalend geweest voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief omdat de initiatiefnemers zelf de expertise en de wil hadden om dit te doen. (persoonlijke communicatie, 6 december 2012; persoonlijke communicatie, 9 december 2016).
De Nieuwe Vecht	-	De gemeente Wijdereen faciliteert niet via communicatieve middelen. Dit is in negatieve zin bepalend voor de ontwikkeling van de Nieuwe Vecht omdat ze naar hun idee communicatieve steun vanuit de gemeente wel nodig hebben (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	-	De gemeente Dongeradeel faciliteert niet via communicatieve middelen. Dit is in lichte negatieve zin bepalend geweest voor de ontwikkeling van Holwerd aan Zee omdat de initiatiefnemers van mening zijn dat ze met professionele communicatieve hulp uit de gemeente, meer mogelijk krijgen, op een snellere termijn (persoonlijke communicatie, 9 december 2016).

Tabel 10: Initiatiefnemers nemen de externe communicatie zelf op zich

	Beoordeling	Toelichting
A-Kwartier	+	De communicatieve activiteiten van de initiatiefnemers van het A-kwartier zijn in lichte mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief omdat ze wel imput leveren voor de communicatieve producten waarmee de gemeente Groningen het burgerinitiatief faciliteert (o.a. persoonlijke communicatie, 29 september 2016).
BOSS park Sittard	+++	De communicatieve activiteiten die de initiatiefnemers van het BOSS park op zich hebben genomen zijn in sterke mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief. Ze hebben zelf een plan geschreven en een haalbaarheidsstudie (persoonlijke communicatie, 6 december 2016; persoonlijke communicatie, 9 december 2016).
De Nieuwe Vecht	++	De communicatieve activiteiten van de initiatiefnemers van de Nieuwe Vecht zijn bepalend geweest voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief. De initiatiefnemers hebben een startnotitie geschreven. Vervolgens hebben ze in samenwerking met twee commerciële partijen een verkenningnota voor de Nieuwe vecht opgesteld (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	+++	De communicatieve activiteiten van de initiatiefnemers zijn in sterke mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van Holwerd aan Zee (persoonlijke communicatie, 9 december 2016). Ze hebben een professionele website, organiseerden een symposium over de haalbaarheid van Holwerd aan Zee in februari 2015, kwamen op de NOS en er is een documentaire over het initiatief gemaakt door Omroep Fryslân (Koenders, 2015). Bovendien onderhouden de initiatiefnemers actief een twitteraccount en een facebookpagina.

4.3.2 Financieel-economische middelen

Het derde facet dat belangrijk geacht wordt voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling betreft de financieel-economische middelen waarmee het lokale initiatief zich kan ontwikkelen. Gemeenten kunnen in burgerinitiatieven faciliteren door financieel-economische middelen beschikbaar te stellen. Dit facet is gekozen omdat zowel uit de literatuur (Buitelaar et al., 2012; Heurkens et al., 2014) als uit de bevindingen over de ontwikkeling van het A-kwartier blijkt dat

Figuur 15: Financieel-economische middelen

dit een belangrijk facet is voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Uit onderstaande tabellen blijkt dat gemeenten de burgerinitiatieven in sterke mate faciliteren in financieel-economische middelen. In de initiatieven van het A-kwartier en de Nieuwe Vecht zijn de gemeenten en provincie de enige geldschieters in de burgerinitiatieven. De initiatiefnemers dragen in beide initiatieven niet bij met financieel-economische middelen. De activiteiten die de initiatiefnemers van het BOSS park hebben ondernomen om subsidies en fondsen te werven, zijn complementair geweest aan de financieel-economische middelen waarmee de gemeente het burgerinitiatief ondersteunde. In het geval van Holwerd aan Zee hebben de initiatiefnemers met name in het begin van het project veel geld geïnvesteerd. Later droegen de gemeente Dongeradeel en de provincie Friesland financieel bij aan de ontwikkeling van Holwerd aan Zee.

Tabel 11: Gemeente faciliteert via financieel-economische middelen

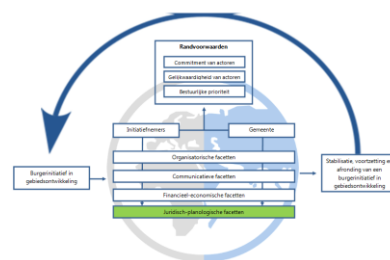
	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	+++	De financieel-economische middelen waarmee de gemeente Groningen de ontwikkeling van het A-kwartier heeft gefaciliteerd zijn in sterke mate bepalend geweest omdat de gemeente voor de voorbereiding en de uitvoering van de maatregelen in het A-kwartier in 2016 en 2017 een bedrag van 2.367.500 euro beschikbaar stellen (gemeente Groningen, 2016c). Bovendien betaalt de gemeente de projectleider, projectsecretaris en ambtenaren die betrokken zijn bij de ontwikkeling van het A-kwartier (persoonlijke communicatie, 7 oktober 2016).
BOSS park Sittard	+	De financieel-economische middelen waarmee de gemeente Sittard-Geleen en de provincie Limburg de ontwikkeling van het BOSS park hebben gefaciliteerd zijn in lichte mate bepalend geweest, omdat ze aanvullend waren op de subsidies die het initiatief heeft gekregen (persoonlijke communicatie, 6 december 2016; persoonlijke communicatie, 9 december 2016).
De Nieuwe Vecht	++	De financieel-economische middelen waarmee de gemeente Wijdemeren de ontwikkeling van de Nieuwe Vecht faciliteert zijn bepalend geweest omdat de initiatiefnemers een subsidie hebben gekregen van de gemeente Wijdemeren voor het burgerinitiatief en voor het opstellen van de Verkenningnota. Bovendien heeft de provincie Noord-Holland gesubsidieerd voor het opstellen van de Verkenningnota (persoonlijke communicatie, 23 november 2016; Vollmer en Partners, 2016). Er wordt echter wel gesteld dat de financiële positie van de jonge gemeente Wijdemeren niet sterk is (Vollmer en Partners, 2016).
Holwerd aan Zee	++	De financieel-economische middelen waarmee de gemeente Dongeradeel de ontwikkeling van Holwerd aan Zee faciliteert zijn bepalend omdat een van de vier initiatiefnemers de helft van de gemaakte uren in rekening brengt bij de gemeente Dongeradeel (Koenders, 2015). Bovendien heeft de gemeente Dongeradeel een gebouw in het dorp Holwerd beschikbaar gesteld voor het initiatief om werkzaamheden te verrichten en overleggen in te kunnen plegen. Drie van de vier initiatiefnemers doen alle werkzaamheden voor het project in hun vrije tijd. Ze zouden graag zien dat de gemeente Dongeradeel of de provincie Friesland hun een financiële vergoeding zou geven voor een deel van hun gemaakte uren (persoonlijke communicatie, 9 december 2016).

Tabel 12: Initiatiefnemers voorzien zelf in financieel-economische middelen

	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	0	De initiatiefnemers van het A-kwartier voorzien zelf niet in financieel-economische middelen. Dit heeft geen invloed gehad op de ontwikkeling van het A-kwartier. Ze dragen het financiële aspect van de ontwikkeling van het A-kwartier over aan de gemeente Groningen (persoonlijke communicatie, 7 oktober 2016).
BOSS park Sittard	++	De initiatiefnemers van het BOSS Park hebben grotendeels zelf voor het binnenhalen van financiële middelen gezorgd. Ze zijn daarom bepalend geweest voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief. Zo hebben onder andere het NOC*NSF, de Cruyff Foundation, het Oranjefonds grote sponsorbedragen beschikbaar gesteld. Ook zijn er kleinere sponsorbedragen beschikbaar gesteld en was er sprake van sponsoring in natura (Het BOSS Park, 2013; persoonlijke communicatie, 6 december 2016).
De Nieuwe Vecht	0	De initiatiefnemers van de Nieuwe Vecht voorzien zelf niet in financieel-economische middelen. Ze dragen het financiële aspect van de ontwikkeling over aan de gemeente en aan de provincie (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	+++	De vier initiatiefnemers hebben in de eerste fase van het project zelf geld gestoken in het burgerinitiatief. Bovendien is één van de initiatiefnemers bereid zijn grond beschikbaar te stellen voor de ontwikkeling van Holwerd aan Zee. Dit is bepalend geweest voor het begin van de ontwikkeling van het initiatief. (persoonlijke communicatie, 9 december 2016).

4.3.3 Juridisch-planologische middelen

Het vierde facet dat belangrijk geacht wordt voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling betreft de juridisch-planologische middelen waarin gemeenten faciliteren. Voorbeelden hiervan kunnen wijzigingen in het bestemmingsplan of een projectuitvoeringsbesluit zijn. Deze factor is gekozen omdat zowel uit de literatuur (Adams en Tiesdell, 2012; Buitelaar et al., 2012; Heurkens et al., 2014) als uit de bevindingen over de ontwikkeling van het A-kwartier blijkt dat dit een belangrijk facet is voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Voor alle burgerinitiatieven die in deze studie onderzocht zijn geldt dat geen van de initiatiefnemers via juridisch-planologische activiteiten een bijdrage levert of heeft geleverd aan de burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Voor zowel het A-kwartier als het BOSS park is de mate waarin de gemeente faciliteerde via juridisch-planologische middelen erg bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief. Betreffende de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee faciliteert de gemeente niet in juridisch-planologische middelen. Voor beide burgerinitiatieven geldt dat dit momenteel niet nodig wordt geacht.

Figuur 16: Juridisch-planologische facetten

Tabel 13: Initiatiefnemers nemen juridisch-planologische zaken zelf op zich

	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	0	De initiatiefnemers van het burgerinitiatief van het A-kwartier dragen niet via juridisch-planologische middelen bij aan de ontwikkeling van het A-kwartier. Dit heeft geen invloed op de ontwikkeling van het A-kwartier. De initiatiefnemers dragen het juridisch-planologische aspect van de ontwikkeling van het burgerinitiatief over aan de gemeente Groningen (o.a. persoonlijke communicatie, 27 september 2016; persoonlijke communicatie, 7 oktober 2016).
BOSS park Sittard	0	De initiatiefnemers van het BOSS park Sittard hebben niet via juridisch-planologische middelen bijgedragen aan de ontwikkeling en realisatie van het BOSS park. Ze hebben het juridisch-planologische aspect overgedragen aan de gemeente (persoonlijke communicatie, 6 december 2016).
De Nieuwe Vecht	0	De initiatiefnemers van het burgerinitiatief De Nieuwe Vecht dragen niet via juridisch-planologische middelen bij aan de ontwikkeling van De Nieuwe Vecht. Volgens de initiatiefnemers heeft dit geen invloed gehad op de ontwikkeling van het initiatief. Ze stellen dat de gemeente verantwoordelijk is voor het wijzigen van het bestemmingsplan (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	0	De initiatiefnemers van Holwerd aan Zee hebben dragen via juridisch-planologische middelen bij aan de ontwikkeling van het burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. De initiatiefnemers geven aan dat het burgerinitiatief nog niet te maken heeft gehad met juridische en planologische zaken. Het project heeft nog niet met juridisch en/of planologische zaken te maken gehad (persoonlijke communicatie 9 december 2016).

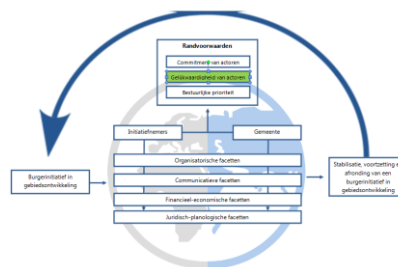
Tabel 14: Gemeente faciliteert via juridisch-planologische middelen

	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	+++	De juridisch-planologische middelen waarmee de gemeente Groningen de ontwikkeling van het A-kwartier faciliteert zijn in sterke mate bepalend omdat het bestemmingsplan 'Muurstraat, Hoekstraat en Vishoek' (gemeente Groningen, 2016) bepaald wat er wel en wat er niet in het A-kwartier mag komen. De initiatiefnemers zagen het bestemmingsplan als een belangrijk teken dat er naar hun ideeën en ambities werd geluisterd. Een resultaat van het bestemmingsplan is bovendien dat de herontwikkeling van de voormalig prostitutiepanden nu stil ligt (o.a. persoonlijke communicatie, 27 september 2016; persoonlijke communicatie, 7 oktober 2016).
BOSS park Sittard	+++	De juridisch-planologische middelen waarmee de gemeente Sittard-Geleen de ontwikkeling van het BOSS park faciliteert zijn bepalend geweest omdat het in het bestemmingsplan 'Sittard-Oost' de locatie van het park de bestemming 'sport' en 'maatschappelijk' had (gemeente Sittard-Geleen, 2013). Deze bestemming is gehandhaafd door de gemeente zodat het bestemmingsplan geen belemmeringen vormde voor de ontwikkeling van het BOSS Park. Bovendien heeft de gemeente Sittard-Geleen het plangebied van het BOSS park aangewezen als regelarme zone, waarin geen vergunningen hoefden worden verstrekt om dingen mogelijk te maken (persoonlijke communicatie, 6 december 2016).
De Nieuwe Vecht	0	Momenteel faciliteert de gemeente Wijdmeren niet via juridisch-planologische middelen, omdat er onvoldoende politiek draagvlak is. De gemeente Wijdmeren zal volgens een participant het bestemmingsplan wijzigen als er financiële middelen zijn

	Beoordeling	Toelichting
		en er consensus is met de uitvoering (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	0	Het project heeft nog niet met juridisch en/of planologische zaken te maken gehad. De gemeente Dongeradeel heeft daarom niet via juridisch-planologische middelen gefaciliteerd (persoonlijke communicatie 9 december 2016).

4.3.4 Gelijkwaardigheid

Het vijfde facet dat volgens de literatuur (Boonstra, 2015; 2016) en uit bevindingen over de ontwikkeling van het A-kwartier naar voren komt is gelijkwaardigheid tussen alle betrokkenen bij het burgerinitiatief een belangrijk facet is. De participanten van verschillende betrokken partijen bij de ontwikkeling van het A-kwartier gaven aan dat gelijkwaardigheid erg belangrijk is (geweest) gedurende de hele ontwikkeling van het A-kwartier. Voor alle burgerinitiatieven, op de Nieuwe Vecht na, geldt dat de aanwezigheid van gelijkwaardigheid van actoren van sterke mate bepalend is geweest voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief in positieve zin. Het initiatief de Nieuwe Vecht kent geen gelijkwaardigheid van actoren. Dit wordt ook als een negatief element gezien in de voortgang van het initiatief.

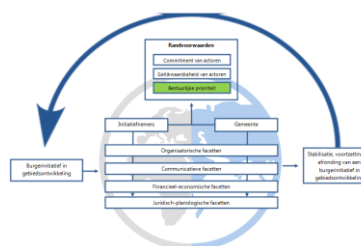
Figuur 17: Gelijkwaardigheid

Tabel 15: Aanwezigheid gelijkwaardigheid van actoren

	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	++	De gelijkwaardigheid van de verschillende actoren die betrokken zijn bij de ontwikkeling van het A-kwartier, is in sterke mate bepalend geweest omdat dit de initiatiefnemers de vrijheid en het vertrouwen gaf om actief bezig te gaan met plannen voor het A-kwartier. Ook wordt uit de observaties in de vergaderingen van de werkgroep duidelijk dat er sprake is van gelijkwaardigheid. De vastgoedeigenaar voelt zich echter niet altijd gelijkwaardig aan de rest van de betrokken actoren (o.a. persoonlijke communicatie, 5 oktober 2016; observatie, 26 september 2016; observatie, 26 oktober 2016).
BOSS park Sittard	+++	De gelijkwaardigheid van actoren is in sterke mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het BOSS park. Het feit dat de initiatiefnemers hoogopgeleide mensen waren die goed konden sparren met ambtenaren en bestuursleden heeft een positieve invloed gehad op de kwaliteit ontwikkeling van het initiatief (persoonlijke communicatie 9 december 2016).
De Nieuwe Vecht	-	De afwezigheid van gelijkwaardigheid is bepalend voor de ontwikkeling van het initiatief, omdat de gemeente uiteindelijk bepalend is voor het proces, waardoor de gemeente bepaalt of het initiatief doorgaat of niet, stelt de voorzitter. Dit resulteert in een periode van stilstand (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	+++	De sterke aanwezigheid van gelijkwaardigheid is bepalend voor de ontwikkeling van het initiatief, omdat door de gelijkwaardigheid alle betrokken personen hun inbreng in het initiatief kunnen hebben en er op deze manier veel draagvlak kan worden gezocht (persoonlijke communicatie, 9 december 2016).

4.3.5 Bestuurlijke prioriteit

Het zesde facet dat uit de bevindingen over het A-kwartier naar voren kwam is bestuurlijke prioriteit. Met bestuurlijke prioriteit wordt bedoeld dat wethouders, burgemeesters, en in sommige gevallen gedeputeerden, nauw betrokken zijn bij het burgerinitiatief en het burgerinitiatief op de bestuurlijke agenda van de raad en provinciale staten zetten. Voor het A-Kwartier, het BOSS Park en Holwerd aan Zee gelden dat de bestuurlijke prioriteit met betrekking tot deze initiatieven in sterke mate bepalend is geweest voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief. De Nieuwe Vecht kent geen bestuurlijke prioriteit van zowel de gemeente als de provincie. Dit ervaren de initiatiefnemers als een negatief effect op de ontwikkeling.

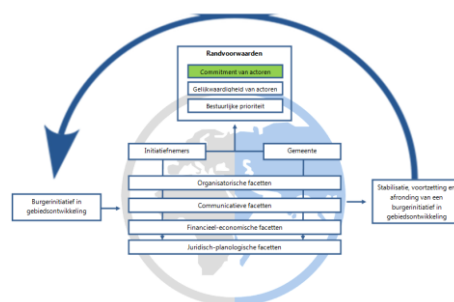
Figuur 18: Bestuurlijke prioriteit

Tabel 16: Aanwezigheid bestuurlijke prioriteit

	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	+++	De aanwezigheid van bestuurlijke prioriteit is in sterke mate een bepalend facet voor de ontwikkeling van het A-kwartier omdat de twee betrokken wethouders van Groningen van mening waren dat ze mede het gezicht van het project moesten bepalen (persoonlijke communicatie, 20 oktober 2016). Bovendien komt uit de interviews naar voren dat de wethouders de raad betrekken in ideeën en aanwezig zijn op momenten wanneer bewoners samen komen (o.a. persoonlijke communicatie, 7 oktober 2016; persoonlijke communicatie 27 september 2016).
BOSS park Sittard	+++	De aanwezigheid van bestuurlijke prioriteit is in sterke mate een bepalend facet geweest voor de ontwikkeling van het BOSS park omdat het bestuur het project breed omarmde. Allereerst was de betrokken wethouder erg enthousiast. Ook was de politiek erg welwillend wat de burgers vrij spel gaf (persoonlijke communicatie, 6 december 2016; persoonlijke communicatie, 9 december 2016).
De Nieuwe Vecht	-	Er is geen bestuurlijke prioriteit vanuit zowel de gemeente Wijdmeren, provincie Noord-Holland als het gewest Gooi en Vechtstreek. De voorzitter stelt dat het project de huidige bestuurskracht te boven gaat. Dit heeft zijn uitwerking op de voortgang van het initiatief. De hoop onder de initiatiefnemers is op een nieuwe enthousiaste wethouder (persoonlijke communicatie, 23 november 2016).
Holwerd aan Zee	+++	De aanwezigheid van bestuurlijke prioriteit is in sterke mate een bepalend facet voor de ontwikkeling van Holwerd aan Zee omdat Holwerd aan Zee in verschillende verkiezingsprogramma's van de Provinciale Statenverkiezingen van 18 maart 2015 stond. Bovendien wordt Holwerd aan Zee prominent genoemd in het coalitieakkoord 2015-2018 van de gemeente Dongeradeel (Stichting Holwerd aan Zee, 2016). Bovendien is het initiatief opgenomen in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Verschillende politieke partijen, de betrokken wethouder en de betrokken gedeputeerde staan bovendien achter het burgerinitiatief (persoonlijke communicatie, 9 december 2016).

4.3.6 Commitment van partijen

Het zevende facet dat uit de bevindingen over het A-kwartier naar voren komt is de aanwezigheid van commitment van actoren. Voor zowel het BOSS park als Holwerd aan Zee, geldt dat de aanwezigheid van commitment van alle actoren in sterke mate bepalend voor de ontwikkeling van de burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. De commitment van actoren is bepalend geweest voor de ontwikkeling van het A-kwartier. Echter spannen niet alle partijen zich in voor het initiatief, wat negatieve effecten heeft op de ontwikkeling van het initiatief. Omtrent de Nieuwe Vecht is er geen sprake van commitment van alle betrokken actoren. Dit zorgt dan ook voor een negatieve invloed op de ontwikkeling.

Figuur 19: Commitment van partijen

Tabel 17: Aanwezigheid inspanning partijen

	Beoordeling	Toelichting
A-kwartier	++	De aanwezigheid van inspanning onder partijen is een bepalende factor voor de ontwikkeling van het A-kwartier omdat op deze manier de ontwikkeling al ver is gekomen. Er is sprake van inspanning van bewoners, ambtenaren, bestuurders en ondernemers. De inspanning van de vastgoedeigenaren mist echter (o.a. persoonlijke communicatie, 27 september 2016; 7 oktober 2016). Bovendien is de motivatie bij de initiatiefnemers momenteel iets minder groot omdat er weinig vaart in de ontwikkeling zit (persoonlijke communicatie, 29 september 2016). Dit heeft negatieve effecten op de ontwikkeling van het A-kwartier.
BOSS park Sittard	+++	Het BOSS park geniet brede steun van onder andere de overheid, bewoners en maatschappelijke partners (Het BOSS Park, 2013). De initiatiefnemers, wijkbewoners en bestuurders hadden 'de neuzen allemaal dezelfde kant op staan' (persoonlijke communicatie, 9 december 2016). Bovendien zijn er 24 organisaties aangesloten bij het BOSS park project (Van de Beek, 2013).
De Nieuwe Vecht	-	Op dit moment is er geen inspanning van alle partijen. Dit ervaren de initiatiefnemers van de Nieuwe Vecht als een negatieve invloed op de ontwikkeling. (persoonlijke

	Beoordeling	Toelichting
		communicatie, 23 november).
Holwerd aan Zee	+++	Door de lange adem en tactvolle handelswijze hebben de initiatiefnemers een groot draagvlak gecreëerd van onder andere de volgende partijen: Rijkswaterstaat, het ministerie, het Waterschap, provincie, gemeente, boeren en natuurorganisaties (Koenders,2015; persoonlijke communicatie, 9 december 2016; Sitasing, 2015; Stichting Holwerd aan Zee, 2016). Er wordt gesteld dat alle stakeholders (grondeigenaren, natuurorganisaties, ministeries etc.) positief zijn en/of deelnemen in het project (Stichting Holwerd aan Zee, 2016). De initiatiefnemers hebben geïnteresseerden en belanghebbenden uitgenodigd en gevraagd om de belangen van deze actoren in de ontwikkeling van Holwerd aan Zee. Vervolgens proberen ze deze belangen zo veel mogelijk te behartigen, wat resulteert in een groot commitment van actoren (persoonlijke communicatie, 9 december 2016).

4.4 Analyse van de resultaten

Aan de hand van de tabel 18 zullen de bevindingen over de vier verschillende burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling met elkaar vergeleken en geanalyseerd worden. Tabel 18 geeft een overzicht van de zeven facetten die aanwezig kunnen zijn in een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. Bovendien wordt in de tabel aangegeven in welke mate de facetten bepalend zijn voor de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling.

Tabel 18: Analyse bepalende facetten

Facetten	A-kwartier	BOSS park	Nieuwe Vecht	Holwerd aan Zee
Organisatorische middelen- initiatiefnemers	++	+++	++	+++
Organisatorische middelen - gemeente	+++	+	-	+
Communicatieve middelen - initiatiefnemers	+	+++	++	+++
Communicatieve middelen - gemeente	+++	0	-	-
Financieel-economische middelen- initiatiefnemers	0	++	0	+++
Financieel-economische middelen - gemeente	+++	+	++	++
Juridisch-planologische middelen - initiatiefnemers	0	0	0	0
Juridisch-planologische middelen - gemeente	+++	+++	0	0
Gelijkwaardigheid	++	+++	-	+++
Inspanning van actoren	++	+++	-	+++
Bestuurlijke prioriteit	+++	+++	-	+++

4.4.2 Organisatie

In het A-kwartier faciliteert de gemeente met organisatorische middelen en ondernemen initiatiefnemers zelf organisatorische activiteiten. De gemeente en de initiatiefnemers zijn complementair aan elkaar. De organisatorische activiteiten worden voor het BOSS park grotendeels door de initiatiefnemers op zich genomen. De gemeente faciliteert in lichte mate met organisatorische middelen en vult daarmee de initiatiefnemers aan. De initiatiefnemers van de Nieuwe Vecht nemen alle van de organisatorische activiteiten op zich. De gemeente faciliteert niet in organisatorische middelen, wat als negatief wordt als op de ontwikkeling van het burgerinitiatief. De initiatiefnemers van Holwerd aan Zee nemen het merendeel van de organisatorische taken op zich. De gemeente Dongeradeel faciliteert in lichte mate het burgerinitiatief via organisatorische middelen.

Voor drie van de vier burgerinitiatieven zijn de organisatorische activiteiten en middelen die initiatiefnemers en gemeenten inzetten complementair aan elkaar. In deze drie burgerinitiatieven zijn de initiatiefnemers ook tevreden met de manier waarop de gemeente het initiatief ondersteunt. Het lijkt zo te zijn dat gemeente en initiatiefnemers elkaar nodig hebben op het gebied van de organisatorische activiteiten die met een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling gepaard gaan. Er zijn echter geen gelijkenissen gevonden wat betreft

de verdeling van wederzijdse aanvullendheid tussen de drie burgerinitiatieven waar zowel gemeente als initiatiefnemers onderdelen van de organisatie voor haar rekening nemen. Enerzijds lijkt dit te komen door de verschillen in de eigen expertise en inzet van initiatiefnemers en anderzijds lijkt dit te komen door de bereidheid van gemeenten om via organisatorische middelen te faciliteren. Voor het verloop van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling lijkt het bovendien verstandig te zijn als de gemeente een professionele projectleider met expertise aan het initiatief koppelt, zoals is gedaan bij het A-kwartier en het BOSS park. Deze professionele projectleider kan het project ondersteunen door middel van een of meerdere ondersteunde rollen als door Oude Vrielink en van de Wijdeven (2011) benoemd in te zetten: het aanvullen van burgerkracht, het empoweren van initiatiefnemers, het institutioneel verbinden en het vitaliseren van de wijkgemeenschap. Aan het initiatief van Holwerd aan Zee is één van de initiatiefnemers zelf ambtenaar en krijgt vanuit de gemeente een vergoeding van zijn ondersteunde werkzaamheden voor het initiatief.

4.4.3 Communicatie

De gemeente faciliteert in sterke mate met communicatieve middelen de ontwikkeling van het A-kwartier. De initiatiefnemers van het A-kwartier nemen een klein deel van de communicatieve activiteiten op zich. De gemeente en de initiatiefnemers vullen elkaar hiermee aan wat betreft de communicatieve facetten van het initiatief. De initiatiefnemers van het BOSS park nemen alle communicatieve activiteiten op zich. De gemeente faciliteert niet via communicatieve middelen, dit heeft geen gevolgen gehad voor de ontwikkeling van het initiatief. De communicatieve activiteiten die voor de Nieuwe Vecht worden ondernomen worden alleen gedaan door de initiatiefnemers. De gemeente faciliteert niet via communicatieve middelen en dit wordt als negatief ervaren op de ontwikkeling van de Nieuwe Vecht. De communicatieve activiteiten die voor de Holwerd aan Zee worden uitgevoerd, worden gedaan door de initiatiefnemers. De gemeente faciliteert niet via communicatieve middelen, terwijl de initiatiefnemers dit wel graag hadden gezien.

Het lijkt er dus op dat er geen lijn kan worden getrokken wat betreft de inzet van communicatieve middelen door gemeenten en de communicatie die de initiatiefnemers zelf op zich nemen. Er kan gesteld worden dat bij de onderzochte initiatieven in dit onderzoek de initiatiefnemers zelf in meer of mindere mate communicatieve activiteiten op zich nemen. Ook geldt voor twee van de vier initiatieven waarbij de gemeente niet via communicatieve middelen ondersteund, dat dit een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van het initiatief. Hier uit valt op te maken dat de gemeente bij deze initiatieven zou moeten aanvullen doormiddel van het maken van plannen, visies of andere communicatiemiddelen omdat de initiatiefnemers dit niet alleen kunnen.

4.4.4 Financieel-economische middelen

De ontwikkeling van het A-kwartier wordt volledig gefinancierd door de gemeente. De initiatiefnemers dragen niet via financieel-economische middelen bij aan de ontwikkeling van het A-kwartier. Dit heeft geen invloed op de ontwikkeling volgens de initiatiefnemers. De ontwikkeling van het BOSS park is voor het merendeel gefinancierd uit subsidies en fondsen die de initiatiefnemers hebben binnengehaald. De gemeente Sittard-Geleen heeft, toen duidelijk was dat het initiatief geld uit subsidies en fondsen zou krijgen, het initiatief aanvullend met financieel-economische middelen gefaciliteerd. De ontwikkeling van de Nieuwe Vecht wordt door de gemeente gefaciliteerd via financieel-economische middelen. De initiatiefnemers van de Nieuwe Vecht brengen zelf geen financiële middelen in de ontwikkeling. Echter is de financiële hoedanigheid van de gemeente niet zo sterk dat ze het initiatief met de financieel-economische middelen kunnen faciliteren waarvan de initiatiefnemers denken dat nodig is. De ontwikkeling van Holwerd aan Zee wordt zowel door de gemeente, als door de initiatiefnemers zelf gefinancierd. De initiatiefnemers en de gemeente vullen elkaar hier mee aan.

Geconcludeerd kan worden dat de manier waarop initiatieven gefinancierd worden erg verschillend is. Het onderzoek naar de vier initiatieven maakt duidelijk dat gemeenten een belangrijke rol hebben in de ontwikkeling van het initiatief doormiddel van financieel-economische middelen het initiatief te ondersteunen. Het lijkt zo te zijn dat de aanwezigheid van financiële middelen van groot belang is om het initiatief voort te zetten. Ook lijkt het zo te zijn dat het voor initiatieven belangrijk is als gemeenten in een bepaalde mate via financieel-economische middelen het initiatief ondersteunen.

4.4.5 Juridisch-planologische middelen

Voor alle initiatieven geldt dat geen van de initiatiefnemers via juridisch-planologische activiteiten een bijdrage levert aan het initiatief. Bovendien geldt voor Holwerd aan Zee en de Nieuwe Vecht dat de ontwikkeling zich nog in een stadium bevindt waar er nog geen activiteiten omtrent juridisch-planologische zaken ondernomen hoeven te worden. Voor het BOSS park en het A-kwartier zijn beide gemeenten in sterke mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief. Het lijkt erop dat de juridisch-planologische zaken altijd door een gemeente moeten worden gefaciliteerd.

4.4.6 Gelijkwaardigheid

In het A-kwartier is er sprake van gelijkwaardigheid van bijna alle actoren. Dit is bepalend geweest voor de ontwikkeling van het initiatief tot nu toe. In een relatief korte tijd is het initiatief uitgegroeid tot een project met een uitvoeringprogramma. Momenteel loopt de werkgroep aan tegen het feit dat de vastgoedeigenaren te weinig tot niet zijn betrokken in de beslissingen die afgelopen jaar zijn gemaakt. Dit resulteert in een periode van stilstand. De aanwezigheid van gelijkwaardigheid is voor de initiatieven BOSS park en Holwerd aan Zee in sterke mate bepalend geweest voor de ontwikkeling van deze initiatieven. De initiatiefnemers van Holwerd aan zee geven aan dat ze bewust hebben ingezet op de gelijkwaardigheid van alle betrokken partijen. Het initiatief van de Nieuwe Vecht kent geen gelijkheid van actoren. De initiatiefnemers zien zichzelf ondergewaardeerd ten opzichte van de gemeente. Gesteld kan worden, zoals Boonstra (2015; 2016) ook al te kennen gaf, dat gelijkwaardigheid een belangrijk facet is voor de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Het lijkt zo te zijn dat hoe meer gelijkwaardigheid er betrokken partijen van een burgerinitiatief bestaat, hoe beter een initiatief voortgezet, en in één geval afgerond, kan worden.

4.4.7 Commitment van actoren

Het initiatief van het A-kwartier kent commitment van bijna alle actoren. Zowel ambtenaren, initiatiefnemers, vastgoedeigenaren, een lid van Vrienden van de Stad Groningen, bestuurders en ondersteunende ambtenaren zetten zich sterk in voor de ontwikkeling van het initiatief. De motivatie loopt momenteel echter een beetje terug nu de vaart in de ontwikkeling is afgenomen. Het BOSS park kende gedurende de ontwikkeling van het initiatief een commitment van alle betrokken actoren. De actoren die betrokken zijn bij de ontwikkeling van de Nieuwe Vecht spannen zich niet allemaal in. De initiatiefnemers geven aan dat dit de ontwikkeling van het initiatief niet ten goede komt. Holwerd aan Zee kent een commitment van alle betrokken actoren. Dit is dan ook in sterke mate bepalend voor de ontwikkeling van het initiatief. Gesteld kan worden dat commitment van actoren een belangrijk facet is voor de voortzetting, stabilisatie en afronding van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling.

4.4.8 Bestuurlijke prioriteit

Het A-kwartier kent bestuurlijke prioriteit. De twee betrokken wethouders zijn intensief bij de ontwikkeling van het A-kwartier betrokken. Dit wordt gezien als een sterk bepalend facet in de ontwikkeling van het initiatief. Het BOSS park kende eveneens bestuurlijke prioriteit. Dit werd ook gezien als een sterk bepalend facet voor de ontwikkeling van het initiatief. De Nieuwe Vecht kent geen bestuurlijke prioriteit. Dit wordt door de initiatiefnemers ervaren als een negatief facet in de ontwikkeling van het initiatief. Holwerd aan Zee kent bestuurlijke prioriteit. De initiatiefnemers zien de betrokkenheid van de verschillende bestuurders zoals wethouders en gedeputeerden als een sterk bepalend facet voor de ontwikkeling van het initiatief.

4.4.9 Gevonden verbanden

Wanneer er wordt gekeken naar de samenhang tussen de verschillende facetten en de manier waarop ze bepalend zijn voor de ontwikkeling van een initiatief, lijken er een aantal verbanden tussen facetten te bestaan. Het eerste verband gaat over de facetten gelijkwaardigheid en commitment van actoren. Deze twee facetten hebben dezelfde beoordeling voor elk van de vier facetten (tabel 18). Dit betekent dat op het moment dat gelijkwaardigheid de ontwikkeling van het initiatief in sterke mate (heeft) bepaald, dat de inzet van actoren ook een sterk bepalend facet in positieve zin is (geweest) voor de ontwikkeling van een initiatief. Het lijkt zo te zijn dat gelijkwaardigheid van actoren een bijdrage levert aan de commitment van actoren.

Een tweede verband dat is gevonden in dit onderzoek heeft betrekking op de facetten gelijkwaardigheid, commitment van actoren en bestuurlijke prioriteit. Het lijkt erop dat de mate waarin de facetten gelijkwaardigheid, inspanning van actoren en bestuurlijke prioriteit bepalend zijn voor een initiatief met

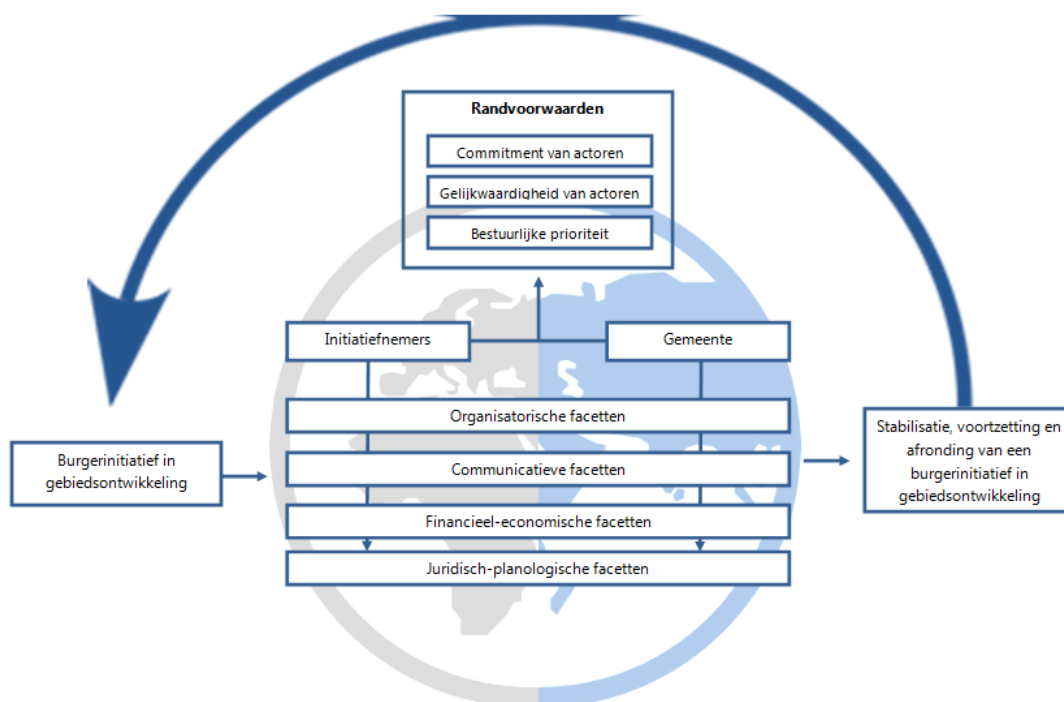
elkaar samenhangen. Dit kan enerzijds een positief effect hebben op de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling zoals blijkt uit het A-kwartier. Uit de interviews met de betrokken actoren van het A-kwartier blijkt dat de twee betrokken wethouders er bewust voor hebben gekozen om samen met de burgers en de ambtenaren één verhaal te hebben en dit samen uit te dragen. Verder heerste er transparantie. Anderzijds kan laat deze samenhang ook zien dat het een negatief effect kan hebben op de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling zoals bij de Nieuwe Vecht.

Er lijkt tevens een verband te bestaan tussen de mate waarin gelijkwaardigheid, commitment van actoren en bestuurlijke prioriteit aanwezig is in een initiatief en in positieve zin bepalend is voor de ontwikkeling van dit initiatief en de mate waarin initiatiefnemers zelf communicatieve, organisatorische en financiële middelen en activiteiten inzetten voor het burgerinitiatief.

Tot slot lijkt er een verband te zijn tussen de mate waarin gemeenten faciliteren via organisatorische middelen en via financieel-economische middelen. Dit zou voort kunnen komen uit het feit dat het faciliteren via organisatorische middelen altijd tijd kost, en tijd is geld.

4.5 Een aangepast conceptueel model

Naar aanleiding van de bevindingen over het A-kwartier lijken commitment van actoren, gelijkwaardigheid van actoren en bestuurlijke prioriteit randvoorwaarden voor de dynamische ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling te zijn. De bevindingen van de burgerinitiatieven het BOSS Park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan zee bevestigen deze verwachting. Commitment van actoren, gelijkwaardigheid van actoren en bestuurlijke prioriteit lijken ook in deze drie burgerinitiatieven randvoorwaarden te zijn voor de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. Om deze reden zijn de drie facetten commitment van actoren, gelijkwaardigheid van actoren en bestuurlijke prioriteit toegevoegd aan het oorspronkelijke conceptueel model (figuur 6) dat in paragraaf 2.6 wordt toegelicht. Deze toevoeging aan het conceptueel model maakt het mogelijk om het wordingsproces van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling nog inzichtelijker te maken. Bovendien zou dit conceptueel model (figuur 20) als handvat kunnen dienen voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling, waar verschillende partijen zoals initiatiefnemers en gemeenten iets aan kunnen hebben.

Figuur 20: Een aangepast conceptueel model

5

CONCLUSIE

Dit onderzoek geeft inzicht in de manier waarop burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling zich door de tijd heen ontwikkelen en wat de rol van de gemeente is met betrekking tot de ontwikkeling deze burgerinitiatieven. Met de komst van de Omgevingswet in het vooruitzicht kan met dit onderzoek een bijdrage worden geleverd aan het planologische debat over manieren waarmee gemeenten ondersteuning kunnen bieden aan burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Er is in deze scriptie onderzoek gedaan naar manieren waarop gemeenten burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling faciliteren. Ook is er gekeken naar belangrijke facetten die invloed hebben op de interactie tussen actoren en het verloop van burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling.

Dit onderzoek biedt een theoretisch kader dat een overzicht geeft over de literatuur omtrent burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Bovendien bevat deze scriptie een kwalitatief onderzoek bestaande uit een casestudie naar de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling in Groningen en een onderzoek naar drie burgerinitiatieven in de gemeenten Sittard-Geleen, Wijdmeren en Dongeradeel. In dit hoofdstuk zal er naar aanleiding van de theorie en de empirie een conclusie worden opgesteld. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag: 'Op welke manier ontwikkelen burgerinitiatieven zich door de tijd heen en wat is de rol van de gemeente hierin?' De hoofdvraag wordt beantwoord naar aanleiding van de beantwoording van de volgende deelvragen: 'Op welke manier faciliteren gemeente burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling?', 'Hoe verloopt de interactie tussen de initiatiefnemers, het ambtelijk apparaat, het bestuurlijk apparaat en de overige betrokken actoren?' en 'Hoe verloopt de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling zich over tijd?' Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een aanbeveling voor gemeenten en initiatiefnemers.

5.1 De faciliterende gemeente

Uit de literatuur kwam naar voren dat gemeenten een belangrijke rol hebben in de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling (Adams en Tiesdell, 2010; Buitelaar et al., 2012; Heurkens et al., 2014; Rob, 2012). Op basis van de literatuur zijn de verschillende faciliterende middelen uitgesplitst in organisatorische, communicatieve, financieel-economische en juridisch-planologische facetten. Uit de bevindingen over het burgerinitiatief in het A-kwartier in Groningen komt naar voren dat de gemeente een sterk bepalende rol heeft in de ontwikkeling van dit initiatief. De gemeente faciliteert via communicatieve, organisatorische, financieel-economische en juridisch-planologische middelen. De bevindingen van de drie andere burgerinitiatieven bevestigen dat gemeenten een belangrijke rol hebben in de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling door wel of niet te faciliteren.

Het lijkt zo te zijn dat de gemeenten en initiatiefnemers beiden een rol hebben in de organisatorische facetten van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. In het initiatief in het A-kwartier vullen de gemeente en de initiatiefnemers elkaar aan op het organisatorische facet van de ontwikkeling van het burgerinitiatief. Er zijn echter geen gelijkenissen gevonden tussen het A-kwartier en de drie andere burgerinitiatieven wat betreft de mate waarin initiatiefnemers en gemeenten elkaar aanvullen op het gebied van organisatie. Enerzijds komt dit door verschillen in de eigen expertise en inzet van initiatiefnemers en anderzijds komt dit door de bereidheid van gemeenten om via organisatorische middelen te faciliteren. Het lijkt bovendien zo te zijn dat het voor een burgerinitiatief verstandig is als de gemeente een professionele projectleider met expertise aan het project koppelt, zoals dit gedaan is bij het A-kwartier en het BOSS Park.

Het lijkt bovendien zo te zijn dat zowel gemeenten als initiatiefnemers beiden een rol hebben in de communicatieve facetten van een burgerinitiatief. Uit de bevindingen van het A-kwartier blijkt dat de gemeente de meeste communicatieve handelingen voor haar rekening neemt, ter aanvulling op de communicatieve handelingen die de initiatiefnemers verrichten. Er zijn in dit onderzoek eveneens geen overeenkomsten gevonden tussen de inzet van communicatieve middelen door de gemeente en door de initiatiefnemers. Voor twee van de vier burgerinitiatieven waar de gemeente niet faciliteert via communicatieve middelen, geldt dat dit een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van het

burgerinitiatief. Hieruit valt op te maken dat gemeenten in sommige gevallen burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling moeten aanvullen doormiddel van plannen, visies of andere communicatiemiddelen omdat initiatiefnemers, dit niet zelf kunnen.

Verder kwam uit de bevindingen over het A-kwartier naar voren dat de gemeente een sterk bepalende rol heeft in de ontwikkeling van een burgerinitiatief door te faciliteren via financieel-economische middelen. Uit de bevindingen over de drie andere initiatieven blijkt dit ook het geval te zijn. Voor de vier onderzochte burgerinitiatieven heeft de gemeente een belangrijke rol door het faciliteren via financieel-economische middelen. Het lijkt daarom zo te zijn dat de aanwezigheid van financiële middelen van groot belang is om voor de voortgang, stabilisatie en afronding van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling.

Tot slot kwam uit de bevindingen van het A-kwartier naar voren dat de gemeente sterk bepalend is geweest door het faciliteren via juridisch-planologische middelen voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief. De ideeën van de initiatiefnemers werden door de gemeente via planologische maatregelen vastgelegd. De initiatiefnemers van het A-kwartier droegen zelf niet bij via juridisch-planologische verrichtingen. Uit de vergelijking met de andere drie burgerinitiatieven bleek dat, in het initiatief waarin juridisch-planologische zaken aan de orde waren, de gemeente ook een sterk bepalende rol heeft gehad in de ontwikkeling van het burgerinitiatief door het faciliteren doormiddel van planologisch-juridische middelen.

5.2 De interactie tussen actoren

Naast de vier bovengenoemde facetten, die zowel door de gemeente als door de initiatiefnemers vorm kunnen krijgen in de burgerinitiatieven, is uit deze studie gebleken dat er nog drie facetten van belang voor de voortzetting, stabilisatie en afronding van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. Deze facetten dragen bij aan het verkleinen van de kloof tussen de systeemwereld van de gemeente en de wereld van de initiatiefnemers. Deze facetten zijn bestuurlijke prioriteit, commitment van actoren en gelijkwaardigheid van actoren. Deze facetten hebben betrekking op de interactie tussen de initiatiefnemers, het ambtelijk apparaat, het bestuurlijk apparaat en de overige betrokkenen bij een burgerinitiatief. Uit de bevindingen van het A-kwartier is gebleken dat deze drie facetten als randvoorwaarden dienen voor de ontwikkeling van dit burgerinitiatief. Ook uit bevindingen over de drie andere burgerinitiatieven blijkt dat de aanwezigheid of afwezigheid van deze drie randvoorwaarden van essentieel belang zijn voor de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling in positieve of negatieve zin. Op basis van de literatuur (Boonstra, 2015; Boonstra 2016, Hurenkamp en Rooduijn, 2009; Sullivan en Sketcher, 2002; Wagenaar 2007) werd niet verwacht dat deze drie facetten van een zodanig groot belang waren in de interactie tussen actoren. Hurenkamp en Rooduijn (2009) gaven te kennen dat een zekere mate van betrokkenheid van de overheid aan is te raden. Dit onderzoek laat zien dat een zekere mate van betrokkenheid niet genoeg is voor een optimale ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. Het is namelijk essentieel voor het wordingsproces van een burgerinitiatief dat er vanaf de start van het initiatief sprake is van bestuurlijke prioriteit. Op basis van de literatuur werd bovendien niet verwacht dat gelijkwaardigheid van actoren een randvoorwaardelijk facet zou zijn. Boonstra (2015) gaf het belang van gelijkwaardigheid tussen burgers en ambtenaren bij burgerinitiatieven aan. Dit onderzoek wijst uit dat naast gelijkwaardigheid tussen burgers en ambtenaren, gelijkwaardigheid tussen alle actoren van belang is voor een optimale ontwikkeling van een burgerinitiatief. Tot slot stelden Sullivan en Sketcher (2002) en Wagenaar (2007) dat commitment van actoren van belang was voor burgerinitiatieven. Op basis van de literatuur kwam dit het belang van dit facet echter niet zo nadrukkelijk naar voren als uit dit onderzoek.

5.3 Het verloop van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling

De bevindingen over het A-kwartier laten zien dat dit burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling continu onderhevig is aan veranderingen. Het dynamische verloop van de ontwikkeling van dit burgerinitiatief wordt enerzijds beïnvloed door interne kansen en bedreigingen en anderzijds door externe kansen en bedreigingen. Het lijkt bovendien zo te zijn dat het verloop van de burgerinitiatieven sterk verband houdt met de interactie tussen de verschillende actoren. Wanneer er wordt gekeken naar het verloop van de vier onderzochte burgerinitiatieven, blijkt dat ze zich alle vier anders ontwikkelen. Dit valt te verklaren doordat de burgerinitiatieven zich in een andere context bevinden. Allereerst bevinden de burgerinitiatieven zich allen in andere gemeenten. Ten tweede zijn de groep betrokken actoren verschillend. Tot slot verschillen de burgerinitiatieven wat betreft de uitgangspunten, doelen en fase waarin het initiatief zich bevindt.

Er is een aantal verbanden gevonden tussen de verschillende facetten die invloed hebben op de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Allereerst is er een verband gevonden tussen de facetten gelijkwaardigheid en commitment van actoren. Het lijkt daarom zo te zijn dat op het moment dat gelijkwaardigheid de ontwikkeling van het burgerinitiatief in sterke mate positief heeft bepaald, dat de

commitment van actoren ook een sterk bepalend element is in de ontwikkeling van een burgerinitiatief in positieve zin. Bovendien lijken de facetten bestuurlijke prioriteit, commitment van actoren en gelijkwaardigheid van actoren met elkaar verband te houden. Het lijkt erop dat de mate waarin deze drie facetten bepalend zijn voor een initiatief met elkaar samenhangen. Bovendien lijken deze drie facetten invloed te hebben op de mate waarin initiatiefnemers zelf communicatieve, organisatorische en financiële middelen en activiteiten inzetten voor de ontwikkeling van het burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. Tot slot lijkt er een verband te bestaan tussen de mate waarin gemeenten via organisatorische middelen en financieel-economische middelen faciliteren.

5.4 Een handvat voor gemeenten

Geconcludeerd kan worden dat de manier waarop gemeenten een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling ondersteunen, in sterke mate verschilt per burgerinitiatief. Bovendien kan worden gesteld dat de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling onderhevig is aan een scala van facetten die worden bepaald door initiatiefnemers, gemeente, bestuurders en overige actoren. Gemeenten en initiatiefnemers zullen rekening moeten houden met het feit dat er drie randvoorwaarden aanwezig moeten zijn voor een optimale voortzetting, stabilisatie en afronding van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling: bestuurlijke prioriteit, commitment van actoren en gelijkwaardigheid van actoren. Ook is naar voren gekomen dat burgerinitiatieven erg divers zijn vanwege verschillende actoren en verschillende doelen en ambities die ze nastreven. Dit betekent dat de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling en de ondersteuning hiervan door de gemeente keer op keer maatwerk zal zijn.

Uit dit onderzoek vloeien een aantal aanbevelingen voor zowel gemeenten als initiatiefnemers voort. Allereerst is de prioriteit van betrokken bestuurders van groot belang om een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling op de politieke agenda te zetten. Bovendien lijkt een persoonlijke betrokkenheid van bestuurders bij burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling belangrijk. Het is tevens aan te raden dat aanwezigheid van gelijkwaardigheid tussen initiatiefnemers, het ambtelijk apparaat, het bestuurlijk apparaat en overige betrokkenen vanaf het ontstaan van een burgerinitiatief van groot belang is. Tot slot is commitment van actoren nodig om inzicht te krijgen in de middelen die initiatiefnemers als de gemeente voor handen hebben om het de ontwikkeling van het burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. Dit kan eventuele belemmeringen voorkomen in een later stadium van het wordingsproces van een burgerinitiatief.

6

AANBEVELINGEN, DISCUSSIE EN REFLECTIE

In dit hoofdstuk zal er kritisch worden gereflecteerd op de validiteit van het onderzoek en de resultaten. Ook zal er naar aanleiding van de bevindingen die zijn gedaan in dit onderzoek aanbevelingen worden gegeven voor vervolgonderzoek. Tot slot zal er worden gereflecteerd op het onderzoeksproces. Er zal hierbij worden ingegaan op de onderdelen van het onderzoeksproces die goed gingen en onderdelen van het onderzoeksproces waar de onderzoeker van kan leren.

6.1 Discussie

In deze scriptie is onderzoek gedaan naar het ontwikkelproces van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en de faciliterende rol van de gemeente hierin. In het vorige hoofdstuk is geconcludeerd dat de ontwikkeling van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling en de ondersteuning hiervan door de gemeente keer op keer maatwerk zal zijn. Elk burgerinitiatief maakt een ander ontwikkelproces door. Bovendien heeft elk burgerinitiatief betrekking op een andere context. Zo kunnen burgerinitiatieven verschillen op het gebied van initiatiefnemers, ambtenaren, bestuurders, overige actoren, beleid en omgeving. De vraag die nu gesteld kan worden is of er nu wel tot nieuwe kennis kan worden gekomen door op deze manier onderzoek te doen. Burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling zijn immers erg situationeel. Flyvbjerg (2006) stelt in zijn boek 'Five Misunderstandings about case-study research' dat er veel misverstanden bestaan rondom casestudies. Hij geeft bovendien te kennen dat een casestudie het type contextafhankelijke kennis genereert dat het mogelijk maakt om van het lagere naar het hogere niveau in het leerproces te bewegen (Flyvbjerg, 2001). Deze scriptie geeft, met name door de casestudie over de ontwikkeling van het A-kwartier, diepgaande kennis over een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling. Op basis van de weerlegging van de misverstanden rondom casestudies door Flyvbjerg (2006) kan er gesteld worden dat dit onderzoek waardevol is door de rijkdom van details die worden aangeboden aan andere onderzoekers. Dit onderzoek kan daarom als basis dienen voor vervolgonderzoek.

Een tweede discussiepunt dat aanleiding van deze scriptie naar voren komt, heeft betrekking op de mate van tevredenheid over de faciliterende rol van de gemeente. In deze scriptie is aan verschillende participanten zoals ambtenaren, bestuurders en initiatiefnemers gevraagd naar de faciliterende rol van de gemeente op het gebied van organisatorische, communicatieve, financieel-economische en juridisch-planologische middelen. De vraag of de faciliterende rol van de gemeente naar wens is, komt echter niet goed tot uitdrukking in dit onderzoek. In het theoretisch kader is aangegeven dat burgerinitiatieven door de overheid bijwijken in de richting van de beleidsambities van de overheid worden gestuurd (Oude Vrielink et al., 2013). In het onderzoek naar de vier burgerinitiatieven is weinig aandacht geschonken aan dit fenomeen. Om een holistisch beeld te krijgen van de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en de faciliterende rol van de gemeente hierin, is het interessant om aanvullend onderzoek te doen naar de mate van tevredenheid van zowel gemeente als initiatiefnemers met het ontwikkelproces van de burgerinitiatieven en de faciliterende rol van de gemeente hierin.

Het derde discussiepunt heeft betrekking op de generaliseerbaarheid van de resultaten van deze scriptie. Dit onderzoek geeft inzicht in het ontwikkelproces van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling en verschillende facetten die daar bij komen kijken. De lezer moet er rekening mee houden dat de uitkomsten van dit onderzoek slechts gebaseerd zijn op vier burgerinitiatieven. Drie van deze burgerinitiatieven, het BOSS Park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee, zijn onderzocht op basis van deskresearch en enkele telefonische interviews of een vragenlijst per e-mail. Voor elk van deze drie burgerinitiatieven zijn slechts een of twee betrokkenen bij het burgerinitiatief benaderd. De verzamelde data uit de telefonische interviews of een vragenlijst per mail geven dus een eenzijdig en subjectief beeld van de ontwikkelingen en zijn daarom lastig te verifiëren. Deze data kan daarom niet als generaliseerbaar worden beschouwd. Dit neemt niet weg

dat dit onderzoek kan dienen als uitgangspunt voor vervolgonderzoek. Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om verschillende burgerinitiatieven te onderzoeken zoals in dit onderzoek voor het A-kwartier gedaan is. Dit betekent dus dat er interviews af zullen moeten worden genomen met alle verschillende betrokken partijen bij het burgerinitiatief. Op deze manier kan er wellicht nog meer inzicht verkregen worden in de ontwikkeling van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling omdat ze beter met elkaar kunnen worden vergeleken.

Het laatste discussiepunt heeft betrekking op vergelijkbaarheid van de verschillende casussen. Dit onderzoek is gebaseerd op vier burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling die zich elk in verschillende fasen van het initiatief bevinden. Één van de vier onderzochte burgerinitiatieven is gerealiseerd en de andere drie bevinden zich allen in verschillende ontwikkelingsfasen. Dit betekent dat de burgerinitiatieven niet optimaal konden worden vergeleken. Een bijkomend discussiepunt in dit onderzoek is dat het beeld dat hier geschetst is over het wordingsproces van burgerinitiatieven, slechts een momentopname is. Voor vervolgonderzoek is het daarom interessant om een aantal burgerinitiatieven met elkaar te vergelijken die al gerealiseerd zijn. Op deze manier wordt er meer data verkregen en kan het gehele verloop van de ontwikkelingen van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling inzichtelijk worden gemaakt.

6.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Naar aanleiding van dit onderzoek zijn er zes aanbevelingen te noemen voor vervolgonderzoek die een bijdrage kunnen leveren aan het onderzoeksveld van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling.

- In deze thesis is er onderzoek gedaan naar vier burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling in vier verschillende gemeenten. Dit betekent dat de burgerinitiatieven allen te maken hadden met een verschillend bestuur, verschillende ambtenaren en verschillend beleid. Voor vervolgonderzoek is het interessant om initiatieven in gebiedsontwikkeling met elkaar te vergelijken die in dezelfde gemeente gelegen zijn. Op deze manier kan er gericht onderzoek worden gedaan naar de mate waarin initiatiefnemers zelf activiteiten kunnen ondernemen op organisatorisch, communicatief, financieel-economisch en juridisch-planologisch gebied.
- In dit onderzoek zijn vier burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling onderzocht die betrekking op zowel stedelijk gebied als landelijk gebied. Één initiatief heeft betrekking op landelijke gebiedsontwikkeling en drie initiatieven hebben betrekking op stedelijke gebiedsontwikkeling. Er bestaat de mogelijkheid dat er verschillen bestaan tussen de manier waarop burgerinitiatieven zich ontwikkelen in stedelijk en landelijk gebied. Het is interessant om een studie te doen waarin er wordt gekeken naar de verschillen tussen burgerinitiatieven in stedelijke en landelijke gebiedsontwikkeling.
- Dit onderzoek is uitgevoerd in een Nederlandse context. Het is interessant om deze studie ook uit te voeren in het buitenland. Er kan onderzoek worden gedaan naar de manier hoe lokale overheden in het buitenland vorm geven aan burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Bovendien kan er worden gekeken of lokale overheden in het buitenland ook een belangrijke rol spelen in het ontwikkelingsproces van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling door te faciliteren via organisatorische, communicatieve, financieel-economische en juridisch-planologische middelen. Er kan tevens onderzoek worden gedaan naar het belang van bestuurlijke prioriteit bij burgerinitiatieven. Tot slot is het interessant om te onderzoeken hoe de verhoudingen tussen initiatiefnemers, ontwikkelaars, gemeenten en andere actoren in andere landen liggen.
- De burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling die worden onderzocht in deze scriptie zijn allen opgestart rondom de economische crisis. Momenteel hebben we te maken met een opgaande economie waar gemeenten en ontwikkelaars weer geld hebben om te investeren en er vraag is naar nieuwbouw. Het is interessant om te onderzoeken wat voor invloed de opbloeiende economie momenteel heeft op burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Er zou gekeken kunnen worden naar de invloed deze economische trend heeft op de verhouding tussen de initiatiefnemers, het bestuurlijk apparaat, het ambtelijk apparaat en overige actoren. Bovendien zou er kunnen worden onderzocht of de facetten die in dit onderzoek van belang worden geacht, nog steeds als belangrijk worden gezien.

- Uit dit onderzoek blijkt dat gemeenten een grote rol hebben in het faciliteren van een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling via financieel-economische middelen. Dit onderzoek berust slechts op vier casussen. Het zou interessant zijn om te onderzoeken of er burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling bestaan waarvan de initiatiefnemers het hele financieel-economische facet voor hun rekening nemen. Vervolgens zou er dan gekeken kunnen worden naar de invloed hiervan op de ontwikkeling van het burgerinitiatief. Hebben de initiatiefnemers dan meer macht? Of hebben degenen die subsidies ter beschikking stellen meer in te brengen in de ontwikkeling?
- Uit dit onderzoek komt naar voren dat initiatiefnemers van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling geen bijdrage leveren aan het juridisch-planologische facet van het burgerinitiatief. Dit neemt niet weg dat burgers niet in staat zijn om juridisch-planologische zaken voor hun rekening te nemen. Voor vervolgonderzoek is het interessant om studie te doen naar de vraag of initiatiefnemers van burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling in staat zijn om via juridisch-planologische zaken bij te dragen aan de ontwikkeling van een burgerinitiatief.

6.3 Reflectie op het onderzoek

De dataverzamelmethode die voor dit onderzoek zijn gehanteerd waren zeer bruikbaar om antwoord te krijgen op de probleemstelling en de onderliggende deelvragen. Het houden van semi-gestructureerde interviews bood mogelijkheden om op interessante elementen uit de gesprekken door te vragen. Op deze manier zijn ook belangrijke elementen voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling die niet gevonden zijn in bestaande literatuur, boven tafel gekomen. De onderzoeker had contact met één betrokkene bij de ontwikkeling van het A-kwartier. Dit maakte het relatief makkelijk om via het 'snowballing' effect met betrokkenen bij de ontwikkeling in contact te komen. Aanvankelijk wilde de onderzoeker verkennen wat voor soort burgerinitiatief het A-kwartier was en of het initiatief zou kunnen dienen als een casestudie. De onderzoeker is vervolgens in een vroeg stadium van het onderzoeksproces begonnen met dataverzameling. De respondenten die voor de casus van het A-kwartier zijn geïnterviewd waren allen welwillend waardoor de interviews makkelijk konden worden ingepland. Om zo efficiënt mogelijk gebruik te maken van de semi-gestructureerde interviews, had de onderzoeker de interviews beter in een later stadium kunnen inplannen.

Om de uitkomsten van de casus van het A-kwartier te vergelijken, zijn er drie andere casussen geselecteerd. Deze casussen zijn, uit tijdsoverwegingen, minder grondig onderzocht. Het contact leggen met initiatiefnemers van deze drie casussen verliep redelijk stroef. Allereerst was het lastig om initiatiefnemers of andere betrokkenen bij een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling bereid te vinden om deel te nemen aan het onderzoek. De reden hiervoor is dat burgerinitiatieven momenteel erg in de belangstelling staan bij onderzoekers en andere geïnteresseerden. Veel initiatiefnemers of andere betrokkenen bij een burgerinitiatief in gebiedsontwikkeling waarom om deze reden niet bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Ten tweede heeft dit geresulteerd in het omschrijven van de casussen door middel van deskresearch en enkele korte telefonische interviews of een vragenlijst per e-mail. Wanneer er meer tijd was geweest voor onderzoek en wanneer de initiatiefnemers of betrokkenen bij een burgerinitiatief meer bereid waren om deel te nemen aan het onderzoek, had de onderzoeker face-to-face semi-gestructureerde interviews kunnen houden met meer personen en personen met een verschillende achtergrond zoals een bestuurder, een ambtenaar, een initiatiefnemer en een ondernemer. De vier burgerinitiatieven zouden op deze manier op een minder eenzijdige manier zijn onderzocht. Er zou op deze manier een meer holistisch beeld over het BOSS park, de Nieuwe Vecht en Holwerd aan Zee zijn geschetst.

7

EPILOOG

De maatschappij is constant in beweging en heeft haar uitwerking in de ruimte om ons heen. Afgelopen jaren is er veel veranderd in de wereld van gebiedsontwikkeling. Als gevolg van de economische crisis is het speelveld in gebiedsontwikkeling veranderd. Voorheen bepaalden traditionele investeerders zoals het Rijk, gemeenten, corporaties en ontwikkelaars het speelveld van gebiedsontwikkeling. Tegenwoordig ontstaan er steeds meer kleinschalige, organische vormen van ontwikkeling die minder afhankelijk zijn van 'traditionele' investeerders.

In deze scriptie is onderzoek gedaan naar burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling. Dit onderzoek toont aan dat burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling zich kunnen ontwikkelen tot op zichzelf staande instituties mits randvoorwaardelijke facetten als bestuurlijke prioriteit, commitment van actoren, gelijkheid van actoren aanwezig zijn en als gemeenten de burgerinitiatieven faciliteren middels organisatorische, communicatieve, financieel-economische en juridisch-planologische middelen in gevallen wanneer initiatiefnemers dit zelf niet kunnen. Het merendeel van de burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling zijn ontstaan in een tijd van economische achteruitgang. Een tijd waarin gemeenten en ontwikkelaars niet of weinig investeerden in gebiedsontwikkeling. Een tijd waarin burgers en ondernemers dus vrij spel kregen om plannen te maken voor de inrichting van de openbare ruimte. De economische crisis kan worden gezien als katalysator voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling.

Vandaag de dag lijkt de economische crisis voorbij. Ontwikkelaars investeren weer volop en ook gemeenten geven gehoor aan het feit dat er vraag is naar stedelijk wonen en werken. De vraag die nu gesteld kan worden luidt: Is er momenteel nog wel vraag naar en ruimte voor burgerinitiatieven in gebiedsontwikkeling? Heeft de overheid niet stiekem op dit moment de touwtjes in handen?

De Omgevingswet die per 2019 van kracht gaat, lijkt deze mogelijke ontwikkeling de kop in te drukken. Één van de uitgangspunten van de Omgevingswet luidt namelijk 'meer ruimte voor initiatieven en lokaal maatwerk'. De Omgevingswet vereist een andere rol van de overheid, maar ook een andere rol van de maatschappij. Deels is de verandering in de maatschappij al in gang gezet, deels is het nog de vraag wie dan participeren.

De grote vraag die nu gesteld moet worden is: Hoe gaan gemeenten de doelen die zijn gesteld in de Omgevingswet behalen? Hoe gaan ze in de geest van de Omgevingswet plannen ontwikkelen? En hoe vinden gemeenten een afweging tussen reguleren en loslaten én tussen geld investeren en geld ontvangen? Ik zie hier een grote rol die weggelegd is voor ruimtelijke adviseurs.

Jalien Oegema, 18 januari 2017

LITERATUUR

- Abercrombie, N., Hill, S. & Turner, B. S. (1984). *Dictionary of sociology*. Harmondsworth: Penguin.
- Adams, D. & Tiesdell, S. (2012). *Shaping places: Urban planning, design and development*. Oxford: Routledge.
- Albrechts, L. (2004). Strategic (spatial) planning re-examined. *Environment & Planning B: Planning & Design*, 31(5), 743-758.
- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216-224.
- Baarda, D. B., de Goede, M. P. M. & Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv.
- Baartmans, G. & Veenstra, R. (2016) *Toekomstvisie A+ Kwartier. Samen op weg naar een triple A*. Den Haag: Urban Opportunities.
- Balducci, A. (2004). Policies, plans and projects - governing the city-region of Milan. *DisP- The Planning review*, 39(152), 59-70.
- Barribal, K. L. & While, A. (1994). Collecting data using a semi-structured interview: a discussion paper. *Journal of Advanced Nursing*, 19, 328-335.
- Blom, R., Bosdriesz, G., Van der Heijden, J., Van Zuylen, J. & Schamp, K. (2011). *Help een burgerinitiatief!* Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Boonstra, B. (2010). Vertrouwen op oplossend vermogen maatschappij. *S+RO*, 93(3), 24-29.
- Boonstra, B. (2015). *Planning Strategies in an Age of Active Citizenship: A Post-structuralist Agenda for Self-Organisation in Spatial Planning*. Groningen: InPlanning.
- Boonstra, B. (2016). Mapping trajectories of becoming: four forms of behaviour in co-housing initiatives. *TPR*, 87(3), 275-296.
- Boonstra, B. & Boelens, L. (2011). Self-organisation in urban development: towards a new perspective on spatial planning. *Urban Research and Practice*, 4(2), 99-122.
- Brandsma, R. (2016). A-Kwartier Groningen: Leegstand remt vooruitgang. *Dagblad van het Noorden*, 13-09-2016.
- Buitelaar, S. (2015). *Kamer stemt voor verplichte omgevingsvisie*. Amsterdam: Binnenlands Bestuur.
- Buitelaar, E., Feenstra, S., Galle, M., Lekkerkerker, J., Sorel, N. & Tennekes, J. (2012). *Vormgeven aan de spontane stad: belemmeringen en kansen voor organische stedelijke herontwikkeling*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Burby, R. J. (2003). Making plans that matter: Citizen involvement and the government action. *Journal of the American Planning Association*, 69(1), 33-49.
- Burger, A. (2001). Verzuiling en verzorgingsstaat: de non-profitsector in historisch-theoretisch perspectief. In A. Burger en P. Dekker (Red.) *Noch markt, noch staat. De Nederlandse non-profitsector in vergelijkend perspectief* (pp. 87-104). Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Campbell, D. T. (1975). Degrees of freedom and the case study. *Comparative Political Studies*, 8(1), 178-191.
- Campbell, D. T. & Stanley, J. C. (1966). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Chicago: Rand McNally.
- Centraal Bureau voor Statistiek (2010). *Gemeenten op Maat*. Den Haag: Centraal Bureau voor Statistiek.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory*. 2^e Editie. London: SAGE publications.
- Churchill, N.C. & Lewis, V.L. (1983). *The Five Stages of Small Business Growth*. Harvard Business Review, 61(3), 30-50. Clark, G. (2005). Secondary data. In R. Flowerdew & D. Martin (Red). *Methods in*

- Human Geography: A Guide for Students Doing a Research Project* (pp 57-74). Edinburgh Gate: Addison Wesley Longman.
- Clifford, N., French, S. & Valentine, G. (2012). *Key Methods in Geography*. 2e Editie. Londen: SAGE Publications Ltd.
 - Day, D. (1997). Citizen Participation in the Planning Process: An Essentially Contested Concept? *Journal of Planning Literature*, 11(3), 421-434.
 - De Zeeuw, F., Franzen, A. & Rheenen, M. van (2011). *Gebiedsontwikkeling in een andere realiteit, wat nu te doen?: Handreikingen voor de praktijk*. Delft: TU Delft.
 - DLG (2016). *Haalbaarheidsonderzoek Holwerd aan Zee*. Geraadpleegd op 13-09-2016 via: http://rijkewaddenzee.nl/assets/pdf/dossiers/natuur-en-land.schap/Holwerd%20Aan%20Zee_%20februari%202015%20web%20.pdf.
 - Duyvendak, J. W. & Krouwel, A. (2001). Interactieve beleidsvorming: voortzetting van een rijke Nederlandse traditie? In J. Edelenbos & R. Monnikhof (Red.), *Lokale interactieve beleidsvorming* (pp. 17-31). Utrecht: LEMMA BV.
 - Edelenbos, J. & Klijn, E.H. (2006). Managing stakeholder involvement in decision making: A comparative analysis of six interactive processes in the Netherlands. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 16(3), 417-446.
 - Edelenbos, J. & Monnikhof, R. (2001). *Lokale interactieve beleidsvorming*. Utrecht: LEMMA BV.
 - Flowerdew, R. & Martin, D. (2005). *Methods in human geography: a guide for students doing a research project*. Edinburgh Gate: Pearson Education Limited.
 - Flyvbjerg, B. (2001). *Making Social Science Matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.
 - Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*, 12(2), 219-245.
 - FocusGroningen (2015). *Aanhoudingen en drugsbezit*. Geraadpleegd op 15-12-2016 via <http://www.focusgroningen.nl/aanhoudingen-drugsbezit/>.
 - Gemeente Groningen (2016a). *Bestemmingsplan 'Vishoek, Hoekstraat en Muurstraat'*. Groningen: gemeente Groningen
 - Gemeente Groningen (2016b). *Bestemmingsplan 'Vishoek, Hoekstraat en Muurstraat'*. Staatscourant, 2016 (37611).
 - Gemeente Groningen (2016c). *Raadsvoorstel ontwikkeling A-kwartier*. Groningen: gemeente Groningen.
 - Gemeente Groningen (2016d). *Verslag raadsvergadering 5 oktober 2016*. Geraadpleegd op 06-10-2016 via <https://groningen.raadsinformatie.nl/vergadering/259509/commissie%20Ruimte%20en%20Wonen%2005-10-2016>.
 - Gemeente Leiden (2011). *Masterplan Leidse Singels*. Leiden: gemeente Leiden.
 - Gemeente Leiden (2013). *Projectplan Singelpark Leiden*. Leiden: gemeente Leiden.
 - Gemeente Leiden (2016). *Singelpark Leiden*. Leiden: gemeente Leiden.
 - Gemeenten van de Toekomst (2016). *Het BOSS park: een plek voor bewegen, ontmoeten, sport en spel*. Geraadpleegd op 23-11-2016 via <http://gemeentenvandetoekomst.nl/item/Het-Boss-park-een-plek-voor-bewegen-ontmoeten-sport-en-spel-121912>.
 - Gemeente Sittard-Geleen (2013). *Bestemmingsplan Sittard-Oost*. Sittard: Gemeente Sittard-Geleen.
 - Gerrits, L., & Edelenbos, J. (2004). Management of sediments through stakeholder involvement : The risks and value of engaging stakeholders when looking for solutions for sediment-related problems. *Journal Of Soils And Sediments*, 4(4), 239-246.
 - Groninger Gezinsbode (2016). *Rustig A-Kwartier wordt groener*. Geraadpleegd op 12-09-2016 via <http://www.gezinsbode.nl/oogtv/59253/rustig-a-kwartier-wordt-groener/>
 - Habermas, J. (1985). *The Theory of Communicative Action*. Boston: Beacon Press.
 - Healey, P. (2007). *Urban complexity and spatial strategies: towards a relational planning for our times*. Londen: Routledge.
 - Het BOSS Park (2013). *Publicatie Nominatie Beste Initiatief 2012-2013*. Gemeente Sittard-Geleen: Het BOSS park.
 - Heurkens, E.W.T.M. (2012). *Privaat-gestuurde Gebiedsontwikkeling: Sturing, Samenwerking & Effecten in Nederland en Engeland*. Delft: TU Delft.
 - Heurkens, E.W.T.M., De Hoog, W. & Daamen, T. (2014). *De Kennismonitor. Initiatieven tot faciliteren en leren in de Rotterdamse gebiedsontwikkelingspraktijk*. Delft: TU Delft.

- Hoogenboom, M. (2011). Particulier initiatief en overheid in historisch perspectief. *Beleid en Maatschappij*, 38(4), 388-401.
- Hospers, G. J. (2012). Urban Shrinkage and the Need for Civil Engagement. In A. Haase, G. J. Hospers, S. Pekelsma & D. Rink (Red), *Shrinking areas: front-runners in innovative citizen participation*. Den Haag: European Urban Knowledge Network.
- Hurenkamp, M. & Rooduijn, M. (2009). Kleinschalige burgerinitiatieven in perspectief. In P. Dekker & J. de Hart (Red.), *Vrijwilligerswerk in meervoud* (pp. 197-2015). Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Innes, J. E. & Booher, D. E. (2004). Reframing public participation: strategies for the 21st century. *Planning Theory and Practice*, 5(4), 419-436.
- Irvin, J. A. & Stansbury, J. (2004). Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort? *Public Administration Review*, 64(1), 55-65.
- Jonker-Verkaart, M. (2015). *Stedelijk ontwikkelen nieuwe stijl, hoe doe je dat?* Den Haag: Platform31.
- Khan, J. (2003). Wind power planning in three Swedish municipalities. *Journal of Environmental Planning and Management*, 46(4), 563-581.
- Khan, S. N. (2014). Qualitative Research Method: Grounded Theory. *International Journal of Business and Management*, 9(11), 224-233.
- Kilic, M. (2008). *Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat?* Amersfoort: Twynstra Gudde.
- Klompmaker, T. & Veenstra, R. (2016). *Berichten uit het A+Kwartier (31 augustus 2016)*. Groningen: gemeente Groningen.
- Koenders, D. (2015). *Holwerd aan Zee: krimpdorp wordt florerende kustplaats*. Geraadpleegd op 14-09-2016.
- Koop, P. (2016). Toerist komt zelfs hier weer. *Algemeen Dagblad*, 07-11-2016.
- Kruiter, A. J. & Lammers, K. (2016). Omgevingswet – omgaan met de paradox beschermen en benutten. *Beleid en Maatschappij*, 43(3), 75-79.
- Oomen, H. (2014). Effe Holwerd aan Zee Leggen. *Binnenlands Bestuur*, 17, 28-31.
- Lenos, S., Sturm, P. & Vis, R. (2006). *Burgerparticipatie in gemeenteland. Quick scan van 34 coalitieakkoorden en raadsprogramma's voor de periode 2006 - 2010*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Longhurst, R. (2010). Semi-structured interviews and focus groups. In S. F. N. Clifford, *Key methods in geography* (pp. 103-115). London: Sage publications.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2011). *Integratie, binding en burgerschap*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2012). *Staat van het Bestuur*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2013). *De Doe-Democratie. Kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving*. Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2014). *Staat van het Bestuur*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2014). *Gebiedsontwikkeling Nieuwe Stijl: eerste stappen in de praktijk*. Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Milieu.
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2016). *De Omgevingswet*. Geraadpleegd op 10-10-2016 via <http://www.omgevingswetportaal.nl/wet-en-regelgeving/wet>.
- Morris, T. & Wood, S. (1991). Testing the survey method: continuity and change in British industrial relations. *Work Employment and Society*, 6(2), 259-282.
- Nienhuis, I., van Dijk, T., & de Roo, G. (2011). Let's Collaborate! But Who's Really Collaborating? Individual Interests as a Leitmotiv for Urban Renewal and Regeneration Strategies. *Planning Theory & Practice*, 12(1), 95-109.
- Nieuwe Vecht, 2016. *Visie voor terugbrengen van water in het dorp Nederhorst den Berg: Nieuwe Vecht*. Geraadpleegd op 23-11-16 via <http://www.nieuwevecht.nl/>.
- NOS (2013). *De volledige troonrede*. Geraadpleegd op 10-10-2016 via <http://nos.nl/artikel/552167-de-volledige-troonrede.html>.
- O'Leary, Z. (2004). *The essential guide to doing research*. London: SAGE Publications.
- Oomkes, M. (2013). *Het BOSS park. Rapportage van de evaluatie*. Geraadpleegd op 18-11-2016 via <http://docplayer.nl/2625336-Het-boss-park-rapportage-van-de-evaluatie.html>.

- Oude Vrielink, M. & van de Wijdeven, I. (2007). *Wat kan wél. Hoe bewoners zelf bijdragen aan de sociale binding in de wijk*. Tilburg/Rotterdam: Tilburgse School voor politiek en bestuur/SEV.
- Oude Vrielink, M. & van de Wijdeven, I. (2011). Ondersteuning in vieren. Zichtlijnen in het faciliteren van burgerinitiatieven in de buurt. *Beleid en Maatschappij*, 38(4), 438-455.
- Oude Vrielink, M., Verhoeven, I. & van de Wijdeven, T. (2013). Meedoen met de overheid? Over de stille beleidspraktijk van de doe-democratie. *Bestuurskunde*, 22(2), 13-22.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup Contact Theory. *Annual Review Psychology*, 49, 65-85.
- Programma naar een Rijke Waddenzee (2015). *Holwerd aan Zee beoordeeld als potentieel haalbaar*. Geraadpleegd op 28-11-2016 via <https://rijkewaddenzee.nl/nieuws/holwerd-aan-zee-beoordeeld-als-potentieel-haalbaar/>.
- Pröpper, I. M. A. M. & Steenbeek D.A. (1999). *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*. Bussum: Couthinho.
- Raad voor het openbaar bestuur. (2012). *Loslaten in vertrouwen: Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving*. Den Haag: Rob.
- Raad voor leefbaarheid en infrastructuur (2015). *Vernieuwing omgevingsrecht: maak de ambities waar*. Den Haag: Rli.
- Ragin, C. C. & Becker, H. S. (1992). *What is a case? Exploring the foundations of social inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Roberts, N. (2004). Public deliberation in an Age of Direct Citizen Participation. *The American Review of Public Administration*, 34, 315-353.
- RTV Noord (2015). *Prostitutiepanden meppende uitbater mogen dicht*. Geraadpleegd op 06-09-2016 via <http://www.rtvnoord.nl/nieuws/144696/Prostitutiepanden-meppende-uitbater-mogen-dicht>.
- Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (2008). *Methoden en technieken van onderzoek*. Derde editie. Amsterdam: Pearson Benelux B.V.
- Sitalsing, K. (2015). Midweekje Holwerd aan Zee. *Trouw*, 20-02-15.
- Stichting Holwerd aan Zee (2016). *Het project Holwerd aan Zee*. Geraadpleegd op 13-09-2016 via http://rijkewaddenzee.nl/assets/pdf/dossiers/natuur-en-landschap/Holwerd%20Aan%20Zee_%20februari%202015%20web%202.pdf.
- Strauss, A. & Corbin, J. M. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. London: SAGE Publications.
- Stuijver, H. (2013). 'Vecht terug, een kwestie van tijd'. *Weekblad Wijdemeren*, 13 november 2013.
- Sturgers, J. E. & Hanrahan, K. J. (2004). Comparing Telephone and face-to-face qualitative interviewing: a research note. *Qualitative Research*, 4(1), 107-118.
- Sullivan, H. & Skelcher, C. (2002). *Working across boundaries: Collaboration in public services*. New York: Palgrave/Macmillan.
- Taylor, M. (2000). Communities in the lead: power, organisational capacity and social capital. *Urban Studies*, 37(5-6), 1019-1035.
- Teisman, G. (2012). *Proceskunst. Cahier gebiedsontwikkeling*. Gouda: NederlandBovenWater.
- Valentine, G. (2005). Tell me about ... using interviews as a research methodology. In R. Flowerdew & D. Martin (Red). *Methods in Human Geography: A Guide for Students Doing a Research Project* (pp 110-127). Edinburgh Gate: Addison Wesley Longman.
- Van Ankeren, M., Tonkens, E. & Verhoeven, I. (2010). *Bewonersinitiatieven in de krachtwijken van Amsterdam: een verkennende studie*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam/Hogeschool van Amsterdam.
- Van Baardewijk, E. J., De Haan, M. J. & Hijmans, E. R. (2013). Nieuwe stijlen van gebiedsontwikkeling (deel 1): enkele aspecten van organische gebiedsontwikkeling en uitnodigingsplanologie. *Bouwrecht*, 15, 317-327.
- Van de Peppel, R. (2001). Effecten van interactieve beleidsvorming. In J. Edelenbos & R. Monnikhof (Red.). *Lokale interactieve beleidsvorming* (pp. 33-49). Utrecht: LEMMA BV.
- Van der Broek, A., Steenbekkers, A., Van Houwelingen, P. & Putters, K. (2016). *Niet buiten de burger rekenen!* Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Van de Beek, J. (2013). Maken en schakelen in de buurt. *De Limburger*, 24-08-2013.
- Van der Heijden, J., Van der Mark, L., Meiresonne, A. & Van Zuylen, J. (2007). *Help! Een burgerinitiatief*. Den Haag: InAxis, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Van Rooy, P. (2011). Uitnodigingsplanologie als sociaal-cultureel perspectief. *Building Business*, 13(10), 1-5.

- Veldheer, V., Jonker, J., Van Noije, L. & Vrooman, C. (2012). *Beroep op de burger. Minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid?* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2014). *In actie met burgers!* Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2016). *Factsheet: de Omgevingsvisie*. Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten.
- Veen, E. & en Mul, M. (2011). *Burgerparticipatie en stadslandbouw. Notitie voor het stedennetwerkstadslandbouw*. Wageningen: Wageningen University.
- Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2000). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Amsterdam: Boom Lemma Uitgevers.
- Vollmer & Partners (2016). *Gebiedsontwikkeling als burgerinitiatief*. Geraadpleegd op 23-11-2016 via <http://www.vp.nl/de-vecht-terug.html>.
- Voogd, H., Van Dijk, T. & Woltjer, J. (2010). *Facetten van de planologie*. Den Haag: Kluwer.
- Wagenaar, H. (2007). Governance, Complexity, and Democratic Participation: How Citizens and Public Officials Harness the Complexities of Neighborhood Decline. *American Review of Public Administration*, 37(1), 17-50.
- Walstra, E. (2016). *De ruimte-ambtenaar wordt nieuw exemplaar*. Amsterdam: Binnenlands Bestuur.
- Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid, (2008). *Innovatie Vernieuwd - Opening in viervoud*. Den Haag: WRR.
- White, P. (2005). Making Use of Secondary Data. In N. Clifford, S. French & G. Valentine (Red.) *Key Methods of Geography* (pp 61-66). London: SAGE Publications Ltd.
- Wille, A. (2001). Politieke participatie en representativiteit in het interactieve beleidsproces. In J. Edelenbos & R. Monnikhof (Red.) *Lokale interactieve beleidsvorming* (pp. 87-115). Utrecht: LEMMA BV.
- Wolting, B. (2008). *PPS en gebiedsontwikkeling*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Bijlagen

BIJLAGE: TOESTEMMINGSVERKLARING

Toestemmingsverklaring (informed consent)

Onderzoek: Masterscriptie Sociale Planologie

In te vullen door deelnemer

Ik verklaar dat ik op een duidelijke wijze ben ingelicht over de aard en het doel van het interview. Ik weet dat de gegevens en resultaten van het onderzoek desgewenst alleen anoniem en vertrouwelijk aan derde partijen zullen worden bekendgemaakt. Eventuele vragen van mijn kant zijn naar tevredenheid beantwoord. Ik begrijp dat gemaakt audiomateriaal of bewerking daarvan voor analyse en/of wetenschappelijke presentatie zal worden gebruikt.

Ik stem geheel vrijwillig in met deelname aan dit onderzoek. Daarbij behoud ik mij het recht voor om op elk moment zonder opgaaft van redenen mijn deelname aan dit onderzoek te beëindigen.

Naam deelnemer:

Datum:

Handtekening deelnemer:

In te vullen door de uitvoerende onderzoeker

Met betrekking tot het onderzoek heb ik zowel een mondelinge als een schriftelijke toelichting gegeven. De eventueel resterende vragen zal ik naar vermogen beantwoorden. De deelnemer zal van een eventuele vroegtijdige beëindiging van deelname geen nadelige gevolgen ondervinden.

Naam onderzoeker:

Datum:

Handtekening deelnemer:

II

BIJLAGE: VRAGENLIJST SEMI-GESTRUCTUREERDE INTERVIEWS A-KWARTIER

Introductie

1. Wie bent u?
2. Hoe bent u betrokken geraakt bij de ontwikkeling van het A-Kwartier?
3. Hoe ging u dit project in?
4. Wat is uw belang in deze herontwikkeling?
5. Hoe typeert u uw rol in de herontwikkeling van het A-Kwartier?

Inhoudelijk

6. Hoe zou u deze ontwikkeling beschrijven? (in termen van initiatief, participatie etc)
7. Wat voor partijen zijn er volgens u betrokken bij de ontwikkeling van het A-Kwartier?
8. Hoe verloopt het contact tussen initiatiefnemers?
9. Hoe verloopt het contact tussen de initiatiefnemers en de buurt?
10. Hoe verloopt het contact met de gemeente? En hoe geeft de gemeente vorm aan binnenstedelijke gebiedsontwikkeling in termen van communicatie, organisatie, financieel, juridisch-planologisch?
11. Hoe kijkt u aan tegen het bestuur (raad, commissie)
12. Hoe kijkt u naar de groep actieve betrokkenen in zijn geheel? Is er sprake van een goede vertegenwoordiging?
13. Wat zijn volgens u sterke punten van de ontwikkeling?
14. Wat zijn volgens u zwakke punten van de ontwikkeling?
15. Waar liggen volgens u kansen in de ontwikkeling?
16. Zijn er factoren die naar uw idee belemmerend werken op de ontwikkeling van het A-Kwartier?
17. Wat is volgens u nodig om een lokaal initiatief voor gebiedsontwikkeling goed te laten lopen?

Afsluiting

18. Zijn er nog elementen die we niet besproken hebben over het A-Kwartier, maar die ik wel moet weten?
19. Hebt u naar uw idee een goed beeld van de ontwikkeling van het A-Kwartier kunnen schetsen?
20. Zijn er nog interessante personen die u kent met wie ik over de ontwikkeling van het A-Kwartier kan praten?
21. Mocht ik gedurende mijn interview nog met vragen zitten, mag ik u dan per email of telefoon contacten?
22. Heeft u behoefte aan het resultaat van mijn onderzoek? Zo ja dan zou ik graag uw gegevens noteren.
23. Heeft u nog vragen aan mij?

III

BIJLAGE: VRAGENLIJST SEMI-GESTRUCTUREERDE INTERVIEWS BOSS PARK, DE NIEUWE VECHT EN HOLWERD AAN ZEE

Introductie

1. Wie bent u?
2. Hoe bent u betrokken geraakt bij de ontwikkeling van dit initiatief?
3. Wat is uw belang in deze ontwikkeling?
4. Hoe typeert u uw rol in de deze ontwikkeling van dit initiatief

Inhoudelijk

5. Hoe zou u deze ontwikkeling beschrijven? (in termen van initiatief, participatie etc)
6. Wat voor partijen zijn er volgens u betrokken bij de ontwikkeling van dit initiatief?
7. Nemen de initiatiefnemers zelf activiteiten rondom juridisch-planologische zaken op zich?
8. Faciliteert de lokale overheid via juridisch-planologische middelen? Bijvoorbeeld een bestemmingsplan?
9. Zo ja, op welke manier? En hoe kijkt u hier tegen aan?
10. Nemen de initiatiefnemers zelf activiteiten rondom communicatie op zich?
11. Faciliteert de lokale overheid via communicatieve middelen?
12. Zo ja, op welke manier? En hoe kijkt u hier tegen aan?
13. Nemen de initiatiefnemers zelf activiteiten rondom organisatie op zich?
14. Faciliteert de lokale overheid via organisatorische middelen?
15. Zo ja, op welke manier? En hoe kijkt u hier tegen aan?
16. Nemen de initiatiefnemers zelf activiteiten rondom financiële middelen op zich?
17. Faciliteert de lokale overheid via financieel-economische middelen?
18. Zo ja, op welke manier? En hoe kijkt u hier tegen aan?
19. Is er sprake van gelijkwaardigheid van actoren? En in welke mate heeft dit de ontwikkeling van het initiatief beïnvloed?
20. Is er sprake van commitment van actoren? En in welke mate heeft dit de ontwikkeling van het initiatief beïnvloed?
21. Is er sprake van bestuurlijke prioriteit? En in welke mate heeft dit de ontwikkeling van het initiatief beïnvloed?
22. Wat zijn volgens u sterke punten van de ontwikkeling?
23. Wat zijn volgens u zwakte punten van de ontwikkeling?
24. Waar liggen volgens u kansen in de ontwikkeling?

Afsluiting

25. Zijn er nog elementen die we niet besproken hebben over dit initiatief, maar die ik wel moet weten?
26. Mocht ik gedurende mijn interview nog met vragen zitten, mag ik u dan per email of telefoon contacten?
27. Heeft u behoefte aan het resultaat van mijn onderzoek? Zo ja dan zou ik graag uw gegevens noteren.
28. Heeft u nog vragen aan mij?

IV

BIJLAGE: VOORBEELD TEKSTCODERING

De volgende codes zijn aan de hand van de literatuur en de semi-gestructureerde interviews met betrokkenen bij de ontwikkeling van het A-kwartier geformuleerd en gebruikt voor analyse van de transcripten. Onderstaand wordt een voorbeeld gegeven van een deel van het interview met de voormalig projectleider van het A-kwartier.

- Belang
- Benodigdheden lokaal initiatief gebiedsontwikkeling
- Beschrijving ontwikkeling A-kwartier
- Betrokken partijen
- Bewoners uit de buurt
- Bewonersgroep
- Externe bedreigingen/zwakheden
- Externe kansen
- Functioneren werkgroep
- Gemeente faciliteert via communicatie
- Gemeente faciliteert via economisch-financiële middelen
- Gemeente faciliteert via juridisch-planologische middelen
- Gemeente faciliteert via organisatie
- Geschiedenis A-kwartier
- Interne bedreigingen/zwakheden
- Interne kansen
- Rol ambtenaren
- Rol bestuur
- Rol overig
- Start initiatief

GB: Ja, dat enthousiasme was er wel, en ook de wil om het samen te doen, maar als dan puntje bij tafel kwam werd daar niet in doorgepaktd. En ik bedoel, iedereen vond achteraf dat we een enorme slag hebben gemaakt. En daar waren wij soms een beetje ongeduldig. Je kunt natuurlijk nooit iets afdwingen.

JO: Omdat het vrijwilligerswerk is?

GB: Nou ja, vrijwilligerswerk. Het is natuurlijk hun buurt he. Dus het is allemaal niet zo groot en meeslepend maar het is hun directe woongenot. Dan helpt het enorm als je je eigen buurtje op orde hebt. En dat kun je nog zo mooi maken als gemeente, met gouden plaveien, maar als er overal rotzooi ligt dan zie je dat niet hoor. Dan heb je alleen maar een hoop geld weggegooid. Dus dat was wel steeds wisselwerking. We gaan als gemeente investeren, maar je moet er wel zijn. Ik heb ook elke keer de bewoners opgeroepen zo van laat je stem horen in de gemeenteraad. Zoek commitment op.

JO: Ja, spreek in.

GB: Kom inspreken, zorg dat kijk we hebben die toekomstvisie en eigenlijk nog geen budget we hebben in feit alleen maar aangegeven zo van als jullie iets willen doen, dan komen wij met geld. Dat geld is nog niet beschikbaar gesteld, dat moet er nog komen. Dat moet je echt bij de buurt warm houden. Bewoners hebben

naderhand tegen Remko en mij gezegd dat ze duidelijk merkten dat wij niet bij de gemeentelijke organisatie horen. Wij zijn daar veel vrijer in geweest. Wij hebben daar veel meer als intermediair in geopereerd. En dat hebben we wel meegenomen vanuit onze ervaringen destijds in Den Haag.

JO: En zag u uzelf ook als facilitator in die zin?

GB: Ja, ik heb toen die werkgroep voor het eerst bij een kwam voor het eerst gevraagd van wie van jullie gaat dit gesprek leiden. Ze vonden dat de voorzitter dat maar moest doen. Ik ben natuurlijk technisch voorzitter, natuurlijk doe je wel veel meer en als discussies te lang duren dan ga je taken verdelen dan stuur je daar in. **Maar we hebben eigenlijk in hoge mate altijd alles gefaciliteerd. Tot aan een afscheidsfeestje wat de buurt voor de dames heeft georganiseerd.** Dus daar hebben wij een potje voor beschikbaar gesteld.

JO: U kunt als intermediair vier faciliterende rollen hebben, als ik het zo goed uit de literatuur haal. De eerste is een communicatieve rol. Faciliteert de gemeente naar uw idee de ontwikkeling van het A-kwartier met communicatieve middelen?

GB: Ja, in meerdere opzichten. **Het boort commitment vanuit de raad op een visie.** Dus op een ambitieniveau ook. **We hebben daar een raming bij gestopt.** Dat is in gemeenteland nog lang niet gebruikelijk. Dat ambities meteen in geld worden vertaald. Dus daar was ook gedoe over. Van hé, ja maar dat geld is er helemaal niet. Dus dat is ook intern communiceren. Dus ik heb intern ook mensen opgetrommeld en gezegd zov an dit feestje gaat 4 miljoen kosten, wie doet wat. Wie heeft een potje. Kom maar op. Je merkt dat als je dat op die manier benaderd vanuit dat commitment dat dan ook lukt. De raad moet daar nog een besluit over nemen. Dus dat is zowel naar de bewoners onderling, naar de ambtelijke organisatie en naar de politiek zit je daar in. En probeer je alle gezichten dezelfde kant op te krijgen.

JO: Lastig, maar wel uitdagend.

GB: Lastig, ja maargoed. Op het moment dat je, kijk wij kregen veel ruimte vanuit het bestuur en vanuit de organisatie en dat was een behoorlijk pakt met de buurt. En het bestuur en de wethouders hadden ook wel zoiets van ja, binnen het redelijke, zolang de buurt het op deze manier wil, moeten we het wel zo doen. Dus daar kreeg je op die manier ook wel de handen voor.

JO: Oké.

GB: Wat ook heel bijzonder was dat één van de betrokken wethouders die nodigde wij bij toe beurt uit als er iets te doen was. Bij grote presentatie van de toekomstvisie was Joost van Keulen, heel vaak komt de wethouder alleen maar even het eerste kwartiertje, die bleef de hele avond. We kregen dus allemaal politiek vragen en die werden keurig door hem beantwoord. Het commitment vanuit het bestuur is dus ook zichtbaar.

JO: Dat ze er helemaal achterstaan

GB: Ja, dat hij er helemaal achterstaat, maar bijvoorbeeld ook bij de subsidielevring die we bij de panden hebben ingesteld. Er ontstond een hele discussie zo van ga je nu die pooiers nog een keer subsidiëren. Daar werd volkomen duidelijk gemaakt dat het om de eigenaren ging. We hebben zoveel achterstand, de hele straat, zonder aanzien des persoons. Zonder dat we zien hoeveel geld ze in hun portemonnee hebben. Want we willen die impuls voor de staat geven. Daar was best wat commotie over en dat is dan echt ongelofelijk goed als een wethouder daar dan aanwezig is en dat kan verheren. Dat kunnen wij natuurlijk ook wel. **Dat commitment zat er dus zodanig in dat zo'n bestuurder echt vind dat hij daar moet zijn en mede het gezicht van het project moet bepalen.** Het leidde er uiteindelijk ook toe dat op een gegeven moment vanuit de zaal werd gezegd van joh, houd nu eens op met dat gezeur tegen andere bewoners. Mensen vinden dat die regeling er gewoon moet komen want ze vinden dat die panden moeten worden aangekocht. Want ze vinden dat die panden aangepakt moeten worden.

BIJLAGE: LIJST MET PARTICIPANTEN

Participant	Rol in de ontwikkeling	Datum	Opmerkingen
Esther Klaver	Lid werkgroep en voorzitter bewonersvereniging A-kwartier	27-09-16	
Guust Baartmans	Voormalig projectleider A-kwartier	29-09-16	
Femke van Kempen	Lid werkgroep A-kwartier	05-10-16	
Ron Torenbosch	Stadsdeelcoördinator Groningen	07-10-16	
Francis van Dijk	Lid werkgroep A-kwartier	07-10-16	Interview tegelijkertijd met Dina
Dina Woltil	Lid werkgroep A-kwartier	07-10-16	Interview tegelijkertijd met Francis
Hans van der Sande	Bewoner A-kwartier	11-10-16	
Erika Stulp	Bewoner en ondernemster A-kwartier	11-10-16	
Tineke Vooijs	Lid Vrienden van de stad Groningen	12-10-16	
Thijs Klompmaker	Projectleider A-kwartier	14-10-16	
Anke Slooff	Bewoner en ondernemster A-kwartier	14-10-16	
Remko Veenstra	Projectsecretaris A-Kwartier	20-10-16	
Liesbeth Weusten	Bewoner A-kwartier	24-10-16	
Ellen Spits	Bewoner A-kwartier	26-10-16	
Roeland van der Schaaf	Wethouder gemeente Groningen	03-11-16	Telefonisch interview
Trinet Holtslag	Bewoner A-kwartier	04-11-16	Vragenlijst per mail
Harold Huizing	Pandeigenaar A-kwartier	10-11-16	Telefonisch interview
Ton Vendrig	Voorzitter Stichting Vrienden van de Vecht	23-11-16	Telefonisch interview
Joost van Keulen	Wethouder gemeente Groningen	24-11-16	Vragenlijst per mail
Jan Robert van 't Hag	Lid werkgroep A-kwartier	25-11-16	Vragenlijst per mail
Wim van Zeijst	Lid werkgroep A-kwartier	30-11-16	Vragenlijst per mail
Marielle Smit	Oud bestuurslid BOSS Park	06-12-16	Vragenlijst per mail
May Jung	Stadsdeelmanager Sittard-Geleen	09-12-16	Telefonisch interview
Theo Boersma	Initiatiefnemer Holwerd aan Zee	09-12-16	Telefonisch interview

